

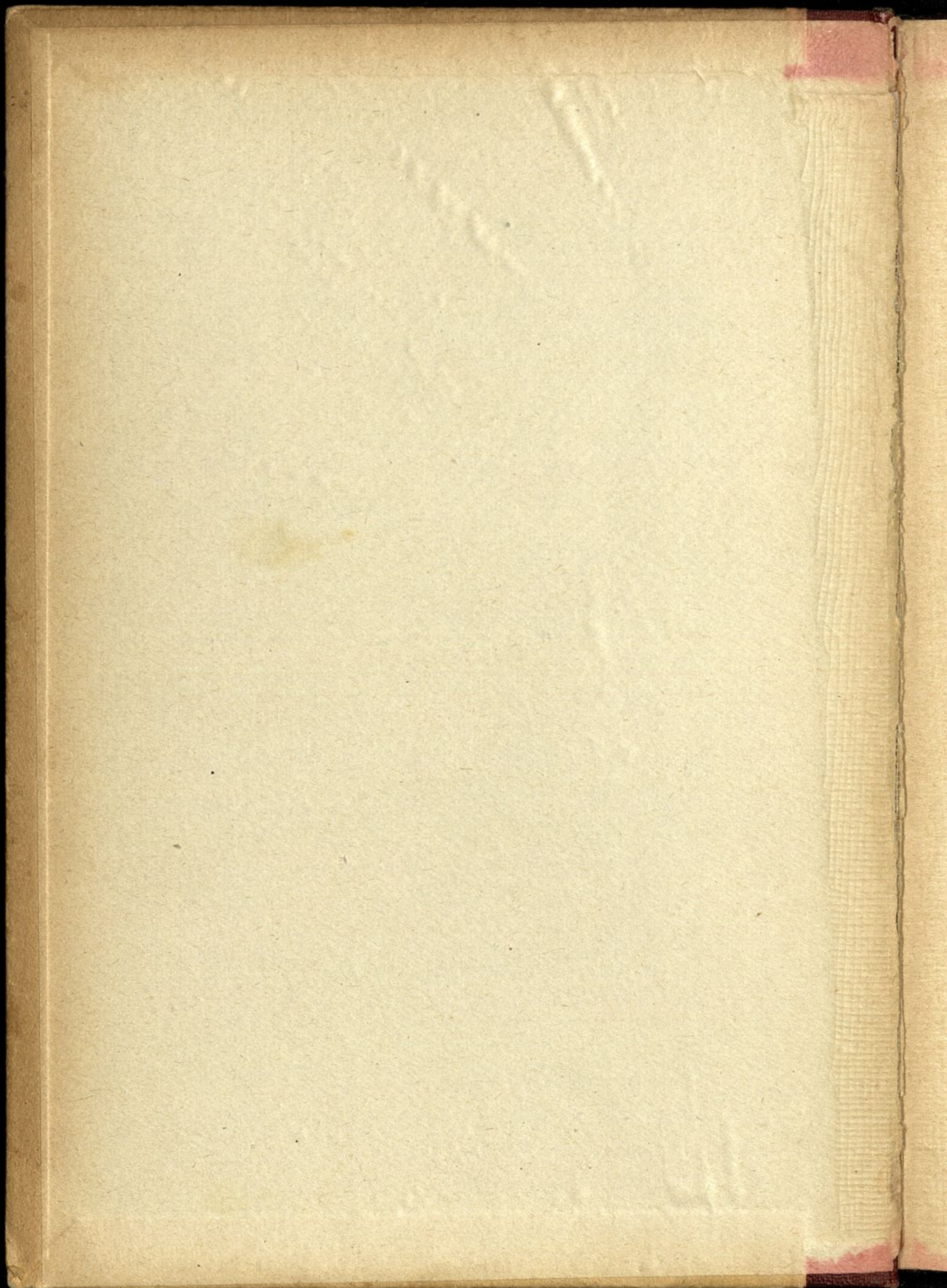
Narodna in univerzitetna knjižnica
v Ljubljani

43238

18.

MURČEK MURČEK

Mohorjeva knjižnica 18

Bertelli — Pengov

Jurček-Kozamurček
mravski car

1927

Založila Družba sv. Mohorja

Natisnila tiskarna Družbe sv. Mohorja na Prevaljah
(Ivan Kolenc, Prevalje)

Jurček-Kozamurček

mravski car

Knjiga za mlade in stare ljudi

Po L. Bertelliju in drugih priredil

Fr. Pengov

Ilustriral Hinko Smrekar

43238

030035112

Prejeto od urada
za upravljanje imovine
upornikov

Trije tički na počitnicah.

Pravzaprav bi moral, dragi čitatelj, začeti svojo zgodbo z opisovanjem prijaznega dvorca na deželi, ki je vročega poletnega popoldne dremal s svojo okolico vred takole proti drugi uri. Tako tiho je bilo vse in mirno, da se ni upal motiti grobne tišine niti neugnani kričač med žuželkami, brezobzirni črni muren.

A izkušnja me uči že davno, kako malo so vam priljubljeni dolgi opisi. Kolikorkrat naletite nanje v knjigah, hops! jih preskočite mahoma z obema nogama. Kajne? Sicer vam pa ne bo težko predstaviti si v lepem vrtu belo hišo z zelenimi oknicami, ki jih ovija bohotno listje vinske trte; dve krepki trti namreč stojita na vsakem oglu hiše in venčata okna z jasnim zelenjem. Muškatelki sta, in če poznaš to vrsto, jo znaš tudi ceniti. Lepo je bilo videti množino blestečega se listja; a žal sladkega grozdja ni bilo nič! Le tu in tam se je lesketalo kot zlato med listjem; čudno je pa bilo, da je bil ta lesk redoma precej daleč proč od oken. Znana resnica rastlinoslovja je namreč, da muškatno grozdje nikoli ne dozori v bližini oken, če namreč stanuje kak dečko v hiši ...

Toda tiho! Ps-s-t! Le pogledjte tja pred hišna vrata!

Pravkar so se odprla prav počasi in drug za drugim se plazijo skozi trije otroci. Premišljeno stopajo navzdol po kamnitih stopnicah. Dva dečka sta in eno dekletce. Noge vlečejo lenobno za seboj, iz oči pa jim gleda turobna utrujenost in slabo razpo-

loženje, ki jim zagrinja v senco mlada ličeca noter do konca noskov.

„Kako je vendar mogoče!“ boste vprašali, „poleti, trije otroci na kmetih, in žalostni, ne pa veseli in poskočni?“

Ej, dragi moji, razložim vam vzrok v treh besedah. Glejte, vsak drži v roki knjigo, pa ne kekega Robinzona ali lepih pravljic, ampak — šolske knjige!

S hišnega praga se zasliši glas gospe Barbare, ki kliče:

„Bodite pridni, otroci! Stric France se kmalu vrne domov in vas izpraša! Gorje, če ne boste ničesar znali!“

Tako leze trojica žalostna po poti. Knjige drže pred seboj, kakor bi bile goreče sveče; s svojimi žalostno povešenimi noski so videti, kakor bi šli za pogrebom.

Ko pridejo do prijaznega prostorčka v gosti senci brestov, sedejo na kamnito klop, za nekoliko oddaljeni drugi od drugega. Previdno odpirajo knjige, tako previdno, kakor bi slutili med listi škrata in se bali, da jim ne skoči v lase.

Najbolj nevarna je videti knjiga najmlajšega, v njej je gotovo skrit najhujši škrat, kajti pobič se skoraj ne more premagati, da bi jo odprl.

Ta dražestno hladni prostorček je bila odbrala in priporočila gospa Barbara svojim otrokom. Ne samo ona, ampak tudi stric France je zatrjeval, da se je mogoče ondi tudi ob vročih dneh izvrstno učiti.

Toda, ti sveti božji čas! Ni preteklo niti pet minut, že je omahnila najmlajšemu roka, ki je držala knjigo. Napihoval je ličeca v majhna rožnata jabolčka in poizkušal s cvilečim glasom posnemati trobentico na semnju. Ko pa uvidi, da ne napravlja njegova umetnija na bratca in sestrice nobenega vtiska, vzdihne globoko:

„Oh, ne morem in ne morem več!“

Ker se pa zdita oba kakor zakopana v svoji knjigi, dregne nepotrpežljivi dečko sestrice s komolcem in vpraša nejevoljno:

„Kaj nič ne čutiš, kako je strašno vroče?“

„Daj mir, Jurče! Ali ne veš, kako težka je moja računica? Vzeti moram skupaj vso svojo pamet!“

„Ej, kdo more biti še pameten pri taki vročini?“

Zdaj se vtakne v pogovor še tretji. Prizadeval si je, da bi bil posebno moder, pa je le s težavo prikrival svojo lastno nejevoljo, ko je govoril:

„Vročina nima tu pri nas prav nobene besede. Nasprotno! Mama pravijo, da je tukaj prav prijetno hladno, hlad pa bistri razum.“

Najmlajši je pomislil za hipec, potem pa je odgovoril pošteno in odkrito:

„Že utegne tako biti! Toda če nimaš veselja za učenje, potem tudi najhujši mraz nič ne pomaga.“

Jurček je bil zadel žebelj na glavo. Vsem trem je nedostajalo veselja do učenja, in če bi bili šli stavit, kdo izmed njih je najbolj len, bi bili dobili stavo vsi trije.

Komaj je bil najmlajši izrekel odkrito resnico, za-pro vsi trije knjige, da je kar počilo, in jih pomečejo po klopi. V slovo so jim pa še zaklicali:

„Smrt zgodovini srednjega veka!“

„Z Bogom, ve neprebavljive računske naloge!“

„Lahko noč, ti nesrečna latinska slovnica, ti!“

Nejče, najstarejši, zdaj vstane, se razkorači pred Jurčkom in sestrice Rožico in prične slovesno mrodovati:

„Vsa naša nesreča izvira odtod, ker nista izdelala v šoli med letom.“

„O, prosim,“ popravlja Rožica, sestra, „hočeš pač reči, ker mi nismo izdelali!“

Tedaj se Jurček premeteno zasmije in meni:

„Da smo ujeli na koncu leta vsak svojo dvojko, bi še ne bila taka nesreča; toda da moramo delati

še enkrat ponavljalni izpit in se zato učiti, učiti, učiti — hu! — to je strahota.“

Nejče, ki se je bil namenil, da postane sčasoma — seveda bi bil ta čas, če bi se učil tudi za naprej tako neresno kakor doslej, lahko od sile dolg! — slaven govornik in odvetnik, je smatral ta trenutek za primeren, da sproži svoj govor za poizkušnjo in prične takoj z govorniškimi naglasom:

„Kakor vesta, jaz nikakor ne morem pohvaliti ustanove ponavljalnih izpitov.“

Smejoč se mu seže Jurček v besedo:

„In pri izpitih tebe tudi ne hvalijo.“

„Kako se drzneš prekinjati moj govor, ti mlečno-zobec, ti golobradec! — Če mi čivkneš še enkrat, ti takoj rečem Jurček-Kozamurček!“ —

Kozamurček! Grozno. — Kako zoprna mu je bila ta beseda! — Kaj je mogel on zato, če mu je dajala dobra mamica v svoji varčnosti vedno stare ponošene hlačice Nejčetove, da obračuna z njimi do konca. Toda živega srebra, kakršen je bil naš Jurče, niso hotele hlačke nikoli dolgo držati cele. Naj je mama krpala in šivala kolikor je hotela, vedno iznova se je prikazoval zadaj iz njih belkast obesek, ki je mahljal za malčkom kakor zastavica. Ker pa je bila ta zastavica običajno močno zarjavela, kakor tudi Jurčkov obraz pod temnočrnimi kodri, zato so rekali vaški otroci Jurčku „Kozamurček“. Drugim ljudem je napravljalo banderce in ime, ki se ga je držalo, morda mnogo veselja, Jurčka pa je dražilo in jezilo na vso moč. Komaj je bil tudi to pot izgovoril starejši brat zoprno besedo, takoj seže Jurček z roko nazaj, kjer je bilo dno njegovih hlačk. In res! Tudi danes je že mahljalo iz njih predrzno banderce! Urno ga pobaše v skrivališče in gre razjarjen proč od brata in sestrice.

Jurček postane mravljinje jajčece.

S solzami v očeh in ves zardel od jeze steče Jurček skozi vrt in pride na kraj gozda do skalnate dupline, kjer je žuborel prijazen studenček.

Tam leže na mehko blazino iz mahu, podpre glavo z obema rokama in strmi predse na tla. Glej, tu je tekala truma mravelj v dolgi procesiji po cesti gori in doli! Namesto da bi se učil, kako se sklanja in sprega po latinsko, je pa opazoval Jurček mravlje in modroval:

„Koliko tisočkrat srečnejše so pač mravlje od mene! Od jutra do večera se izprehajajo, za delo jim ni treba niti geniti s prstom. Kako lepo žive psi in mačke, ptice in muhe in vsa druga bitja, in vendar se jim ni treba učiti latinske slovnice! O, ko bi mogel biti mravljinec, eden izmed onih, ki hodijo tamkaj v tako lepem izprehodu!“ — — —

Komaj je bil izrekel Jurček svojo željo, se mu je zazdelo, da je začul kakor iz sredine gozda votel glas, kakor glas neznanega duha, ki je bil kakor bobnenje daljnega groma. In iz groma je motno razbral: „Zgodi se po tvoji želji!“ In v tistem hipu je začutil, kako mu postajajo noge svinčeno težke; utrujene oči so mu zlezle skupaj in tema se je strnila okoli njega. Kako čudno mu je bilo pri srcu! Ali ni postajal vedno manjši in manjši? Ali se ni izpreminjal vedno bolj v mehko okroglo stvarco? Rad bi dvignil roke, brcal z nogami, rad bi kričal na ves glas, jokal, stekel proč, se ustavil z vsemi svojimi močmi skrivnostni

sili, ki ga je vidoma izpreminjala in ki mu je grozila, da ga izprevrže, ako bi ga imela še kaj časa v oblasti, v popoln nič. Bil je prepreden in povezan od vseh strani in razločno je čutil, kako se izgublja bolj in bolj v majčkeno jajčece.

V tem trenutku mu pride — Bog si ga vedi kako — na misel rjava njegova zastavica iz platna, ki mu je gledala običajno iz hlačk. Obupno je poizkušal, da bi skril to sramotno krpico, a zaman, zaman!

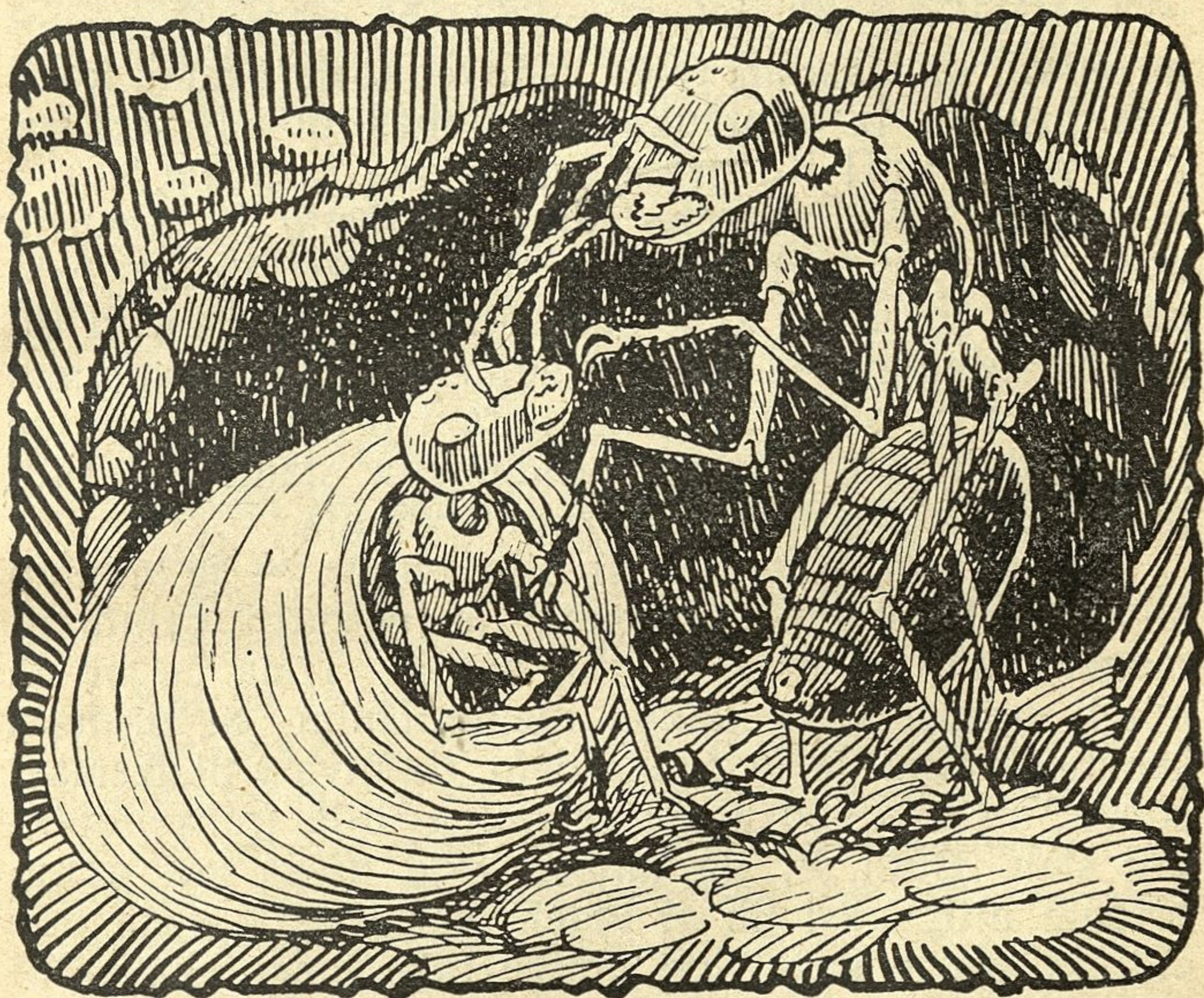
Že je bil Jurček pri koncu svoje preobrazbe; zavedal se je še, kako so mu čuti vedno bolj zmešani in kako mu prepereza možgane vedno temnejša koprana. Dve črni senci se prikažeta še pred njegovimi očmi. O Bog, morebiti sta dva grobarja, ki prihajata ponj! In res, ni se zmotil, rahlo ga dvigneta kvišku, on sam pa poizkuša zadnjikrat vse sile, da bi zakričal:

„Za božjo voljo, jaz sem Jurček, pomagajta mi vendar, da skrijem svoje platno, ki ni na prodaj!“ Ta skrajni napor pa mu je vzel še tisto malce moči, kar mu je je bilo še ostalo. Brez volje se je vdal usodi in ni se več zavedel.

Veselje in neprijetnosti mravjega rojstva.

Koliko časa je ostal naš Jurček-Kozamurček v nezavesti, tega bi vam najbrže niti sam ne mogel povedati; a gotovo ne dolgo v primeri s čudovito izpremembo, ki se je bila izvršila z njim. Ko se zopet zave, se mu zazdi, kakor da tiči v nežnem kožnatem omotku, iz katerega se je zaman poizkušal rešiti. Kar opazi ves srečen, da mu pomaga nekdo od zunaj

rahljati vezi, ki so ga oklepale. Po precejšnjem prizadevanju se mu končno posreči, da pomoli iz koka najprej glavo in nato še lakti, bolje prednji par nožic.

„Pogum, pomekni se više!“ se nenadoma oglasi neznan glas.

Naš Jurček, sedaj mlad mravljinec, napne svoje moči in, prišedši na plan z vsem telescem, začuti, kako ga nekdo poljublja od vseh strani in oblizuje kakor za stavo.

„Oho!“ zakliče presenečen; „kaj vendar počneš?“

„Moram te nekoliko umiti, drago dete!“

„Umiti? Pa z jezikom? Kaj sem mar muca? Ali smem vprašati, kaj sem jaz? Pa kaj si ti? In midva oba, kje pa sva vendar?“

Glas mu odvrne:

„Miruj, miruj, za božjo voljo! Še veliko ti moram povedati, da nasitim tvojo radovednost; a zdaj, ko si šele prilezel iz zapredka, še nimaš dovolj razuma. Zato pa potrpi! Ko pride čas, ti vse razložim.“

Mirno in z odločno dobrohotnostjo je govorila stara mravlja te besede, zato je požrl Jurček celo povodenj vprašanj, ki so mu bila že na jeziku, in bil je tiho. Medtem se mu je vedno bolj vračal spomin, ki mu ga ni bila vzela čudovita izpremembra, jel se je zavedati vedno jasneje sedanjega stanja, pa tudi polpreteklih dogodkov svojega življenja.

Predvsem — o tem ni bilo dvoma — je bil slep ali pa je bil v temi. In vendar je jel čutiti, četudi ni mogel videti ničesar, kaj in kje je. Toda če bi ga hoteli primerjati s kakim sleporojenim, bi primera šepala. Jurčku se je n. pr. zdelo, da biva v podzemski sobici, a za to spoznanje se mu ni bilo treba dotekniti sten. Čutil je, da mrgoli krog njega vse polno pridnih bitij, dasi jih ni videl. Nastal je v njem nov čut, ki mu je kazal vse oblike tako jasno, kakor bi

jih gledal z očmi. Zato si je z lahkoto odgovoril na svoje zadnje vprašanje. Bil je pač mravlja; tudi tista, ki je stala pred njim, je bila mravlja, in oba skupaj sta bila v mravljišču.

Kar je bilo pa v zvezi s preteklostjo, ni mogel umeti in tudi ne, kako da se je tako čudno izpremenil; spomnil se je samo tega, da se je zgodilo v trenutku, ko je izustil usodne besede:

„Rajši bi bil mravljinec, kakor pa se učil latinske slovnice.“

Pa tudi mama mu je prišla na misel.

„Uboga mamica! Ostala si torej sama, brez svojega Jurčka!“ Pri tej misli je postalo Jurčku tesno pri srcu; le polagoma se je umiril.

„Pa kar je, to je: zavoljo lenobe sem si sam zaželel postati to, kar sem zdaj, pomagati se ne da več. Kar si kdo naliže, to naj sam popije, pravi pregovor.“

Ta premišljevanja mu prekinе nenadoma druga misel, ki mu je bila zelo povšeči:

„Jaz sem zdaj mravljinec; čutim pa jasno, da sem še vedno tudi Jurček, saj bi se sicer ne mogel spominjati vseh teh reči. Sem torej nekaj višjega od vseh teh žuželk, zato si bom že kako pomagal.“

Mravlja, ki je stala pred njim, povzame besedo:

„Kajne, revček, lačen si?“

„Seveda bi rad kaj za pod zobe,“ odvrne Jurček, ki je čutil, da se mu v resnici oglašā želodček.

„Vzemi torej!“ reče mravlja in mu položi v usta košček tvarine, ki je bila presladkega okusa.

„Kaj pa je to?“

„Medena rosa, nekak sirup, ki ga izdeluje škrlatno-rdeča glavnica na rži, pa tudi jelka tamle v hosti!“

„Da umejo rženi rožički in hoje izdelovati take slaščice?“ se čudi Jurček in si oblizuje ustnice. Med jedjo pa je opazil zopet nekaj novega. Njegova usta so bila prečudna. Bila so sestavljena iz dveh velikih,

močnih čeljusti, ki sta bili podobni kleščam z nazobčanim robom. A teh ni rabil pri jedi. Dobro je čutil, da je lizal slastni sirup z nekako ustnico, ležečo spodaj pod gorenjo čeljustjo, da mora biti tam torej sedež okusa.

„Oprostite, da sem tako radoveden!“ reče mravlji pred seboj. „Če uživamo mravljinci samo takole mehko in vlažno hrano, kaj pa žvečimo s temile kleščami?“

„Ničesar. Čeljusti uporabljamo samo za to, da se z njimi branimo in delamo.“

„Delamo?“

„I, seveda; kmalu spoznaš to iz lastne skušnje.“

Da ste videli, kako so se skrožila Jurčku usta, tista usta, o katerih je menil, da so ustvarjena samo za jed!

Stara mravlja se mu ljubeznivo približa in ga jame lizati.

„Ojoj!“ zavpije nenadoma Jurček in se zasmije na glas. „Kako me ščegeta!“

Tudi mravlja se zasmije in de:

„To je popolnoma naravno. Doteknila sem se najbolj občutljivega dela tvojega telesa, tipalnic.“

„Tipalnic?“ se začudi Jurček, ki doslej še ni bil opazil čudnih paličic na glavi. „Oho! temu pravimo pri nas rožički!“

„Recite jim, kakor hočete, četudi so iz popolnoma drugačne tvarine kakor rogovi. So pa neznansko občutljivi organi za tipanje. Kaj bi bilo z nami, da nimamo tipalnic? Z njimi najdemo zopet pot, po kateri smo že kdaj hodile, si dajemo znamenja, se izogibljemo raznim zaprekam.“

„Zares, imenitno orodje.“

„Pa to še ni vse. S konci tipalnic tudi duhamo.“

„Čudna reč!“ zamrmra Jurček. „Nikoli bi se mi ne bilo sanjalo, da bom imel nos kdaj na koncu rožičkov.“

„Še več, s tipalnicami tudi slišimo!“

Tu je bil Jurček nekoliko užaljen, češ, da ima tako dolga ušesa . . .

„Da nimamo teh udov,“ nadaljuje mravlja, „ki imajo v sebi naša najpotrebnejša čutila, kako bi mogli živeti v tej temini?“

Zdaj je bilo Jurčku popolnoma jasno, kako je mogel brez oči, samo s pomočjo sluha in prefinega voja, spoznati, kje je.

„Samo ena reč mi ni prav nič všeč,“ reče z otožnim poudarkom.

„Katera?“

„Da nimam oči!“

Mravlja se zasmije tem besedam in ga ljubeznivo poboža.

Tu šine Jurčku na misel, da se dobrotljivi mravlji ni bil še zahvalil niti z besedico, zato pravi malce v zadregi:

„Oprostite, draga gospa, — — — kako Vam je pa ime?“

„Murka mi pravijo.“

Jurček opazi, da je dobra mravlja temnorjave, skoro črne barve, da nosi torej ime Murka po vsej in isti pravici kakor on naslov „Kozamurček“.

„Oprostite, draga gospa Murka, da mi še ni prišlo na misel, da bi se Vam zahvalil. Toda povedali ste mi toliko novega, da komaj vem, kje se me drži glava.“

„Storila sem le svojo dolžnost.“

„Svojo dolžnost?“

„I, seveda; storila sem to, kar boš moral delati tudi ti svojim mlajšim bratcem in sestricam. Pa to boš kmalu bolje razumel, kadar prideš v šolo.“

Pri teh besedah odskoči Jurček nazaj z vsemi šestimi bedrci, ki jih je imel, a želel si jih je imeti še več, da bi mogel odskočiti še dlje.

Kaj? Da se umakne šoli, se je bil vdal v usodo, da postane mravljinec, in zdaj, zdaj naj se šolanje prične znova?

„Oprostite, odpustite mi!“ reče s tresočim se glasom; „toda nemara sem narobe slišal. Kaj ste rekli?“

„Da bo jutri šola, to je, da vam bodo razlagali različna vprašanja, o katerih mora imeti pošten mravljinec jasne nazore in pojme.“

Jurček je obstal kot bi bil okamenel.

Šola! Razlaga! Vprašanja! Nazori? Seveda: tudi jasni pojmi!

„Oprostite, če ne znam držati jezika za zobmi!“ vpraša s komaj pritajenim besnim gnevom. „Pa vendar nimajo v šoli tudi latinske slovnice?“

Stara mravlja ni umela teh besedi in je šla proč, da pove nekaj tovarišicam, ki so nedaleč proč stale skupaj.

Jurček je začutil, kako ga nekaj davi v grlu, in skoraj, skoraj bi bil zajokal na glas. Pa se pri tej priči spomni, da bi mu jok prav nič ne koristil, ker nima oči; zato spleza na svoj prazni kokon in jame s prednjima nožicama nabijati po njem kakor po bobnu.

Kraljica mravelj.

Kmalu se vrne mravlja in reče Jurčku:

„Stopi dol in pojdi z menoj!“

Jurček stopi s kokona in spozna ves vesel, da stoji lahko tudi samo na zadnjih dveh nožicah. Vse je kazalo, da mu ni ostal samo spomin in razum nekdanjega Jurčka, ampak tudi še nekatere druge človeške zmožnosti, kar mu je bilo v veliko tolažbo. Šel je za mravljo, ki ga je vodila po različnih hodnikih, nenadoma pa zavriska od veselega začudenja. Spoznal je, da ni slep! Imel je oči, videl je — — in kakšne reči je videl! Z mravljo sta dospela do šiirne dvorane, v katero je prodiral zgoraj skozi odprtino rahel solnčni žarek. Jurček se ni toliko čudil temu, kar je videl, ampak načinu, kako je videl. Ta razgled je bil zanj nekaj popolnoma novega; ne da bi mu bilo treba treniti z očmi ali okreniti glavo, je videl istočasno vse, kar je bilo pred njim, ob straneh, zgoraj, povsod. Bil je v nekakšni jami, ki so ji strop podpirali različni stebri; votlina je bila zelo snažna, stene gladke in pravilne: na desni in levi je bilo več mravelj, ki so imele, kakor je bilo videti, zelo važno delo; pred njim je bila mravlja, ki je gledala nanj smehljaje se in silno dobrohotno. Vse to je videl Jurček istodobno.

„Kaj pa imaš?“ ga vpraša mravlja in se še vedno smehlja.

„Oči!“ odgovori Jurček, „in zato sem silno vesel. Samo tega ne morem umeti, kako da vidim vse

reči krog sebe naenkrat, ne da bi krenil z očmi ali z glavo.“

„Vedi torej,“ pravi mravlja, „da nikakor ne moreš geniti z očmi.“

Jurček poskusi in se prepriča, da je res.

„Zato je potrebno,“ nadaljuje mravlja, „da imamo mravljinici take oči, ki moremo objeti z njimi veliko obzorje naenkrat. Stvarnik, ki daje vsem bitjem le take ude, kakršne potrebujejo v svojih razmerah, je dal nam mravljam dvoje sestavljenih oči.“

„Kaj se pravi to?“

„To se pravi, da sta sestavljeni naši dve očesi, ki ju nosimo na vsaki strani glave, iz mnogih šesterooglatih očes, ki so nekake očesne leče ali, če hočeš, številna majhna, popolna očesca. Ali razumeš zdaj, da moremo gledati na vse strani hkrati!“

Jurček radovedno pristopi k svoji tovarišici in ji pogleda v oči, ki so bile res sestavljene iz mnogih očesec.

„Je-de-tek!“ se je začudil, „in koliko jih je!“

„Me mravlje“, povzame tovarišica, „jih še nimamo baš preveč. Naše oči so sestavljene iz majhnega števila očesec, časih jih ni niti sto.“

„In to se Vam zdi malo?“ jo prekine Jurček in se čudi.

„V primeri z očmi mnogih žuželk, ki žive v zraku, je to prava malenkost. Muhe n. pr. imajo oči, ki so sestavljene iz štiri tisoč očesec!“

„Štiri tisoč?“

„Tako je. In kačji pastirji jih imajo več nego dvanajst tisoč.“

Jurček je kar pačil svoj obraz od skrajnega začudenja, a mravlja mu je še povečevala začudenje, meneč:

„So pa tudi hrošči na svetu, kojih oči imajo nad petindvajset tisoč očesec! Kaj praviš k temu?“

„Menim,“ je odgovoril Jurček, „če bi kateri izmed teh gospodov dobil kratek pogled, bi mu ne bili zadosti vsi naočniki sveta, da bi mu vrnili njegove bistro oči.“

A precej se spomni, da uboga mravlja vendar ne more umeti te njegove „človeške“ opazke, zato povzame besedo in reče:

„In jaz, oprostite, koliko oči imam pa jaz?“

„Postoj za trenutek, takoj jih seštejem — — — Jih že imam! Vsako tvoje oko je sestavljeno iz šestdesetih očesec.“

„Lahko torej trdim, da imam stodvajset oči.“

„Gotovo, in pri tem ti ni treba niti upoštevati enostavnih, pikčastih oči.“

„Kaj? Da imam še druge oči? Ali jih stodvajset še ni dovolj?“

„Ne. S sestavljenimi očmi vidimo pač stvari, ki so okoli nas v neki razdalji. Toda bližnjih predmetov z njimi ne razločuješ natanko. Zato imamo pikčaste oči, in prav s temi me gledaš sedaj.“

Jurček pogleda pozorneje mravljo in opazi, da ima v resnici proti vrhu glave troje gladkih očesec, ki so postavljena v trikotniku, so okrogla in se svetijo kot biserna matica.

„Če vse seštejem,“ pravi Jurček, „imam pravzaprav stotriindvajset oči.“

„Natančno toliko.“

„Zdaj pa, prosim oprostite, potrebujem pet minut počitka, da morem prebaviti vse novosti, ki sem jih slišal. Kaj čete? Dobiti naenkrat toliko oči, ko sem mislil, da nimam niti enega, to mi dela skrbi!“

In Jurček je ugibal sam pri sebi:

„Stotriindvajset oči! Tristo medvedov! In če bi spet postal deček in bi se moral učiti z vsemi stotriindvajsetimi! Brr — — Mrzlica me stresa, če se le spomnim na to!“

Nenadoma pa se razlegne po dvorani klic:

„Pozor, pozor! Napravite prostor!“

V prostorno sobano je bila vstopila velika mravlja s krili; korakala je nekako hromotno, za njo pa je šlo pet ali šest mravelj brez kril, ki so jo, kakor je bilo videti, silile naprej. Jurček se je približal in razločno videl, kako je puščala krilata mravlja med hojo jajčaste, bele kroglice za seboj, ki so jih ostale mravlje pobirale in jemale med čeljusti.

Debelo je gledal Jurček nenavadni prizor, ki mu ni bil kdo ve kako všeč.

„Hm, hm, to je pa kar grdo,“ pravi.

„Mravlja s krili“, ga potolaži tovarišica, „je samica, matica, ki je prišla k nam v mravljišče, da leže jajčeca.“

„Pa kaj počno one druge?“

„Zbirajo jajčeca, jih ližejo, da postanejo vlažna in morejo rasti, in jih prenašajo na kraje, ki so odločeni zanje.“

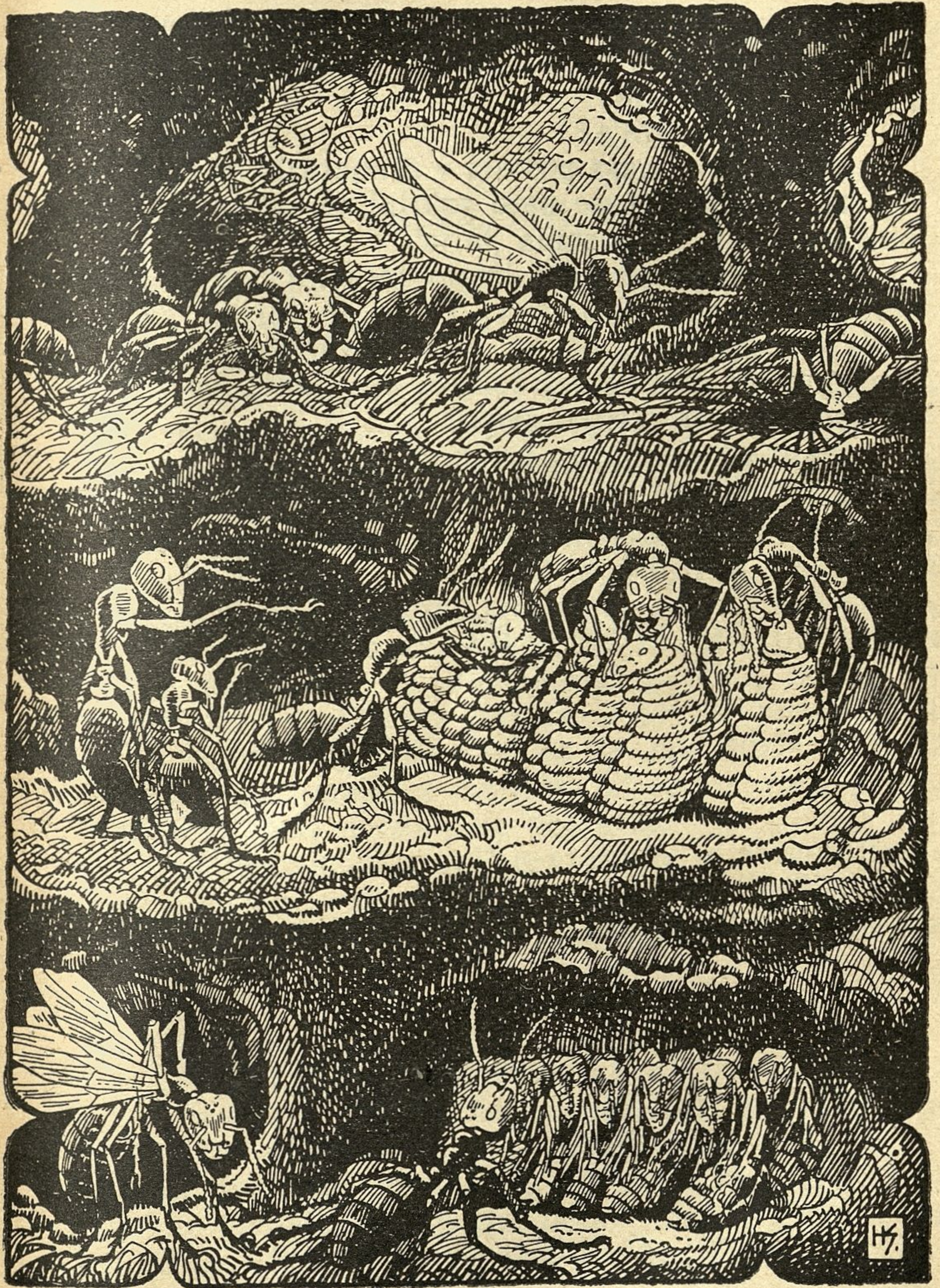
„Kako?“ je vzkliknil Jurček, spomnivši se onega groznega trenutka, ko je nenadoma začutil, kako postaja manjši in manjši, „mar sem bil jaz tudi tako jajčece?“

„Seveda si bil! Tvoje jajčece smo našli pri tisti skalnati votlini blizu našega mravljišča in sta ga prinesli dve mravlji.“

„Jaz pa sem mislil, da sta dva grobarja!“ se je spomnil Jurček. Pa se je skrbno varoval, da ne bi izdal zgodbe svojega življenja; zdelo se mu je, da bi mu ne delala časti ...

„Da boš dobil nekoliko pojma o skrbah, ki smo jih imele zate, pojdi z menoj!“ ga je povabila tovarišica.

In dobra mravlja ga odvede v kot dvorane, kjer je bilo nakopičenih na stotine jajčec, podobnih belemu, nekoliko blestečemu se žitnemu zrnju.

„Kakor skoraj vse žuželke,“ razlaga mravlja, „moramo tudi me prehoditi štiri postaje, če hočemo postati to, kar smo.“

„Katere postaje?“

„Glej: prva naša postaja v preobrazbi je jajčece. To raste nekaj dni, se nato zakrivi na koncu, postane bolj prosojno in postane ‚larfa‘.“

„Saj sem rekel, da imajo mravljinici tudi latinščino!“ je mrmral Jurček, ki se je bil — kakšno čudo! — spomnil, da je „larfa“ latinska beseda, ki pomenja pri mravljah ličinko, pri ljudeh pa krinko ali maskaro za pustno šemo.

Nato pa je glasno pristavil:

„Hm! Kakor je videti, obhajate mravlje pust šele meseca julija.“

Niti deček niti deklica.

Ne da bi se zmenila za zadnje besede, odvede Murka našega Jurčka na drugo stran dupline, kjer so bile dolge vrste nekih stvaric (Jurček ni vedel, kakšno ime bi jim dal), ki so se zdele kot kake po glumaško našemljene mravlje. Bile so čudno mehke stvarce, ki so se pričele zgoraj z nekakim ničesom, navzdol pa se napenjale vedno bolj, kakor solza, ki pripolzi iz očesa, nato pa postaja vedno debelejša, čim nižje drsi po licu (in se tudi pobarva, če je obraz zelo umazan). Te čudne vrečice so stale v več vrstah, različnih po velikosti, kakor da bi bile po klopeh v šoli, in ko jih ogleduje Jurček pobliže, opazi, da imajo silno majčkene glavice, a so še brez oči in nog. Še najbolj podobne so se mu zdele nočnim čepicam, natrpanim s cunjami, ki so na vrhu sešite. Jurček se jame smejati na ves glas.

„Cenjene maškarice!“ je vzkliknil in dvignil tipalnice. „Ali mi veste povedati, kaj so tile rožički?“

A precej je opazil, da ga gledajo nekatere mravlje nejevoljno.

„Molči!“ ga posvari Murka. „Misli na to, da si bil tudi ti nedavno to, kar so zdaj one.“

„Kaj? Jaz da sem bil tako grd?“

„Seveda si bil; in če si postal tak zal deček, se moraš zahvaliti le naši neprestani skrbi.“

In res opazi Jurček, da so imele mravlje, ki so ga bile gledale tako jezno, polne roke dela s tem, da so pitale ličinke kakor najskrbnejše matere.

„Koliko časa pa so ličinke v tem stanju?“ vpraša Jurček, ki je bil postal že resnejši.

„Kakor nanese: nekatere en mesec, druge pa tudi do devet mesecev.“

„Devet mesecev? In jaz, koliko časa sem bil pa jaz ličinka?“

„Ti si bil uren: čez dvajset dni si že zbežal izpod svoje krinke kot ličinka in postal b u b a.“

„Buba?“

„Da, buba. Kadar ličinke dorastejo, se izpremene v bube. Poglej jih!“

S temi besedami ga odvede Murka k tretji vrsti, kjer so bile razvrščene mravlje tako smešne podobe, da si je moral Jurček delati silo, da se ni zopet na glas zahehetal.

In res so bila ta bitja čudna; telo mehko in blede, nožice in tipalnice skrčene, vsa vnanjost pa je bila videti, kakor bi bile pomočene v olje.

„Da sem bil tudi jaz takle?“ povprašuje nadalje Jurček.

„Tudi ti; in tedaj si nehal jesti, kakor te. Potem pa si si spredel, četudi ne ravnajo vse bube tako, kokon in se zaklenil vanj. Ko pa si prišel do četrte postaje svoje preobrazbe, do popolne žuželke, tedaj si jel praskati po stenah svoje ječe, in jaz sem ti pomagala, da si mogel ven.“

Jurček, ki je gledal svojo učiteljico s toliko očmi, je vzkliknil:

„Kaj mi vendar poveste? Jaz sem pa vedno mislil, da prihajajo mravlje na svet takšne, kakršne so. Torej sem bil tudi jaz najprej jajčece, potem ličinka, nato buba, takrat sem si napravil zapredek —“

„Tako je; izdelal si kokon, ki mu ljudje splošno, četudi pomotoma, pravijo ‚mravljinje jajce‘.“

„Dobro. A čudim se le temu, da se vseh peterih reči prav nič ne spominjam.“

„Kako se jih boš, revež, spominjal! Odkod bi bil vzel razum tedaj, ko še ni bilo dovršeno tvoje telo?“

To dokazovanje je Jurčka zadovoljilo. Potem pa je pomislil:

„Pravzaprav prehodi človek dolgo vrsto telesnih in duševnih preobrazb, preden postane iz majhnega dečka, ki so ga skoraj sama usta in želodček, popoln mož z brkami in brado.“

A neki drugi nov in čudovit dogodek je potegnil nase Jurčkovo pozornost. Mravlja s krili se je bila stisnila v kot in si na vse načine prizadevala, kako bi si izdrla krila in se jih rešila. Po dolgem trudu se ji je to tudi posrečilo; vsa vesela jih je vrgla proč in zavzdihnila zadovoljno:

„Hvala Bogu! To delo je opravljeno.“

Vse mravlje pa, ki so bile v dvorani, so odgovorile kakor iz enega grla:

„Živela!“

Jurček se obrne k svoji spremljevalki:

„In ta?“ vpraša preprosto s šestdesetimi vprašujočimi pogledi v vsakem sestavljenem očesu in s tremi začudenimi pogledi v treh pikčastih očeh na čelu.

„Tako ti razložim to stvar,“ odgovori mravlja uslužno. „Ona tamle je matica, kot sem ti že rekla. Namesto da bi bila obhajala svatovščino s svojim ženinom v zraku, kakor dela večina mravelj, je pa ta svatovala rajši v bližini našega mravljišča, pod našim varstvom; na ta način se je lahko vrnila v svojo domačijo in tukaj si je kot pametna ženska izpulila krila, da premaga izkušnjava, ki jo mika k poletu v zračne višave. Ostala je rajši med nami in bo mati naše družine, ki bo vedno močnejša in številnejša.“

„Počakajte, počakajte!“ prosi Jurček, ki se mu je jelo mešati v glavi. „Večina mravelj obhaja svatbo v zraku, ste rekli? Tega ne razumem, oprostite!“

„In vendar je tako.“

„Toda mi nimamo kril: kako naj potem, za božjo voljo, obhajajo matice svatovščino z nami v zraku?“

„Kaj nas to briga! Samci imajo krila kakor samice.“

Jurčku se je zdelo, da bo izgubil pamet.

„Ali prosim Vas, odpustite mi, če mi vse to ne gre v glavo. Vi pravite: samice imajo krila, dobro; Vi trdite: samci nosijo krila, dobro, tudi to razumem. A kaj, presneta reč, smo potem mi, ki nimamo kril? Glejte, tega pa ne razumem!“

„To je vendar najpreprostejša reč na svetu. Mi nismo niti samci niti samice.“

„E! Kaj pa smo potem?“

„Mi smo neutri (to je nobeni) med mravljami, srednjega ali — če hočeš — nobenega spola.“

Če bi ne bil Jurček črnega obraza, bi bili lahko opazili, kako je postal bel kot oprana cunjica. Vse svoje žive dni je bil prepričan, da je vrl dečko. Šele od trenutka, ko je hotel postati mravlja, se je bil vdal v usodo, da postane, četudi s težkim srcem, deklica. Toda zdaj ni nič; ne fant in ne dekle; tega ni mogla prenesti njegova duša, in ves raztogoten je neprestano ponavljal:

„Neuter! Noben! Torej sem tudi jaz neuter, kakor tisti salabolski glagoli, ki niso ne trpni ne tvorni in ki jih človek nikoli ne zna prav spregati!“

In res je ves obupan zakričal mravlji, ki je menda že pričakovala ta izbruh nejevolje:

„Jaz ne maram biti neuter, veste? Vedeti morate namreč, da je moja pogodba narejena pomanjkljivo; jaz sem bil deček in sem hotel ostati deček tudi za naprej; nihče ni imel pravice, spremeniti me v nekaj, kar bi se mu zljubilo. Z eno besedo: hočem biti fant in hočem krila — — Sicer pa prav, glejte! Ali bi mi ne mogli natekniti kar onih kril, ki jih je zavrgla mravlja, ki leže jajca?“

Murka se mu je dobrohotno nasmehljala in odgovorila:

„Tvoja vzburjenost je naravna; vedno zavidamo one, o katerih se nam zdi, da so srečnejši od nas. Toda, veruj mi! Ako bi mogel ti opazovati od bliže one, ki si jih prej zavidal, bi vsakokrat hvalil Stvarnika, da te je določil za to, kar si.“

A naj je prigovarjala mravlja, kolikor je hotela, udarec je bil za Jurčka presilovit. Kakor je čutil v trenutku, ko je slišal, da bo treba iti tudi pri mravljah v šolo, kako ga nekaj davi v grlu, tako se mu je godilo tudi zdaj; pritisnil je obe sprednji nožici na čelo in skoraj bi bil zajokal na glas. A sredi vzburjenja mu pride na misel, da bi moral točiti solze iz stotriindvajsetih oči, in to se mu je zdelo le preveč, zato je rekel sam pri sebi:

„Ako pričnem, kar Bog obvaruj, jokati z vsemi svojimi očmi, bom moral tudi gledati, kako se vrača vesoljni potop!“

Čast delavcem!

Laskaje se potegne Murka našega Jurčka-Kozamurčka, ki se ji ni več upiral, s seboj in mu reče: „Ti bi bil rad možiček, kajne? Pojdi z menoj pred hišne duri!“

Skrbno ga odvede za ročico, pravzaprav za nožico, in oba stopata kvišku pri glavnem vhodu, ki je dajal dvoranam v notranjščini kolikor toliko svetlobe. Jurček je bil kot mravljinec prvikrat pod milim nebom in tukaj ga je čakalo čudo za čudesom. Najprej se je zagledal v trojico krilatih mravelj z majhnimi glavicami, ki so se premetavale po zemlji zdaj na desno, zdaj na levo in se prekopicavale kot mladi kozlički.

„Ali vas vije po trebuhu?“ se obrne poln sočutja do nesrečnih žuželk.

Jecljaje in z veliko težavo je spravila ena izmed njih iz ust:

„O-o-oh! A-a-ah! U-u-uh!“

„Osel!“ je zaklical Jurček ves nejevoljen.

Ta vzklik sicer ne dokazuje posebnega usmiljenja in vljudnosti našega junaka, a Jurček je bil prepričan da bolj neumnih stvari še ni videl svoje žive dni.

„Ali vidiš, taki so naši možički ali samci.“

„Je li to mogoče?“

„I, kako pa naj bi bilo drugače, ko imajo pa tako malo možganov in tudi sicer nobenih dobrih lastnosti. Niti orožja, ki ga ima vsaka delavka, in celo naša kraljica, ne premorejo ubogi hlačmani.“

„Pa kaj jim je vendar prišlo v glavo, da ne morejo ne teči ne stati, niti ne mirno sedeti?“

„Naloga njihovega življenja je izpolnjena. Kot popolnim žuželkam jim je namenila narava le malo uric življenja v našem selu. Z nevestami so se dvignili danes po kosilu pod oblake k veseli svatovščini, a že ta mali napor jih je tako utrudil, da so popadali na tla in zdaj, zdaj bo po njih.“

Trda in brez življenja sta ležala dva izmed njih že na hrbtu, moleč nožice kvišku, tretji pa je še prevračal kozelce in stokal:

„Oh, ah, uh!“

„Ali bi rad menjal s temi revšeti?“ vpraša Murka Jurčka.

„S takimi telebani? Ne, za nobeno ceno ne!“

„Ali ti nisem pravila? Samci živijo le malo dni, me delavke pa smo tako srečne, da živimo po eno, dve, da celo do devet let, če nas ne zadene kaka nesreča.“

„Bi bil pa že stokrat rajši matica (samica),“ meni Jurček, ki je z grozo opazoval zadnje utripe umirajočega samčka, „kot pa mož take baže!“

„Pa bi tudi od tega ne imel nobenega dobička. Zakaj, kakor samcem, pretijo tudi našim maticam ob tistem času, ko svatujejo in rojijo, najhujše nevarnosti. Lačne ptice jih zobljejo v zraku, z njimi tekmujejo roparski kačji pastirji in na tisoče jih pomete veter v vodo, kar pa jih vendarle pride srečno na zemljo, postanejo plen krastač in kuščaric, pa tudi razne roparice našega lastnega rodu — zlasti krvavordeča gozdna mravlja — jih pokončajo brez števila. Najbolj žalostno pa je to, da nobena krilata samica, ki se je bila dvignila kvišku na svatbo, nikoli več ne vidi rojstnega doma.“

„No, potem gre pač v kako drugo naselbino!“ ugovarja Jurček.

„Bog ne daj! Mravlje ne odpremo vrat nobeni tujki, če nam je sicer še tako v sorodu. Njen duh jo izdaja za tujko.“

„Potem pa mravska družina tudi ne dobi jajčec od izgubljenih samic,“ se je razvnemal Jurček; „in kjer ni jajčec, tam tudi ne more biti ličink in bub in mravelj. Končno se mora mravljišče izpremeniti v popolno puščavo!“

„Natančno tako se tudi mnogokrat zgodi, kakor praviš. Sicer so naše mravljske države zelo različne po številu prebivavcev. Dočim štejejo državice želatih, četudi majhnih, a zato ljudem nič manj nadležnih p o n e r i n (poneros pomeni v grškem jeziku težavo), komaj po 50 do 100 mravljič, pa biva po nasebinah nam sorodnih gozdnih mravelj iz rodu formicin po 50.000 do 500.000 stanovavk; če pa prištejemo h glavnim mestom še njihove nasebine, gre število prebivavcev enega kraljestva kar v milijone! In vendar doleti tudi take številne države enkrat konec. Sicer utegne živeti matica do devet, tudi do petnajst let. Toda gorje, če pogine! Veselje izgine iz hiše, delavke izgube vse veselje do dela, večina jih celo sledi matici v smrt, kar pa jih še ostane, se tako vdado brezdelnemu življenju, da je v hiši kmalu vse narobe.“

Tesno je bilo Jurčku pri srcu, ko mu je dopovedovala prijazna Murka, kako je v hiši, kjer ni skrbne mamice.

„Kako je škoda pridnih delavk, ki jih čaka tak žalosten konec. Ali zadene mravišča velikokrat taka usoda?“

„Hvala Bogu, da ne pogosto. Me delavke pač dobro vemo, kaj je naša dolžnost. Četudi tehtajo naši možgani komaj milijonski del človeških, jih imamo pa zato tri do štirikrat več nego najlepší rjavi hrošč v lepem majniku! Zato dobro vemo, kaj zahteva blagor naše domovine; in ob rojenju skrbno opazujemo okoli

naše nasebine. Če pade kaka matica na tla, jo takoj nesemo v hišo, kjer nam rada leže jajčeca, kakor si videl.“

„Zakaj pa imamo v hiši samo po eno matico? Ali bi ne bilo za obstoj družine bolj varno, ko bi jih bilo več?“

„Prav imaš. Pri nas imamo le slučajno eno samo kraljico. Sicer pa mravi nismo tako ozkosrčni, kakor so n. pr. čebele, da bi nam bilo že po državni ustavi prepovedano imeti več matic. Zato boš našel, ako ti bo sreča mila, po mnogih mravljiščih tudi po dve, tri, deset, da celo do petdeset matic! Take države so seveda izvrstno zavarovane zoper popolno izgubo matic in s tem tudi zoper razpad države.“

„Kako pa nastanejo samci in kraljice?“

„Pač tako kakor vsaka druga mravlja, iz jajčeca.“

„Kako sem pa vendar jaz prišel k vam?“

„Saj veš, tvoje jajčece so našle naše pridne tovarišice v mahu blizu našega doma. Takoj smo spoznale, da spada k naši družini, ki ji pravijo učenjaki *formica fusca*, to je sivočrna mravlja.“

„Kaj so še tudi drugačne družine na svetu kot je naša?“

„In še koliko! Na vsem svetu biva nad štiri tisoč različnih mravskih vrst! Največ jih je po vročih deželah. Naša stara Evropa jih pozna seveda le majhen del, kakih štirideset vrst, to je komaj en odstotek.“

Debelo je gledal Jurček ob tej novici; doslej je pač menil, kakor večina otrok: mravlja je mravlja. Tudi tako daleč je še segalo njegovo mravoznanstvo, da imajo mravljinici po šest nog, da tipljejo z dvema tipalnicama in da včasih pošteno pikajo. Vse drugo o mravih pa je bilo zanj deveta dežela.

Dočim je začuden Jurček molčal in so se po njegovem srcu podili najrazličnejši občutki, je nadaljevala Murka:

„Dobro si torej zapomni: biti pri nas samec pomeni toliko, kot poleteti enkrat samkrat proti solnčnim višavam, nato pa brez moči pasti na zemljo in ves omotičen izdihniti življenje. Ako hočeš živeti kot matica, si moreš izbrati dvoje: ali uporabiš krila in greš svatovat pod oblake. Toda joj! kolikokrat se ponesreči to podjetje! — Ali pa ostaneš, četudi imaš svoj krilni zrakoplov, lepo na zemlji in si izdereš sam mavrično pisana krila, da ne podležeš njihovi izkušnji. Zato ni vredno, da bi zavidali krilatim mravom! Pravi gospodarji v hiši smo me, delavke, ki smo pravzaprav pokrnele kraljice. Me delamo pošteno in neutrudno, zato nam je dal svet častni naslov ‚delavke‘. Pa to čast tudi zaslužimo. Kadar je poleti lepo vreme, smo ob šestih že na delu in se gibljemo brez počitka do devetih zvečer. Petnajst ur dolg je delavnik za ubogo žuželko.“

Misel, da bo treba neutrudno delati, je bila za našega Jurčka vse prej nego vabljiva; toda uvidel je, da je Murka modra in vsega spoštovanja vredna mravlja. In ko je ta nadaljevala:

„Zato nas je postavil že modri Salomon za zgled ljudem, ki so gospodarji na zemlji. On veleval: ‚Pojdi k mravlji, lenuh, opazuj njena pota in uči se modrosti! Nima ne vodnika ne učenika, in vendar pripravlja poleti svojo jed in zbira ob žetvi svojo zalogo‘...“

Tedaj je izjavil Jurček odločno:

„Tudi jaz hočem biti delavec in se nočem več pritoževati radi svoje usode.“

Murka je rada nekoliko popridigovala; položila mu je sprednji nožici na rameni, mu zrla ginjeno in resno v obraz in govorila:

„Mravlja, ki živi tiho in vneto svojemu delu, nima vzroka, da bi koga zavidala. Videl si na lastne oči, kako slepi videz in da krila ne morejo preprečiti, da si na ravni zemlji ne zlomiš tilnika.“

„Da, da,“ prikima modro Jurček; „ni vse zlato, kar se sveti!“

V tem so bile prikorakale iz hiše cele skupine mravelj, ki so vodile za seboj množice pravkar izlezlih mravljič, da jih spravijo na svež zrak. Človek bi mislil, da bo že vendar enkrat konec skrbi za mravlje-pestunje, ki so imele opraviti z nego jajčec dva do štiri tedne, z oskrbo ličink dvajset do trideset dni in z bubo nadaljnja dva do tri tedne. A ko je Jurček opazoval te slabotne in blede sestrice, je uvidel takoj, da nujno potrebujejo še pomoči starejših sestra. Jasno je bilo, da zapuste mravske novorojenke svoj kokon prezgodaj, preden so še popolnoma razvite, kar je sicer pri tako vzorno uravnanem življenju mravlje pač neka posebnost. Toliko bolj všeč pa je bilo Jurčku, ko je videl, s kako nežnostjo božajo pestunje mlade nebogljenke, kako jih prenašajo sem in tja, da bi prišle prej do potrebnih moči za opravljanje domačih del. Opazil je bil že prej, da so bile v prvi vrsti mlade mravljičice, ki so pitale ličinke, lizale jajčeca, čistile bube in skrbele za zalego. Pozneje se je prepričal, da tvorijo mladice tudi jedro častne kraljičine straže; polagoma šele prihajajo zanje na vrsto težja dela, n. pr. donšanje hrane od zunaj, popravljanje in urejevanje gnezda, straženje, ogleduštvo pri tujih naselbinah, boj s sovražniki in podobne prijetnosti mravskega življenja.

Jurček se je z veseljem pridružil mladim tovarišicam, s katerimi bi se bil rad malo porazgovoril. A mahoma se dvignejo tipalnice vseh pozorno kvišku, kajti začul se je glas:

„Semkaj, sestre! Potrebujemo pomoči!“

Krepka mravlja je pridirjala sopihajoč nasproti in poročala:

„Krasen plen moramo spraviti na varno. Nas je komaj dvanajst in same ne opravimo ničesar.“

Z velikim zanimanjem je poslušal Jurček to poročilo, ki ga pa mravlja ni govorila z usti, ampak s tipalnicami. Potrepljala je z njimi prvo tovarišico, ki jo je srečala, in ta je dala z bliskovito naglico znamenje naprej. Jurček se je pri tem mravskem pogovoru spomnil na znamenja, ki si jih dajejo zamorci v Afriki z bobnanjem na bobne; pa tudi tipkanja Morsejevega brzojavnega stroja se je spomnil, ki ga razume izurjen telegrafist iz samega poslušanja, ne da bi čital črte in pike na papirju. Kako različna so znamenja, ki si jih dajejo mravi s trilčkanjem svojih tipalnic, lahko sklepaš iz tega, da je sestavil slavni mravoslovec, še živeči pater Erih Wasman, cel slovarček mravske govorice. Naš Jurček sicer ni čutil do slovarjev nobenega posebnega veselja, toda, oj čudo! Dasi še tako mlad, je vendar takoj razumel način mravskega razgovarjanja, za kar je potreboval učen pater mnogo desetletij!

Komaj je začula Murka to novico, takoj se je zavzela njena skrbna glavica za važno zadevo in je pozvala vse navzočne, naj pomagajo.

„Tudi naši malčki naj gredo z nami,“ je zapovedala. „Naš zgled je za otroke najboljša šola.“

Bil je krasen dan in delo se je pričelo z izprehodom; to je bilo Jurčku prav po volji. Tudi je že od nekdaj rad opazoval druge pri delu. Kolikrat je še kot majhen dečko pravil sestrici Rožici:

„Kadar bom velik, bom rad skrbel, da bodo imeli ljudje delo, čeprav ga zame nič ne ostane.“

Urno so šli skupno po bregovitem potu navzgor; pred njimi je šla kot kažipot mravlja, ki je bila našla zaklad.

Ko se sprevod nekoliko ustavi, da pride do sape, meni vodnica zamišljeno:

„Če me vse ne moti, bomo potrebovali na tem potu več nego tisoč delavk, da spravimo plen domov.“

Kmalu nato pa zakliče:

„Takoj bomo na mestu, zadaj za tem gričem so naše tovarišice!“

V resnici ta grič ni bil nič drugega kot krtina, pa treba je bilo krepko plezati, da so mu prišle do vrha. Jurček je bil prvi gori in ves presenečen je sklenil svoji prednji nožici in dvignil kvišku tipalnici.

Ob vznožju griča je ležala pred njegovimi začudenimi očmi velikanska kača rožnordeče barve. Dvajset mravelj se je bilo že brez strahu lotilo pošasti. Kakšen bo pač konec tega nevarnega početja?

Je li otrok modrejši od mravlje?

Kača je bila neznansko velika in o njeni dolžini se ni nikomur niti sanjalo. Zakaj ne? Zato, ker je tičala Bog si ga vedi kako globoko z enim koncem v zemlji ter se tam usidrala z vso silo. Z drzovitim pogonom so poizkušale mravlje, da bi izvlekle zverino iz njene votline.

Vzburjen se obrne Jurček do Murke:

„Tem se je pač zmedlo v glavi,“ in pokaže na delavke. „Kača je stokrat večja od nas, če odpre žrelo, nas vse požre.“

Ponosno odvrne Murka:

„Mi mravi smo korajžni in se ne bojimo vsake stvarce! Ali si že pozabil, kar sem ti bila pripovedovala o navideznih prevarah? Ta kača ni nič drugega kot tolsta glista ali črv in se imenuje *lumbricus agricola*.“

Previdno se bliža mali Jurček veliki pošasti, jo skrbno opazuje in zavpije razočaran:

„O, kako šarite s tujimi besedami! Navadna deževna glista je to in nič drugega! Deževnik se reče, to takoj razume vsakdo.“

„Na vso moč pa je važno, da poznamo me mravlje vse živali, ki žive okoli nas, po njihovem telesnem ustroju in njihovih navadah; zato jih poznamenujemo najrajši po njihovih znanstvenih imenih, ki skušajo izraziti vse te reči,“ razlaga Murka.

Jurček je seveda takoj uvidel s svojim otroškim razumom, da ima pred seboj nedolžno deževno glisto;

toda kot mravljinec je s svojimi mnogobrojnimi očesci obenem tudi spoznal, da je boj z njo zelo resen. Nasproti mravom je ostala glista prej ko slej orjaška kača.

Vse stare in mlade mravlje so obstopile grozno zmijo, in Jurček je bil dovolj častihlepen, da ni hotel zaostati. Jel je po zgledu drugih tudi sam pridno delovati z nožicami. Trup pošasti se je polagoma prevlekel s kiselkasto tekočino. Jurček povohlja.

„Kaj je to?“ vpraša, čudno kremžeč usta.

„To je naš strup, ki ga uporabljamo zoper sovražnike,“ mu pove sosed.

Bila je mravska kislina. Mravlje si jo izdelujejo same in hranijo v posebnem mešičku v telesu. Tiste, ki imajo želo, jo vbrizgavajo naravnost v telo sovražnika, druge pa, ki imajo pokrnelo želo ali so celo brez njega, vsekavajo z ostrimi čeljustmi sovražniku v telo rane in vbrizgavajo iz zadka strup vanje. Kako visoko brizgajo na primer neželate rjave gozdne mravlje svoj strup, se lahko prepričaš, ako razdražiš vročega poletnega dne njihovo mravljišče: gosta prha se ti pokadi do 60 centimetrov visoko v obraz in roke, in če navlažiš robec v tej meglici, ti bo dišal njegov vonj ves dan. Človeku ta kislina ne škoduje dosti, izvzemši strup nekaterih mravov v vročih deželah; toliko usodnejša pa je mravljincem samim in drugim žuželkam. V njenem spremstvu gre smrt. Če zapreš v stekleni cevki nekoliko mravelj skupaj in jih dražiš, da brizgajo strup, poginejo vse v kratkem času od lastnega strupa. Mravsko kislino, ki jo vsebujejo tudi koprive, smrekove igle, čebele, strupene gosenice itd., uporabljajo mravljinci v svojih bojih za napad in obrambo. Mrav, ki ga zadene žarek kisline, se jame najprej drgniti na dotičnem mestu, potem začne čudno vztrepetavati, končno pa pade mrtev na tla. Da more biti mravska kislina silno močna

snov, sklepamo tudi iz tega, da nam napravi že ena sama koprivna bodica, v kateri je samo ena 150 tisočinka grama tega strupa, že mezoljček, to je vnetje na naši koži!

Tu šine Jurčku v glavo sijajna misel, ki je ne skriva niti za trenutek.

„Veste kaj? Razrežimo dolgina s svojimi kleščami na dvoje!“ zakliče.

Toda z enim glasom se mu upro vse:

„To bi bila neodpustljiva budalost. Črvu bi prišla seveda zelo prav; tisto polovico, ki tiči v zemlji, bi potem zlahka spravil na varno.“

Jurček pač še ni vedel, da trdoživi deževnik še nikakor ne pogine, ako ga razpoloviš; doslej je bil za trdno prepričan, da njegovi detinski možgani daleč prekašajo razumek mravelj. Radi tega, kar je bil pravkar doživel, pa je postal dokaj skromnejši. Jojmene, da so ga morale šele mravljice učiti tako znanih reči!

Junaško so vlekli mravlje glisto na vse načine, pa brez uspeha. Kakor vzdana je tičala v svoji luknji. Jurček je našel na njenem trebuhu nekake ščetine, s katerimi se je krepko tiščala tal, in zato si je lahko razlagal, da tu nič ne pomaga vsa mravska moč, četudi je sama na sebi silno velika. Kot brez glave so za trenutek obstale vse mravlje po skrajnem, brezuspešnem naporu. Tu stopi najbolj prebrisana na hrbet kače in zapove drugim, naj jo trdno drže, da jim ne izgine popolnoma v zemljo.

„Čujte!“ je govorila z vnemo, „ta trdoglav se ne pusti odtrgati! Zato mu pa izpodmeknimo tla!“

Jurček si ni mogel misliti, kako bi se dalo to narediti; mravlje pa so to takoj razumele. Že v drugo se je čutil ponižanega. Neutegoma so se podale vse delavke, razen kakih desetih, ki so morale držati kačo, na rob votline, v kateri je tičal deževnik z enim delom telesa. Prav pridno je pomagal tudi Jurček.

Murkinega povelja: „Uporabite klešče!“ zanj skoraj ni bilo treba. Jurček je menil doslej, da ima kleščnate čeljusti zato, da bo z njimi žvečil sadje in sladkor in drugo hrano, kot je delal svoje dni z zobmi. Zdaj pa se je prepričal, da ima zobate čeljusti za vse druge namene, samo ne za prehrano. Mravska čeljust ima vlogo človeške roke, ne pa zôb; mravlje jo rabijo kot orožje, z njo grabijo in trgajo plen, ga nosijo domov, s čeljustmi znašajo stavbno gradivo, kopljejo in zidajo itd.

In res je vse kopalo in premetavalo prst s čeljustmi kot z lopato, tako da je bil rob luknje, v kateri je tičala glista, v čudokratkem času odkopan; pa pridne delavke so kopale še globlje. Kmalu je ležalo pred njimi telo kače popolnoma prosto na nekoliko poševni brazdi, v kateri žival ni mogla več rabiti svojih kocin, pa tudi ne izkoriščati svojih prožnih telesnih obročkov. Dokler je namreč ležal del črvo-vega telesa vodoravno na tleh, druga polovica pa je tičala v votlini, toliko časa je tvorilo vse telo pravokotno kljuko, ki je ni bilo mogoče izdreti. Zdaj pa je ležal črv, kakor je bil dolg in širok, v poševnem jarku in z naporom so ga mogle spraviti mravlje naprej. Jurček si je izračunal v glavi, da je merila žival najmanj 150 milimetrov, torej približno dvajsetkrat več od mravlje rjavke, ki niso bile daljše od 7 do 9 milimetrov in h katerim se je prištevala Murka in on sam.

Radi pogumnega srca, krasnega orožja, ki ga je nosil v svojih čeljustih, in pa radi neverjetne spretnosti njegovih tovarišic se ni prikazala na Jurčkovem obrazu niti senčica kake bojazni.

„To že opravimo,“ je šustelo sredi najhujšega napora od ust do ust, in v tem zagotavljanju ni bilo opaziti nobenega sledu baharije. Zdaj je bilo treba spraviti dolgo, težko truplo domov. Silno težavna je

bila ta naloga, mnogo težja od računskih, ki so ležale našemu Jurčku že od mladih nog kot klade v želodcu. Četudi so porazdelile mravlje nad vse spretno svoje sile ob glavi, v sredini in na koncu kače, je napredovalo prenašanje vendarle zelo počasi. Jurček je krepko pomagal.

„Ko bi mi bil prej kdo povedal, kako močne in razumne so mravlje, da so razmerno s svojo velikostjo daleko močnejše od slona,“ je premišljeval, „bi ne bil tega nikoli verjel! Kolikokrat sem stopil jaz sam, in kako neštetokrat stopajo še vedno moji tovariši in tovarišice, ki hodijo v šole in niso mravi, preko teh čudovitih živalic brez vsake pozornosti, niti ne slutijo, kakšne vzornice modrosti in pridnosti se gibljejo ob njihovih nogah!“

Žal pa je nastopila vendarle nepremagljiva ovira. Tla so bila pokrita s travno rušo in bilo je naravnost nemogoče vleči plen skozi gosti pragozd birk in listov. Vlak se je nenadoma ustavil. Slednjič je dobil Jurček vendarle priliko, da znova posveti s svojo modrostjo!

„Zdaj pa moramo kačo vendarle razrezati,“ je rekel s tako odločnim glasom, da je bilo slišati skoraj kot povelje.

Vneta mladina je že mislila, da mora slušati, a tu zapove Murka nenadoma:

„Stojte!“ In v kratkih besedah je razložila starka, kako so poizkušale pred nedavnim časom nekatere tovarišice razkosati krasno zeleno gosenico, kakršne so za mravlje poseben oblizek. Pa kakšen je bil uspeh? Iz tolste, sočnate gosenice je postal prazen meh, vsa dragocena vsebina, omaka je šla po tleh. Če nočejo, da se jim prigodi ista nesreča, je treba spraviti glisto celo domov. „To moremo in bomo tudi storile,“ je odločila mirno in s poudarkom.

„Toda — kako neki?“ je zaklical Jurček ves nejevoljen. Ali je mar njegov otroški razum veljal

tako malo pri mravih? Neznosno mu je bilo, da so ga tako prezirali.

Murka je pa velela z največjo mirnostjo, da naj ostane nekaj delavk za stražo pri črvu. „Drugi pa“, je zapovedala, „pojdite z menoj! Dobro se zabavajte dotlej,“ se je obrnila še prijazno k naročeni straži, „zakaj naše delo bo trajalo precej časa; zverino pa dobimo celo domov!“

Odšla je, za njo pa vse spremljevalke, nazaj proti mravljišču; pri tem pa so bili odmerjeni njeni koraki nekako čudno po taktu, kakor bi se ne upala trdno stopiti.

„Čemu neki tako krevlja?“ vpraša Jurček tovarišico.

Da, celo norčeval se je iz svoje dobre pestunje in govoril:

„Ej, ej! Gospa Murka ima menda, kakor se zdi kurja očesa na nogah ali pa celo ozeblino, zdaj, o svetem Jakobu!“

Kačo prepeljejo.

Ob hišnih vratih se Murka ustavi in računa na glas: „Razdalja od gliste do tukaj znaša, kakor cenim, stodvajsetkratno dolžino mojega telesa.“

V Jurčku se je jelo v njegovo sramoto jasiti spoznanje, zakaj je Murka tako čudaško korakala, kot bi bila zemljemerec.

„Če dobro pazim, kako globoko pojdem sedaj v mravljišču navzdol, potem ne bo težko najti natančno prave smeri. Krepko na delo!“ je tlesknila izpodbujajoč s trepalnicami.

Previdno so stopale navzdol, dokler ni odločila Murka:

„Tukaj na tem mestu pričnemo kopati predor. Dočim nas polovica koplje, spravljajte ve druge odkopano prst takoj proč!“

Jurček je natančno razumel, za kaj je tukaj šlo.

„Ve nameravate izkopati iz mravljišča ven predor, ki naj bi držal do nekega določenega kraja?“ je pripomnil.

„I, seveda, prav to hočemo,“ so kričale mravlje vse vprek.

Jurček, nad vse prebrisani modrijaš, pa je rekel hladnokrvno:

„Ste pač vse skupaj znorele.“

Iz zemljepisja je vedel, koliko težav je bilo treba premagati, preden so izvrtali bohinjski predor. Inženjerji so si belili glave z najbolj zamotanimi računi in potem je bilo treba več let trdega dela, preden so se

delavci, ki so bili pričeli vrtati goro istočasno na obeh straneh, srečali globoko sredi črne zemlje, kjer so obhajali radi posrečenega načrta veselo slovesnost.

„Ha, ha!“ se je hahljal sam pri sebi, „in tako delo hočejo izvršiti mravljinci! Smešno!“

„Naprej, naprej!“ se obregne vanj precej robato Murka, da se je hitro rešil svojih dvomov. „Ne stoj mi brez dela! Kdor samo tuhta in se obotavlja, ne pride nikamor,“ je mrmrala sama pri sebi, kakor bi ugenila njegove misli.

Kako težko delo! Že uro so kopali in odnašali, pa še nikjer ni bilo videti konca. Nekoliko hudobno — bil je pač danes na kratko nasajen — se obrne Jurček proti Murki:

„Slavna inženjerka, ali smem nekaj pripomniti?“

„Le pogumno z besedo na dan!“ odgovori Murka in se dobrohotno smehlja.

„Zdi se mi,“ poučuje Jurček, „da vodi naš hodnik vedno bolj navzdol. Skozi zemeljsko kroglo vrtamo luknjo!“

„Le še naprej!“ ga izpodbuja Murka in se mu še zmeraj smehlja.

„Če nam Bog da življenje, bomo ugledali čez kakih tisoč let zopet solnce v Ameriki!“

Murka mu ni branila čenčati, ker je pridno kopal in odnašal prst. Mislila si je:

„Dejstva pokažejo, kdo ima prav.“

Mirno in marljivo so delale naprej. Že je bilo čutiti, da je plast zemlje, ki jo je bilo treba še prodreti, le še tenka stena. Še zadnje povelje je dala duhovita voditeljica in — svetel solnčni žarek je šinil skozi narejeno odprtino! Vse so poskakale pevajoč in vriskajoč na plano. Pred njimi je ležal, oddaljen komaj za dober mravski korak, deževnik, obdan od zvestih čuvaric, ki so bile vesele svojega odrešenja in so ukale z drugimi vred.

Jurček je pa stal med njimi, vnovič prevzet od silnega začudenja, s široko odprtimi čeljustmi in pre-mišljeval ves dogodek. Komaj je bil izlezel iz svojega zapredka, že se je prepričal, kako skrbne gospodinje in zveste pestunje so mravlje. V dolgih delovnih urah je zdaj dognal, kako drzni rudarji so mravi, in pravkar je bil priča njihove sijajne inženjerske spretnosti. Kaj bi bil bolj občudoval — ali velikopotezni načrt ali njegovo duhovito in natančno izvršitev?

„Kako se veselim z vami,“ reče tovarišicam ves ginjen, „nikoli bi ne bil verjel, da ste tako čudovito izurjene!“

„Večkrat,“ ga nagovori Murka in mu gleda v oči, kakor da čita njegove misli, „večkrat je nezaupanje v zmožnosti drugih ljudi le prikrit in nerodoviten napuh; nekateri, ki čutijo, da so sami nezmožni za kako delo, mislijo, da ga tudi drugi ne zmorejo!“ Pri tem si je nenavadno počasi odkašljevala, Jurček pa se je praskal v zadregi s prednjima nožicama za tipalnicami, kajti Murka ga je gledala tako poredno po strani, kakor bi bil on tisti zreli tiček, na katerega so merile njene puščice. Pa vendar je bila ljubka in dobra ta Murka, da bi jo bil najrajši objel in pritisnil na srce!

„Ne, ne,“ je nadaljevala prijazno, „le ne zdvajaj nad samim seboj! Danes si še mlad, toda v dveh, treh dneh boš prav tako vztrajen in boš znal prav tako računati, kakor znamo me vse. Gotovo postaneš mravlja, ki bo v čast naši družini!“

Ker se je solnce nagibalo k zatonu, so hitele mravlje, da spravijo glisto, ki so jo bile urno zavlekle v novoizkopani predor, na varno. Vhod so trdno zadelale z lističi, drobci prsti, kamenčki in bilkami. Radi morebitnih nočnih vlomivcev in drugih nesreč so iz previdnosti skrbno zaprle nova vrata v stanovanje. Kača pa je ležala dobro spravljena v shrambi.

Jurček se je spomnil ob tej priložnosti šolske naloge, kjer je bila govorica o modrosti mravelj. Bila je Ezopova bajka o brezskrbnem murnu in pridni mravlji, ki se je je bil naučil na pamet in jo je moral potem napisati. Hotel je izkoristiti svoje znanje in je zaklical veselo:

„Krasna zaloga za zimo! To bo imenitna pečenka za božič!“

„Zaloga za zimo?“ Začudeno je gledala Murka Jurčka.

„Kajne,“ odvrne Jurček, ves ponosen na svojo učenost, „kajne, ti misliš, da je meni neznano, kako pridno delamo mravlje poleti zato, da imamo tudi pozimi kaj dobrega za v usta, ko zavaljo mraza ne moremo ven?“

Tu se zahehečejo vse naokoli stoječe mravlje na glas:

„Nak, tako neumnih čenč pa res že dolgo nismo slišale,“ so klicale. — „Kdo izmed nas pa pozimi kaj je?“

„Da ne jeste? — Vso dolgo zimo ne jeste?“

„Pozimi vendar spimo!“

„Ljuba Murka, ali pač slišiš, kaj govore?“

„I, seveda,“ pritrdi ta in se namuza njegovemu razočaranemu obrazu. „Kaj bi pač počele boljšega vso dolgo neprijazno, mrzlo zimo?“

„Takrat spimo kar naprej, eno samo prijetno dolgo spanje?“

„Tako je, dragi moj!“

„Kako si neki upajo ljudje“, je premišljeval Jurček, „pripovedovati svojim otrokom take zgodbe o živalih, ki jih niti dobro ne poznajo!“ Bil je res utrujen od premišljevanja in brezštevilnih novih doživljajev in je vprašal zehajoč:

„No, in zdaj? Danes pojdemo gotovo prav zgodaj spat?“

„Kaj pa misliš? Ponoči opravljamo svoja domača dela!“

„Vedno delaj in delaj!“ je godel Jurček. „Toda dolgo spanje pozimi ni slaba reč. Kakšne sitnosti sem imel kot otrok, ko se je bilo treba zvečer slačiti, potem zlesti v posteljo, nato zopet vsako jutro vstati, se obleči, umiti, počesati in tako naprej, dokler se ni pričela zvečer zopet ista muzika, in tako vsak dan naprej, vedno isti cigu-migu!“

To je pa govoril le čisto tiho sam pri sebi.

Jurček-Kozamurček — vojak.

„Ti še vedno nimaš pravega pojma, kakšno je pravzaprav v naši hiši,“ reče Murka Jurčku. „A zdaj se lepo osnaži, potem pa te povedem v naše kleti.“

„Jaz naj se osnažim?“ se začudi Jurček.

„I, seveda! Ko smo kopale, smo se močno oprale in ne morem si misliti, da se ti počutiš v nesnagi tako dobro kakor blatna stenica!“

Žuželka grdega imena, na katero je namigovala Murka in s katerimi si mravljinici niso dobri, se imenuje latinsko reduvius, česar naš Jurček navzlic svojemu celoletnemu učenju še ni vedel. Živi v hišah pri ljudeh. Ličinka ima čudno navado, da se odeva v prah in smeti, da pod to krinko laže napada in žre razne druge žuželke. Šele ko odraste v popolno stenico, preneha z zvijačno potuhnjenostjo in gre v odkritem boju za plenom.

Murka je imela prav, da je dodala še nauk:

„Snažnost je prvi in najodličnejši dokaz omikane bitja, ki spoštuje samega sebe. Me mravlje držimo veliko nase!“

„Pa kako za vse na svetu naj se vendar osnažim? Kje naj pa vzamem vodo, milo in brisačo?“

Murka ni mogla umeti, kaj je hotel s temi besedami.

„Le urno,“ je rekla, „očedi se! Čemu imaš pa nožice!“

Jurček se je pripravljaj precej nerodno. Nad stopalci je bil nekakšen glavnik z ostrimi zobci in nekaka

ščetka. Z njima je lahko okrtačil tipalnici, če ju je potegnil med njima skozi; če je pa prekrižal prednji nožici, si je mogel počesati tudi glavo in hrbet in pogladiti nežne laske, ki so mu rastli na koncu nožic.

„Nikoli bi si ne bil mislil, da mi bodo kdaj rastli lasje na nogah!“ se je šalil.

Nenadoma preneha z delom in glasno zastoka.

„Ojoj, ojoj!“

„Kaj pa ti je, dete?“

„O jaz ubožec! Kri, kri! Kri se cedi iz mojih las!“

„O ti tepček,“ se zasmije Murka, „z glavnikom si zadel ob žlezo.“

„Žlezo?“

„Iz teh žlez teče sok, s katerim lahko orosimo svoje laske na nogah.“

„Čemu pa delamo to?“

„O, v razne namene! Kako bi se mogel sicer držati na navpični gladki ploskvi, recimo na steklu? V takem primeru iztisneš urno kapljico soka iz žleze, ki je prav dovolj lepek, da ti da potrebno oporo pri hoji na gladki steni.“

Z nožicami je bil prej Jurček kopal in spretno razmetaval prst, ki mu je bila na poti. Zdaj zakliče ves navdušen:

„Kakšne umetne noge pa imam vendar! Na njih so krempeljci, da lahko plezam po drevju kot naš maček doma ali veverica v hosti! Na njih je krtačica in majhen glavnik. Manjka mi samo še zobne ščetke, vode za grgranje in ogledala, pa bi imel najlepšo opravo za umivalnik!“

„Urno, urno!“ priganja Murka.

Bujno življenje je vladalo vsepovsod, tako da so radovedne Jurčkove tipalnice opetovano nemilo zadevale ob hiteče mravlje.

„Čemu pa tekajo tako na vse kriplje? Kaj pomeni ta dirindaj?“ vpraša dečko.

„Prenesti morajo ličinke in bube, ker so zelo občutljive za mraz in vročino.“

„Se pač lahko prehladijo, kajne, in dobijo nahod?“

„Zato sezidamo za svoje malčke globoko v podzemlju sobe, pa so tudi v gorenjih nadstropjih nad zemljo; prenašamo jih na ta ali drugi kraj, kakršno je pač vreme, če dežuje ali sije toplo solnce.“

Ginjen je pomislil Jurček na to, da so tudi njega prenašali sem in tja, in skoraj mu je zaigrala solzica v očesu, ko je govoril:

„Kako rad imam mravlje, te dobre živalce! Ne morem najti pripravnih besed, da bi povedal, kako hvaležen sem zlasti Vam, ljuba gospa Murka, za vso ljubezen, ki ste mi jo že izkazali.“

„Ljubi moj, nikar ne trati časa s takimi puhlicami! Jaz sem storila tebi samo to, kar sem doživela nekoč sama in kar boš storil tudi ti sam našemu bodočemu zarodu. Pri nas mravih navajamo že otroke, da store drugim to, kar si želi vsak, da bi drugi storili njemu. Treba je dobro delati, ker smo dobro tudi prejeli, kakor pač plača človek sleherni dolg, ako ima pošteno srce.“

Ko gresta naprej, prideta do vrat, ki so bila dobro zavarovana z jelovimi in smrekovimi iglami; ob vsakem vhodu pa je korakalo gori in doli po nekoliko mravelj, ki so vsakega došleca ostro opazovale.

„Kaj počno te tukaj, gospa Murka?“

„To so stražarice, ki čuvajo naše hiše in v nevarnosti takoj pokličejo na pomoč tudi druge delavke.“

„Jaz bom tudi stalno stražil, ko bom velik!“

„Potem se to nikoli ne zgodi, kajti dorastel si že popolnoma in ne boš nikdar večji. Pač pa se polagoma še nekoliko okrepiš in postaneš izboren vojak.“

„Vojak! Kaj, ali je mogoče, da so pri mravljah tudi vojaki? Juhuhu! — Hurrra!“

„Če je sila, zna sukati meč vsaka izmed nas; sicer pa velja pri nas in mnogih drugih družinah pravilo, da branijo dom in znašajo vanj hrano in stavivo le velike in srednje mravlje, najmanjše pa oskrbujejo le domača opravila. Delavke z veliko glavo in močnimi čeljustmi so za vojno službo posebno sposobne. Poznamo pa tudi mravske države z izrazito razvitim vojaštvom. Tako militaristično državo imajo debeloglave mravlje *pheidole*, kjer ločiš lahko vojačico od delavke na sto korakov; ta vrsta je tudi v Evropi. Celo v vroči afriški Sahari, torej v puščavi, kjer bi pač človek najmanj pričakoval, se postavlja divja srebrna mravlja *myrmecocystus bombycinus* kot vojačica v prelepi, srebrno se blesteči uniformi in z zelo ostrimi, turškimi handžari. V Južni Ameriki, od Argentine pa daleč gori do Mehike in Teksasa v Severni Ameriki vladajo vojačice, po imenu *eciton*. Te napravljajo nalik nekdanjim Hunom in divjim Turkom še dandanes roparske pohode v velikanskih trumah, ki jim zapovedujejo posebni častniki. Gorje ščurkom, stenicam, pajkom, moskitom (komarjem), kačam, škorpionom, podganam in mišim v tistih pokrajinah, koder jih preplavi vojska *ecitonov*! Vse mora poginiti pod ostrino njihovih nožev! Celo človek se jim mora umekniti za nekaj dni iz svojega stanovanja, ki mu ga osnažijo tako temeljito, da si kaj boljšega ne more želeči.“

Ves zamaknjen posluša Jurček in vzklikne navdušeno:

„Tudi jaz bom vojak! V prvi bitki, prisegam, se hočem povzpeti do generala!“

To rekši dvigne desno prednjo nožico k čelu in pozdravi stražo prav strumno po vojaško.

Prijatelji in sovražniki.

Ko sta šla mimo straže, se zazdi Jurčku, da je opazil nered, in zakliče:

„Tukaj gre mravlja, ki ne spada sem, in vendar je prišla mimo straže.“

„Kje?“ vpraša Murka.

„Je že notri,“ odgovori Jurček vzburjeno. Pa jo še dobimo v pest! Silno majčkena je, več nego za polovico manjša od nas.“

Šla sta naprej pod obokom, ki so ga podpirali močni stebriči borovih in podobnih igel, ter prišla do lepe dvorane.

„Tukaj je,“ zakriči Jurček in pokaže na drobceno mravljico, ki jo je bil videl iti mimo straže brez potnega lista.

„In tukaj je še ena, in še ena, oh, saj jih je cela množica tukaj!“

Z velikim zanimanjem je opazoval Liliputanke (pritlikavke), ki so dirkale brez skrbi med velikimi črnicami. Kako domače so se čutile v hiši, so kazale tudi s tem, da so sedale zdaj ta zdaj ona velikim delavkam na hrbet in jih jezdarile, kakor delajo otroci. Neprestano so tudi poskakovale kakor mladi jagnjiči; zadek pa so držale zavihan navzgor, kot bi bile vsak trenutek pripravljene za napad.

„Vedi, dragi moj,“ prične slednjič Murka, „da spadajo te male mravljice — dolge so le dva in pol do tri in pol milimetra — med veliko število mravogostov, ki bivajo po naših mestih in uživajo v njih

varstvo in svobodo. Imenujejo se pritlikave tapinome ali stename, gotovo preobširno ime za tako majčkene stvarce. Zelo so podobne navadni vrtni mravlji, ki ji pravijo tudi črni lasius, a jih takoj ločiš od nje radi močno aromatičnega duha. Najrajši gostujejo pri raznih gozdnih mravljah. Ker so tapinome prijateljska družina, jim gozdna mravlja nikoli ne skrivi lasu, pač pa imajo prosto stanovanje po naših gnezdih. Sicer pa morejo živeti tudi brez nas, ker zelo slovijo kot umetne zidarke prstenih gnezd.“

„To je lepo od nas,“ meni Jurček; „ali pa nam store te malke za to prijaznost kake usluge?“

„Ne, da bi rekla,“ odgovori Murka. „Tapinome so nekaj takega pri nas, kot so mali kužki, ki jih nosijo po mestih v naročju stare gospe. Tudi vedejo se kot mladi psički. Neprestano skačejo in se igrajo, in ko bi imele repke, bi gotovo neprestano mahljale z njimi; ker pa jih nimajo, mahljajo s tipalnicami.“

Ves zaverovan v veseloigre „mravskih kužkov“ ni opazil Jurček precej čudnega bitja, ki se je valilo proti njemu kot angleški tank na bojnem polju. Šele, ko se mu približa na dva koraka, prestrašen odskoči, videč veliko, umazano pošast, vso pokrito z luskami kot orjaška želva, ki je stezala proti njemu tipalnice, očividno z namenom, da najde in pograbi ubogega Jurčka.

Ves v grozi zbeži in se skrije za Murko.

„Nikar se ne boj!“ ga potolaži pestunja. „To je le eden izmed slepih kočičev, ki jih je mnogo v našem gnezd.“

„Posebno lep pa ni,“ meni Jurček. „Pa zakaj jih mravi ne pojedjo, potem bi nam ne bilo treba hoditi ven na lov?“

„Ubogega, slepega kočiča naj bi pojedle?“ se veselo zgraža Murka. „No, to bi pač ne bilo modro od nas; zakaj kočiči nosijo na sebi debel oklep,

so pa tudi zelo koristni prebivavci naših mest, ker skrbe za snago, ko uničujejo vse odpadke.“

„Tako?“ reče Jurček, ki je bil zdaj mnogo pogumnejši, odkar je bil zvedel, da je žival slepa in ga torej ne more videti. „Potem so pa za nas prav tako imenitni kakor napol divji psi v Carigradu in drugih orientalskih mestih, o katerih sem čital, da bi bili vsi prebivavci že stokrat pomrli za kolero in mrzlico, da ni teh psov, ki požro vso crknetino in mrhovino, ki leži po cestah.“

Beli kočič je počasi lezel naprej, bila ga je vedno polna cesta.

„Gre kakor slepec s svojo palico,“ pravi Jurček. „Glejte, kako taplja s tipalnicami po tleh, ko se pomika naprej! Žal mi je ubožčka; kako strašno mora biti, če je kdo slep!“

„In vendar so skoraj vse stvarce, ki živijo tu pri nas, brez vida,“ poučuje Murka. „Tudi številne živali, ki žive po kraških jamah in votlinah, — gotovo poznaš slavnega močerila ali človeško ribico iz Postojnske jame? — nimajo oči; čemu bi jim pa bile v temi?“

„Saj res, na to nisem pomislil!“ pritrди Jurček, ko stopata po dvorani dalje in zavijeta po enem od mnogih zavitih predorov, ki so vodili od nje na vse strani. Nenadoma zagledata čuden prizor: majhen, približno štiri milimetre dolg hrošček, zelo kratkih kril, z rumenimi šopki dlačic ob zadkovih obročkih, je stal pred mravljo-domačinko, ki ga je oblizovala z največjo slastjo.

„Kaj misli ta kar živega pohrustati?“ se začudi Jurček.

„O, ne boj se, naša sestra liže samo bajno dišeče olje, ki ga izloča prijatelj a t e m e l e s iz svojih lasnih čopkov. A te naslade ne ostane na dolgu, le poglej!“

In prizor se je mahoma izpremenil; atemeles je jel božati mravljo ne samo s tipalnicami, ampak tudi

z nožicami po licu, in ta ga je napitala s hrano iz lastnega želodčka, naravnost iz ust v usta.

„Sicer ima pa naš gost“, povzame Murka znova besedo, „nekoliko čudne navade. Je namreč imeniten gospod, ki prebiva pri nas sivočrnih mravljah samo spomladi in poleti; gre pa tudi k naši sestrični rdečebadki ali k rjavi gozdni mravlji rufi, da celo pri krvavordeči roparski sangvineji ga dobiš. A vselej je drugače oblečen, kadar je v drugem gnezdu. Ker se zna vesti po mravinsko-domače (pa je tudi močno priliznjen in vsiljiv) in zato, ker nosi tako omamno vonjajoče resice ob zadku, ga imamo zelo rade. A ne živi dolgo; kmalu pogine in nam zapusti za spomin usoden dar: svoj zarod! Žal, se nam je zajedla ljubezen do te zalege tako malikovavsko v srce, da večina naših tovarišic niti ne sluti grozних posledic te zapuščine.“

Jurček si ni mogel misliti, kakšna nesreča bi utegnila biti mala atemelesova ličinka za junaški rod mravljincev, zato ga pouči Murka dalje:

„V zahvalo, glej, ker skrbimo me za atemelesov zarod z isto ljubeznijo kakor za svoje rodne otroke, nam pa požre ta zalega brez števila naših nedolžnih detec.“

„To pa ne bo šlo več!“ zavpije Jurček. „Tako grem in podavim vse atemelese, ki jih srečam, in njihove mlade, od prvega do zadnjega!“

„Ne poizkušaj tega! Ves narod bi vzburil in nama nakopal jezo na glavo. Hlipno atemelesovo olje je omamen strup za nas in je za las podobnega pomena v naši državi kakor alkohol v človeški družbi. Čeprav so v preveliki meri zaužite alkoholne pijače vzrok, da hodi med ljudmi na stotisoče in milijone telesnih pohablencev in dušnih slabičev, vendar nočejo slišati ljudje nobenega resnega svarila zoper alkoholno nezmernost. Če je tako pri ljudeh, ki se imenujejo vla-

darji sveta, ali se boš potem čudil, da ni nič bolje pri nas, mravljincih?“

„Pa jaz še nisem videl nobene dušne ali telesne pokveke med našimi tovarišicami, dasi vidim, da biva med nami nesrečni atemeles,“ ugovarja Jurček.

„Resnico govoriš,“ potrdi Murka. „A to le zato, ker je prišel atemeles k nam prvičrat šele letos; dobro je tudi to, da odide naš gost atemeles prezimovat k rdečim mirmikam. A če bodo prihajali k nam atemelesi nekaj let po vrsti vzgajat svoj grešni zarod, boš pa videl, kako bo kopnelo naše delavno ljudstvo. Na mestu njega bo v državi vedno več pohabljenih samic, ki ne bodo ne ptič ne miš, čem reči, niti prave kraljice niti prave delavke, in bodo nesposobne za vsako resno delo; pravi invalidi v državi!“

Užaljen radi bridke usode, ki je bila močnejša od njega, je stopal Jurček poleg tovarišice in učiteljice. Nenadoma zadene ob blestečo se grudico kostanjeve barve, ki je pravkar še urno tekla mimo.

„Kakšen tihotapec je pa spet to,“ se zgrozi Jurček ob spominu na atemelesa, „ki se ne upa niti pokazati, ampak stiska nožice in tipalnice podse kakor jež! Ali je naša hiša res polna razbojnikov?“

„O, našega malega pritajaja časti pa nikar ne maži!“ ga tolaži Murka. „Saj vidiš, da ne meri niti dva milimetra in ljubi našo rodovino tako, da gre, če je treba, za nami celo v sužnost. Zato ga tudi me na vso moč ljubimo. A kaj, ko je revček še bolj novinec med mravogosti in zato ni vedno prepričan iz srca o naši odkritosrčnosti. Zato se še ni mogel popolnoma znebiti slabih navad svojega nizkega rodu — saj je v bližjem sorodstvu z nekaterimi mrharji in govnači! Ob vsaki priliki, če se le količkaj prestraši, stisne rep, hočem reči, nožice, in se naredi mrtvega. Sicer je pa nam le v korist, ker spravlja s poti naše mrličke in druge ostanke. Mnoge tovarišice

se pa tudi rade poigravajo z njim kakor mačica z miško. Zato pa preživi med nami več let brezskrbnega življenja. Ljudje mu pravijo „rjasti heterij“.

Zdaj prideta naši znanki do sobice, kjer so pitale mravlje z vso vnemo ličinke. Jurčku je bil ta prizor vselej všeč, kadar ga je videl. Plosknil je z nožicami in rekel:

„Kako ljubko ravnaajo dojlje z našimi malčki! Vselej, kadar jih vidim, se spomnim gnezdec pod stropom našega poda, v katerem kar cel roj mladih lastovic brez prestanka odpira kljunčke in čebljaje prosi hrane.“

Ni bil še izgovoril besed, ko se prikaže v luknji, ki je bila neposredno nad mravskimi ličinkami, zločest obraz in gleda poželjivo navzdol. Nekaj zahrbtnega in lokavega si utegnil čitati na tem obrazu, pod njim pa so se prav sumljivo odpirale in zapirale čeljusti. Za obrazom se je sunkoma prikazovalo majhno telo, ki je planilo na eno najbolj rejenih detet, ga pograbilo in izginilo z njim v luknji. Za trenutek je bil Jurček tako osupel, da ni spravil niti besede iz sebe. Nato pa je zakričal:

„Ojoj, ropar je odnesel našega otroka!“

V tem so pa delavke pitale ostale mladiče, jih lizale in krtačile, kakor da se ni zgodilo prav nič. Murka je žalostno zavzdihnila in rekla:

„Da, Jurče, prav imaš; in iz njega ne postane nikoli mravlja!“

„Zakaj pa ne?“

„Ker so ga že umorili in se prav zdajle gostijo z njim.“

„Pa kdo je bil ta ropar, ki se drzne tako očitno vdirati k nam ter izvrševati take zločine?“

„Potuhnjena pošastica, ki si jo pravkar videl,“ odgovori Murka, „je eden izmed številnih mravskih sovražnikov. Stanuje v silno tenkih hodnikih, ki si

jih je napravila v stenah naše palače in tukaj preži brez prestanka, da nam uropa kako deťe in ga odnese v svoj rov. To so tatice in roparice našega mesta, ki stanujejo v ozkih in umazanih ulicah in se prikazujejo le za hip, kadar uganjajo svojo zločesto roparsko obrt.“

Z odprtimi čeljustmi je poslušal Jurček čudno novost.

„Pa kako, da ne gredo naše mravlje za taticami in otroka ne rešijo?“ vpraša začuden. „Če so v kaki hiši kradli tatovi, pošiljajo za njimi vendar stražnike ali orožnike, da jih primejo in prineso ukradeno blago nazaj!“

Murka je zmajala z glavo:

„Mravlje ne morejo za temi roparicami, ker so njihovi hodniki tako majhni, da naše ne morejo noter. In tako se moramo, se zdi, vdati v svojo usodo in prenašati to roparstvo.“

„Pa kje imajo vendar mravlje možgane?“ je mrmral Jurček; „take izvrstne delavke, pa pustijo, da jim kradejo taki pritlikavci najdražje blago!“ A glasno je vprašal: „Kako se pa imenuje ta grozna, mala zverina?“

„Tatica, ki je dolga samo en in pol do dva milimetra in je rumene barve, je solenopsis, ki ne vznemirja samo nas, ampak prebiva tudi po mravljiščih krvavordeče in rdečebrade gozdne mravlje, mravlje amaconke, vrtno mravlje, drnovščice in rosice. Je ena izmed onih maloštevilnih mravelj, ki nosijo ostro, strupeno želo. Boj z njimi je neizmerno težak tudi zato, ker velika mravlja niti ne najde mesta, kjer naj bi pograbila ta nič.“

„Nikoli si nisem mislil, da je v našem mestu toliko tujih gostov in, žal, največ škodljivih,“ je tarnal Jurček.

„To, kar vidiš pri nas, ni skoraj nič,“ pojasnjuje Murka. „Naše sorodnice po svetu, zlasti v vročih deželah, dajejo stanovanje stotinam, da tisočem različnih

vrst živalic, ki niso mravskega, ampak drugega rodu. To so hrošči, stenice, metulji, murni, kaparji, ušice itd. Nekateri teh sostanovavcev jim koristijo, drugi jim škodujejo, tretji niso ne to ne ono. Kako zelo važni pa so mravogosti v našem življenju, lahko sklepaš iz tega, da je napisal pater E. Wasman, kojega slavno ime sem že omenila, samo o njih nad sto različnih knjig in spisov.“

„Atemeles in solenopsis pač ne zaslužita, da bi se toliko pisalo o njima,“ meni Jurček.

„Na svetu je mnogo narobe,“ pojasni Murka in ga odvede dalje.

Stavbni mojstri.

Ko je obiskal Jurček s svojo voditeljico tudi razne oddaljene kote domačije, se je utegnil prepričati, kako obširna je ta stavba. Bilo je na ducate manjših in večjih soban, ki so bile vse združene z jarki in predori. Pod obširnimi temnimi oboki, ki so bili podprti s slopovi in stebriči, je tapljal Jurček s tipalnicami varno naprej in občudoval vsepovsod duhoviti načrt krasne stavbe. Jasno je uvidel, da mravlje niso samo skrbne vzgojiteljice, močne delavke, prebrisane inženjerke, ampak tudi imenitne stavbnice ali arhitektinje. Prav nič si ni pomišljal povedati svojo glasno pohvalo tudi Murki.

„Bila bi neumestna skromnost,“ je odgovorila s ponosnim dostojanstvom, „ko bi odklonila tvojo pohvalo. Vendar moram tudi priznati, da smo mravlje sicer nad vse spretne zidarke, toda takega samostalnega sloga pa le nimamo, kot ga imajo n. pr. čebele in čmrlji. Vsak narod, rekla bi, vsaka mravlja, dela po svojem lastnem okusu in po danih razmerah. Zato so pa naša mesta neznansko različna; vsako ima na sebi nekaj, rekla bi, osebnega.“

Zdelo se mu je, da bi se dalo to, kar imenujejo mravlje svojo hišo, mnogo bolj po pravici imenovati umetno utrjeno mesto. Ker se je bil že naučil od Murke, kako je treba meriti razdalje, je preračunal globočino in višino domačega mesta na najmanj tristo mravskih dolžin in je pomilovalno mislil na največje delo človeških rok, na orjaške piramide v Egiptu.

Četudi je pa odkritosrčno občudoval male žuželke, h katerim je pripadal zdaj tudi sam, vendar je jel polagoma čutiti, kako ga vedno silneje opominja želodec. Zato se oglasi brez obotavljanja:

„Vse je za čuda lepo, vse je pri nas, kar si le more poželeti srce poštene mravlje; toda ali smem vprašati, kje bi se dobilo kaj užitnega za med zobe?“

„Med čeljusti si hotel reči, ti mala lakota,“ se smehlja Murka. „Doslej sem te pitala jaz, toda čas je, da se naučiš jesti sam.“

„Oj, v tem bom hitro napredoval, to prav rad obljubim!“

„Pojdi torej, da si ogledaš naše hleve!“

Pri kravicah.

Novo presenečenje! Hlevi pri mravljah! Jurček pogleda Murko nejeverno:

„Hlevi? Resnični, pravi hlevi?“

„Le pojdi z menoj, boš koj videl; molzla bova naše kravice,“ ga vabi voditeljica.

Precej abotno je gledal Jurček okoli sebe.

„Kravice? I, kje pa? Molzla jih bova? I, kako neki?“

Z glavo majaje je stopal za Murko, ki ga je vodila po poševno navzgor držečem hodniku, ki je držal do vrha zemlje. Čutil je, kako ga obveva čvrstejši in hladnejši zrak, opazil je pa tudi, da se je dvigal hodnik od zemlje kvišku naravnost navpik. V votlini hodnika se je dvigalo steblo osata, ki je rastlo iz zemlje. Bilo je očividno, da je bila napravljena cevasta stavba v varstvo rastline. Plezala sta kvišku in dospela v razširjen prostor cevi, ki je bil podoben votli krogli. Tukaj so živele žuželke, ki jih Jurček ni mogel koj spoznati. Skozi majhno okence je vdiral solnčni žarek, in Jurček je takoj izprevidel, da so to živalce, kakršne je bil že mnogokrat opazoval na domačem vrtu na vrtnicah in na bezgu in jih je stric France imenoval listne ušice.

„Tu imaš takoj dve različni vrsti molznih kravic, ki živita le kot domači živali po naših posestvih,“ poučuje Murka.

„Pri nas doma imajo tudi razne pasme krav v hlevu,“ pripomni Jurček.

„Zdaj pa kar izbiraj in Bog ti blagoslovi!“ vabi Murka.

Osupel je stal Jurček pred čredo listnih ušic, ki jih je bila Murka imenovala kravice.

„Molzem naj? I, kako pa — in kje?“

„No, zadaj, kakor molzejo hribovci koze!“ izpodbuja Murka.

Jurček je bil še bolj osupel. Za mravljo, ki tako ljubi snago, da nosi glavnik celo na nožicah, je bil ta posel precej umazan. Toda sila v želodcu kola lomi! Zato se ni ustavljal v pretirani sramežljivosti, ampak je posnemal Murko, si ujel debelo junico iz črede in jel krepko mlesti in požirati, v kar je listna ušica tudi brez ugovora privolila. Seveda pa ni bilo mleko, kar mu je šlo tako v slast, ampak sladka tekočina ali, recimo, sirup. Po dolgih požirkih se mu je napel trebušček tako okroglo, da si je zaželel iti na sveži zrak, da bi lažje prebavljal.

Skozi okno sta šla z Murko na prosto. Mična hlevska stavba, ki si je doslej Jurček ni mogel popolnoma jasno predstavljati, je stala sedaj v mesečini v vsej svoji lepoti. Od zemlje se je dvigala okrogla stavba kot stolpič, ki je bil ob vrhu óblasto razširjen. Tukaj so stanovale listne ušice; krona vsega pa so bili lepi, zeleni osatovi listi, ki so rastli skozi stolpno odprtino.

„Ko gledam to stavbo,“ meni Jurček, „sem kar brez besed od samega občudovanja.“

„In vendar ni kar nič težko razumeti vse to,“ pravi Murka. — „Listne ušice sesajo hrano iz listja in sočnatih rastlinskih stebelc. Nam pa kaj dobro diši sladka tekočina, ki nastaja v njihovih prebavilih in ki jo oddajajo kot zanje nič vreden odpadek. Zato si mravlje poiščemo teh žuželk od vseh strani ter varujemo in branimo to dragoceno živinico vseh nevarnosti.“

„Nevarnosti? Kdo pa kaj hoče nezmožnim listnim ušicam? Saj ne morejo imeti sovražnika pod solncem!“ se čudi Jurček.

„O, polno jih imajo! Na naše ušice prežijo ličinke pikapolonice in tenčičarice, zasledujejo jih tudi roparske muhe in najezdniki.“

„Odslej bom prav zelo pazil na te sovražnike naše živinice, ki sem se danes naučil, da jo znam celò mlesti. In kako mi je dišalo, še nikdar v življenju ne tako!“

„Res, izvrstna je ta hrana! A, da nam je morejo živalce dajati, morajo jesti tudi same. Zato jim napravljamo hlevce najrajši krog kake žive rastline, na kateri je dovolj živeža. Seveda pa gospodarimo razni mravi tudi kot živinorejci zelo različno. Najbolj enostavno je rediti ušice v hlevu, ki stoji kar sredi našega mesta. Tako si prihranimo prav mnogo dela. Vendar pa

morajo biti pri takih hlevih sočne korenine kake žive rastline v zemlji. Te korenine izsesavajo korenske ušice. Črna vrtna mravlja redi korenske ušice v zemlji; redi pa tudi listne uši, ki jih utegneš dobiti na tisoče in milijone po grahu in bobu, na čemžu in kapčevju, na pesi in maku in številnih drugih rastlinah. Črna lesna mravlja pa se ukvarja le s skorjinimi ušicami, ki žive zlasti po hrastju.“

„Ali pa veš, kaj pravijo ljudje o tej naši živinoreji? Saj imajo oni tudi besedo pri gospodarstvu naše zemlje.“

„Ne vem, čemu te zanima mišljenje človeka o naši živinici, toda res pa je, da mu nekatere vrste mravelj, zlasti najboljše živinorejke, škodujejo, ker razširjajo zarod listnih ušic, ki mu pokončava koristne rastline.“

„Kaj pa počno naše kravice, če ni na listju nikakih mravov, da bi jih pomolzli?“ vpraša skrbno Jurček.

„Potem razlivajo sladki sirup kar po listju, ki se blešči od njega; ljudje pa mislijo, da je padla medena rosa.“

„Veste, gospa Murka, zakaj je meni naša živinoreja še posebno všeč? Zato, ker nam ni treba skrbeti, da bi imele kravice mrvo in zobanje,“ se veselo ponaša Jurček.

„To je že res,“ pojasnjuje Murka, „toda še bolj važno je zanje, da jih branimo in so v hlevcih popolnoma varne. Zato ne pustimo, da bi kdo vstopil v naše hlevce, pa čeprav preti nevarnost našemu lastnemu življenju, kakor se tudi Culukafri bore za svoje črede na življenje in smrt in padajo Arabci v boju za svoje kamele.“

Medtem je bila šla noč mimo kakor urna senca, in izza bližnjih gričev so posijali prvi topli žarki solnca. Mravljišče je znova oživel.

„Kaj je to?“ vpraša Jurček. „Nekatere mravlje odnašajo majhna semena iz mesta!“

„Naše mravlje prinašajo domov le različna rastlinska semena, ki imajo na sebi kake užitne priveske; na ta način razširjajo po zemlji dišeče vijolice, pomladni pljučnik, krvavi mleček, petelinčke, korček in zvončke, grebenušo in zimzelen in še mnogo drugih. A kar nosijo te venkaj, ni seme, ampak so jajčeca listnih ušic, ki jih nosijo sedaj na cvetice, da jih solnce izvali in si mravlje na ta način pomnožimo svojo goved. Lanski oktober so znesle ušice ta jajca na marjetice; naše delavke so jih znosile v toplo gnezdo, da bi jih pozimi ne zadela kaka nezgoda. Zdaj pa naj gredo zopet na svež zrak, da dobe takoj, ko se izležejo, tudi potrebne hrane.“

„Kako so vendar mravlje prebrisane, da mislijo kar na vse,“ se dobrika Jurček, „saj ravnajo skoraj kakor ljudje!“

Murka se zasmije in se šali:

„V nekaterih stvareh, zlasti v živinoreji, še prekašamo človeka. Ne verjameš? Ne? Pa mi povej, koliko domačih živali je ukrotil človek v svojo korist?“

Jurček začne šteti. „Celo armado,“ reče. „Udomačil si je konja, osla, govedo, prašiča, psa, mačko, ovco ...“ tu preneha, nobena žival mu ne pride več na misel.

„No, kokoš gotovo tudi poznaš in race in gosi in golobe,“ mu pomaga Murka.

„In slona in velbloda in kozo ...“

„Torej bi jih bilo štirinajst; seveda jih je še nekaj več, ki se jih slučajno ne domisliš. A zdaj pomisli: mravlje imamo nad petsto različnih domačih živali!“

Jurček bi bil prišel skoraj ob pamet, ko je vse to premišljeval. Mravlje imajo kravice, kakor pri ljudeh kmetje; niti krmiti jih ni treba, pa jim dajejo sladko mleko, tako da nekaterim ni treba ne na hladni dež

ne ma vroče solnce. Mravlje zidajo kot zidarke, delajo rove kot rudarji, znašajo hrano kot peki in mesarji, so izvrstne otroške vrtnarice in učiteljice in celo vojačice! Na vse to je mislil Jurček, ko je lezel z Murko zopet navzgor po stolpu in sta se vračala skozi hleve nazaj v mravljišče. Ko se je pa spomnil, kako lepo ga je znala Murka poučiti o vsem, kar jo je bil vprašal, ga je močno zaskrbelo, da je govoril sam pri sebi:

„Bog me obvaruj tega! Toda nekaj slutim in ne morem se rešiti te bojazni. — Skoraj da ima mravska družba tudi profesorja za latinščino, in jaz se bom moral zopet učiti slovnice! — Ojoj, ojoj!!!“

Mravlja, ki jo od latinščine boli trebuh.

Jurček je prišel s svojo skrbno vzgojiteljico zopet v notranje mesto. Kmalu pa se je prepričal, da mravlje ne poznajo bolezni prepolnega želodca in slabe prebave. Nekaj tovarišic je še vedno gladilo, širilo in utrjevalo znani predor. Ko so opazile tri izmed teh pridnih delavk naši znanki, so prihitele k njima in moledovale:

„Lačne smo, dajte nam jesti!“

Murka nemudoma pristopi k prvi mravlji, Jurčku pa reče:

„Ti si jedel za štiri, nasiti te dve!“

Preden se je Jurček zavedel, kaj je pravzaprav, je že pritisnila ena izmed delavk svoja usta ob njegova in mu izsesala pošteno količino zaužitega sirupa iz telesa. Jurček ni vedel drugega, kakor da je prav abotno stal in potrpel.

„Kakšne neumne burke so pa vendar to?“ vpraša, ko je bila stvar končana.

Murka mu pojasni:

„Pred pravim želodčkom imaš še posebno golšo, kjer se nabira del zaužite hrane. Iz te zaloge moreš krmiti naše ličinke, pa tudi odrasle mravlje, kadar si radi preobilega dela ne utegnejo same poiskati hrane.“

„To smo pa kakor kamele, ki se napijejo vode za ves teden in jo nosijo s seboj v posebni shrambi za vodo!“ pripomni Jurček.

„Kaj bi s kamelami! Malo bliže poglej! Vsak golobček ima golšo, da pita mladiče s sirasto kašo iz nje,“ opozarja Murka.

„Oj, koliko lepše je pri mravljah kot pri ljudeh!“ je premišljeval Jurček. „Ljudem, ki porabijo velik del svojega časa, truda in denarja samo za to, da se vsak dan do dobrega najedo in napijo, ne pride niti na misel, da bi posnemali mravlje, kadar jih pridejo lačni reveži prosit podpore! Pridne mravlje pa koj najdejo tovarišice, ki jim polagajo hrano kar naravnost v usta!“

Medtem, ko je nasičeval naš Jurček drugo delavko, je komaj opazil, kako se je bila prismuknila, Bog vedi odkod, majhna žuželka, ki je bila čisto podobna znanim ribicam, ki jih tolikokrat vidimo za šipami starih podob. Živalca se je pritisnila mravljam prav k ustom in vlekla vase, kolikor je mogla. Ko je Jurček zašvignil s čeljustma, je ribica urno izginila.

„Kdo je pa ta predrzna beračica, ki sede k pojedini, ne da bi z besedico prosila dovoljenja,“ vpraša Jurček ves vznurjen.

Murka ga tolaži:

„To je pa ena izmed najstarejših žuželk, kar jih biva na zemlji. Zato zahteva že spoštovanje do starosti, da jim ne odrečeš požirka medu, in to tem bolj, ker so gladke kot jegulja in urne kot misel; ne moreš jim torej nahuditi, tudi če bi hotel.“

Kislosladkega obraza je sprejel Jurček Murkino tolažbo.

Iz tega, kar je bil doživel v zadnjih štiriindvajsetih urah, si je ustvaril velik, lep pojem o modrem narodu mravov, ki živi tako enotno, a vendar svobodno skupaj in si tako po bratovsko pomaga. Žal mu je bilo, da ga je bil nekoč opazoval tako silno površno, brez takega posebnega zanimanja.

Šele zdaj je razumel besede, ki jih je bil izpregovoril profesor naravoslovja v šoli ob priliki, ko je razlagal mravlje:

„Dragi moji, hotel sem vam pokazati mnoge velike reči (mislil je imenitne, hvale vredne lastnosti) na majhnih bitjih (mravljah) ..., pozneje pa, ko dorastete, boste opazovali mnogo majhnih reči (mislil je malo vredne, graje vredne lastnosti) na velikih bitjih (ljudeh).“

Ko je bil Jurček-Kozamurček stopil prvič v hišo mravov, si je domišljal, kako je vzvišen po svoji pameti nad temi majhnimi žužki. O tem je bil sicer še zdaj prepričan in se je prepričal še nešteto krat z neovrgljivimi dokazi; vendar pa je videl, da imajo tudi mravljinici marsikaj tako urejenega kakor ljudje; celo med imajo, in tisti, ki ga je bil srkal še pred kratkim, je bil sijajen, nič slabši od ajdovega, lipo-vega ali majaronovega medu, ki ga je kot deček tako visoko cenil.

V enem samem dnevu se mu je odprl nov svet, o katerem se mu doslej niti sanjalo ni.

Toda, žal, ima vsaka stvar poleg solnčne, tudi svojo senčno plat.

To je doživel Jurček že naslednje jutro, ko mu je velela Murka:

„Danes je prav ugodno vreme; zato boste imeli šolo na prostem. Pojdi z drugimi mladimi mravljinici kar ven!“

Jurčku je bilo pri teh besedah, kakor da ga je polila Murka z mrzlo prho; vse navdušenje se mu je mahoma razkadilo. Slabe volje je vlekel svojih šestero nožic; bil je zadnji med zadnjimi.

Pod velikim, senčnatim bučnim listom so se učenke ustavile. Na majhnem kremenjaku je že stala stara, častitljiva mravlja silno resnega obraza; bil je to njen kateder.

Mravljice so si pomigavale in pošepetavale, da je to najstarejša mravlja vsega mesta, ki je videla mnogo sveta in je neznansko mnogo študirala.

„Ljube moje mravice!“ je začela profesorica, „nič vam ne bo škodovalo, ako zveste, čeprav ste še tako mlade in komaj pred nekaj dnevi rojene, kaj več iz zgodovine in življenja našega naroda.“

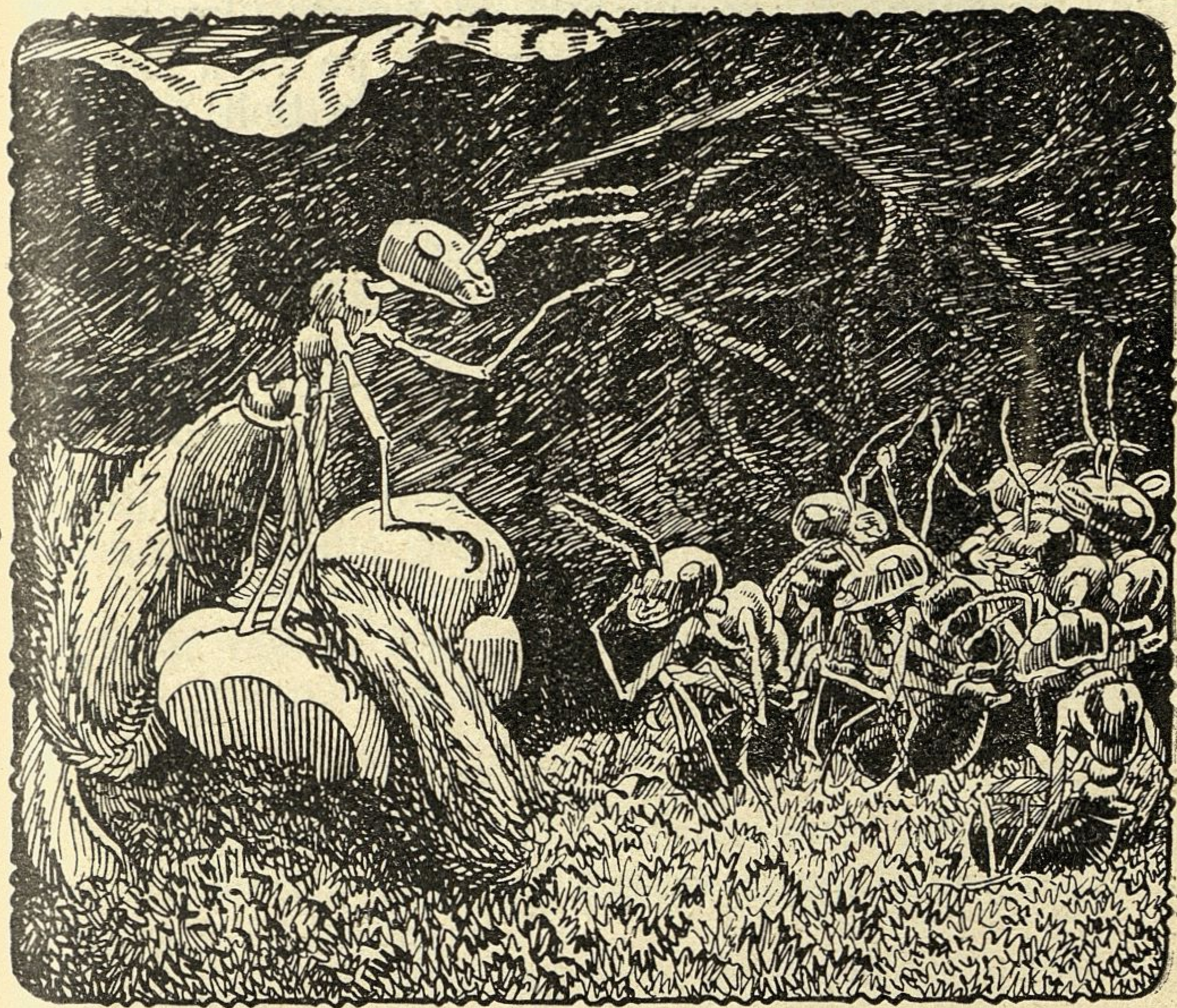
Tu se je gospa profesorica nekoliko odkašljala in potem nadaljevala:

„Me spadamo k najimenitnejšemu plemenu žuželk, v razred kožokrilcev; ti se lahko ponašajo, da jim pripadata dve družini, ki se odlikujeta pred vsemi drugimi žužki po svoji umnosti, pridnosti in krasno urejenem družabnem življenju: družini mravov in čebel. Naš narod ima na tisoče plemen, razširjene smo po vsem svetu, pričenši od male, pridne rjave vrtne mravljice pa do orjaške mravlje-potnice z imenom eciton, ki potuje v krdelih skozi pragozde in ropa mravljišča, ki so ji posebno všeč; od naše marljive rumene sestre lasius, ki je najrajši vedno doma v podzemski hiši, pa do predrznih južnoameriških mravelj atta, ki objedajo drevje do golega in gnojijo z razgrizenim listjem svoje vrtove, na katerih gojijo kot umetne vrtnarice okusne gobe. Kaj podobnega ne najdete nikjer v ostalem živalstvu. Naše države so povsod lepo urejene. Vsak naš državljani dela, vsak ima enake dolžnosti, zato pa tudi enake pravice; vsi spoštujemo in ljubimo drug drugega.“

Profesorica nekoliko pomolči, pa spet nadaljuje:

„Stara sem že, a moje obilne in resnobne izkušnje mi pravijo, da čaka naš narod v daljni bodočnosti še velika, blesteča bodočnost. Radi lažnivega ustnega izročila, krivih predsodkov in malenkostne sebičnosti smo danes razcepljene na mnogo velikih in manjših narodov, ki bivajo na vzhodu in zapadu, na severu in jugu. Obsojene smo, da se med seboj zajedamo in

bijemo, ne da bi se združile v eno samo mogočno državo, ki bi bila polna svobode in resnice in pravice in za zgled vsem drugim žužkom sveta. Danes ne poznamo mravlje niti plemenitega veselja gostoljubnosti in vsaka tuja mravlja, ki se zaupno približa našemu ognjišču, postane smrtna žrtev naše grozo-

vitosti. A kdo ve, če ne zasine končno vendarle dan, ko bodo vsi mravi sveta uvideli svojo zmoto in spoznali, kaj jim je v skupno korist. Tedaj bodo pokopali svojo brezmiselno sovražnost, združili vse svoje sile in tako postali prvi narod žužkov na zemlji!“

Jurček se ni mogel premagati, da ne bi siknil:
 „Potem bodo tudi mravlje prepevale z nami:
 „Slovan povsod brate ima!“

Ko pa profesorica nemoteno nadaljuje:

„Potem bodo vsi narodi in plemena, od male monomorium pharaonis pa do ameriške atta cephalotes ...“

„Ojoj, ojoj! Boli, boli!“

Tuji imeni — monomorium pharaonis (nedolžna hišna mravlja, ki se je bila iz Egipta, kraljestva starih faraonov, zaplodila skoraj že po vseh mestih sveta kot nadležna hišna mravlja), še bolj pa atta cephalotes — sta tako močno vplivali na Jurčkove živce, da ga je vilo po trebuhu in se je zvijal na vse strani kot ranjen slepič.

Jurček-Kozamurček razkrinkan.

Vsa preplašena prekine profesorica svoje predavanje, stopi s kamenitega odra k Jurčku in ga vpraša v skrbeh:

„Kaj pa ti je?“

„O joj, tako grozno mi je hudo! Povsod me boli, tukaj gori, tam spodaj, po nogah me trga, v glavi žge! O joj, o joj!“

Stara mravlja, ki ni bila samo izvrstna profesorica, ampak tudi slovita otroška zdravnica, je jela Jurčka takoj temeljito preiskovati.

„Vnanje poškodbe ne najdem nobene,“ reče kmalu, „tvoje telo je kar lepo doraslo in brez napake. Imaš lepo glavo, oprsje, na njem tri pare nog in zadek. Hm, hm!“

Jurček se le še bolj zviija.

„Ali te boli tukaj? Ali morebiti tam? Ali tule?“ In zdravnica trka in skrbno prisluškuje na prsih in na glavi bolnika.

„Da, da, tukaj in tam in tu, povsod me boli!“ stoka Jurček.

„Čudno! Tvoje mišičevje (meso) je vendar zdravo in prav tako kakor vsaka druga mravlja moreš vleči tudi ti breme, ki prekaša težo tvojega telesa za tridesetkrat, dočim gospodar narave, človek, čestokrat ne more vzdigniti niti toliko, kolikor tehta sam. — Tukaj, kaj čutiš tu?“

„O, boli — spodaj, zadaj, spredaj — in zgoraj tudi!“

„A tvoja kri se vendar pravilno pretaka po žilah; želodec in črevesje delujeta, kakor se spodobi, hm, hm! Zadihaj mi prav globoko in počasi! — Tudi pljuča, hočem reči: traheje (vzdušnice), so v redu. Morda je pa napaka v živčevju?“

„O seveda, v živčevju ne bo vse prav, gospa profesorica! Čutil sem, kakor da bi bila udarila strela v vse živce, ko sem slišal prejle grozne tuje (latinske) besede!“

„Preiščimo torej tvoje živce! — Tudi tukaj ne morem najti nič boleznega. Živčne niti, ki se vlečejo od glave skozi oprsje do zadka, so skozi in skozi v najboljšem stanju. Tudi v živčnih središčih (ganglijih ali vozlih) ni opaziti nikakega moteža; teh vozlov imaš več, v glavi posebne, v oprsju tri, v peclju in v zadku posebne. Vsak tak živčni vozel deluje popolnoma samostojno, neodvisno od vseh drugih. Če bi te kdo razrezal tudi na dva kosa, bi vendar živel še nekaj časa v dveh ločenih delih. — Poglejmo še možgane, ki jim pravimo tudi nadgoltnika in podgoltnika!“

Ves potrj je zašepetal Jurček:

„Nemara jih imam zelo malo?“

„Kaj še! Dovolj jih imaš! Kakor pri vsaki pošteni mravlji znašajo tudi pri tebi možgani dvestoinosemdeseti del tvoje telesne teže; to se pravi, da imajo razmeroma enako velikost kakor pri močno razvitih sesavcih. Zato smo tako duhovite!“ ga poučuje profesorica.

Nenadoma osupne zdravnica. Na vso moč skrbno opazuje s svojimi tremi pikčatimi očesci bolnikov zadek in reče:

„Primaruha! Tukaj pa vendarle nekaj ni popolnoma v redu!“

„Kaj pa je, gospa profesorica?“ je vprašal Jurček prestrašen.

„Obrni se okoli! Čuden, prečuden primer! Kaj takega še nisem videla svoj živi dan!“

Jurček je čutil, kako je profesorica nekaj vlekla sem in tja, in je jadno vprašal, kaj je našla vendar tako čudnega.

„Kdo ve, ali ni kakšen izrastek, morda celo goba,“ meni profesorica.

„Izrastek! O Bog, o Bog!“

„Stvarca je upogljiva, tkanina, ki si je ne morem razložiti.“

Vse mravlje so se radovedno približale, tako da je stal Jurček v krogu med njimi, in so vse vpile:

„Kako čudno! Kaj bi vendar utegnil biti ta beli robček?“

„Robček!“ zakriči Jurček in se strese od vzburjenja po vsem telesu. Grozna misel je šinila kot blisk skozi njegove možgane. Divje je gledal okoli sebe, planil na travno bilko, ki se je nagibala tam poleg nad vodno mlakužo, splezal kvišku po njej in se obesil, držeč se samo z dvema nožicama, prosto nad vodo. Tako je lahko opazoval svoj zadnji del v vodnem ogledalu. Nobenega dvoma ni bilo več!

Razločno je videl v vodi svojo podobo in opazil prav natančno na gornjem delu zadka umazano belo banderce. Le malo še, pa bi bil padel od samega strahu v vodo. S težavo je cepetal z nogami, se zavihтел zopet na bilko in splezal k bregu; hotel je ubežati svoji lastni sliki.

Na obrežju so ga vse vzburjene pričakovale druge mravlje in se pomenkovale:

„Ta bela stvar je sumljiva!“

„Ta mrav ne spada v našo družino!“

„Tujec je!“

„Pritepenec!“

„Zadavimo ga!“

„Odtrgajmo mu glavo!“

Ubogega Jurčka je bilo to — njemu tolikanj neprijetno! — odkritje tako pretreslo, da mu ni niti na misel prišlo, da bi se branil, četudi je bil večji in močnejši od svojih nasprotnic.

Mravljice so se vdale svojemu nagonu in so navzlic lepim naukom svoje modre profesorice obkrožile našega junaka, da se vržejo kot divjaki s široko razprtimi čeljustnimi kleščami nanj.

„Veliko uspeha sem dosegla s svojim poukom!“ je govorila žalostna profesorica, ki je gledala vsa srdita ta vrišč.

Bela zastavica.

Med ta hrum se nenadoma pomeša glasen vzkrik, poln bojazni:

„Mir! Kaj vam je prišlo na misel!“ Bila je Murka. Kot angel varuh je stopila med Jurčka in njegove sovražnice. S trepetajočimi trepavnicami in grozeče odprtimi čeljustmi se je obrnila k napadavkam, ki so se takoj odmeknile za nekaj korakov.

„Sram vas bodi!“ je vzkliknila Murka razkačena. „Kako si vendar drznete, da si prisvajate pravico nad življenjem in smrtjo tovariša? Ve, ki ste stare komaj en dan in se vaše plenice še niso posušile!“

„On ne spada k naši družini!“ si drzne ugovarjati ena.

„Zadaj ima čudno rjav privesek!“ pristavi smelo druga.

Vedno ljutejša odvrne Murka:

„Privesek gor, privesek dol! Skušene mravlje so spoznale jajčece za eno izmed naših in ga prinesle domov. Neznansko se moram čuditi, da si prilaščate ve, ki nosite takorekoč še jajčne lupinice na hrbtu, odločujočo razsodbo v takem primeru! Žoltokljuni ste! Preglasne razposajenke!“

Nekatere stare mravlje, ki so prihitele zraven, so pritrjevale Murki. Profesorica pa je žalostno zmajevala z glavo.

„Vedno ista pesem,“ je mrmrala globoko užaljena, „ali se res mravlje nikoli ne bodo znebile svojih ne-spametnih predsodkov? To večno nezaupanje je edini

vzrok, da so tako grozovito neznosne med seboj. Škoda, moj dragoceni čas je bil zapravljen brez koristi!“

Sicer pa — resnici čast! — so stale male mravlje osramočene pred Murko, ki je zdajci prijela Jurčka za prednjo nožico in ga predstavila drugim.

„Le pogledjte ga,“ je govorila dostojanstveno, „in spoznajte svojo krivico! Glava in zadek sta sivkasto-črna z motnim bleskom, le oprsje je deloma rdečkasto. Na reclju pred zadkom se dviga pokončna luska. Ali niso to poglobitni znaki naše družine? Kdo si drzne tajiti, da ni kakor vsaka druga izmed nas?“

Ti dokazi so razpršili v Jurčkovih nasprotnicah poslednjo mrvico nezaupanja. V znak prijateljstva so ga vse obstopile in vsaka je silila k njemu, da bi ga poljubila.

Nato je Murka odvedla Jurčka-Kozamurčka. Ko sta prišla v bolj samotno sobico, se je vdal Jurček žalosti in potožil Murki:

„O ljuba Murka, kako ste dobri in kako sem Vam hvaležen! Ko bi vedeli, kako sem nesrečen!“

„Beži, beži! Kar pomiri se, ljubo dete!“

„Lahko je reči, pomiri se! A kdo me reši nesrečnega rjavega platenca . . .“

„. . . ki ti prav nič ne škoduje, verjemi! Že davno sem ga bila opazila; menila sem, da je brez pomena; mimo tega ti pa še prav lepo pristoja.“

„Ali je bilo mar že na jajčku?“ Jurček se je zdaj jasno spomnil, kako je bil pri svoji preobrazbi poskušal s skrajno silo, da bi skril nesrečni rogljiček.

„Že na jajčecu sem videla to stvarco, da,“ pravi Murka in pristavi: „Potem se je prikazala na ličinki in bubi; zdaj si zrastel in tudi platence je rastlo s teboj. Vendar, kakor sem že rekla, stvar ni vzbujala v meni nikake pozornosti.“

„Kajne, platence je zrastlo precej veliko?“ je jaidikoval Jurček, ki je bil znova preplašen.

„I no, je že, a ne misli vendar na to! Potrudi se le, da boš prav priden mravljinec, in prepričaj se, kako te bodo še spoštovali s tvojo rjavo zastavico vred!“

Po teh tolažilnih besedah zapusti Murka sobo. Jurček bi bil že skoraj zaupal rednici svojo skrivnost, a vedno ga je bilo nekako sram. Zdaj pa, ko je bil sam, ga je prevzela bolečina in jeza radi grenke usode, ki ga je silila, da je moral vedno nositi to odurno zastavico.

„Niti kot mravljinec se nisem mogel znebiti tega zoprnega koščka svoje srajce!“ je vzkliknil besno. „Ko sem bil otrok, sta se norčevala iz mene brat in sestra, ker sem ‚platno prodajal‘. Zdaj naj bom pa še mravljam v zasmeh! A poprej je bilo vendar še bolje! Tedaj sem mogel skriti rogljiček z eno samo roko, a zdaj? Kaj naj počnem? Prirastel je name in nositi ga moram zmeraj, zmeraj! Kolikokrat sem se branil obleči stare hlačice, toda mama me ni hotela poslušati, ni . . .“

Odkar je bil mravlja, mu je prišla misel na mamo nenadoma v drugič v glavo. In tako ga je prevzel spomin nanjo, da je pozabil na vse drugo.

„Mamica!“ je šepetal med globokimi vzdihmi. „Uboga mamica, kako dolgo Vas že nisem videl; zdi se mi, dolgih sedem let! In Vi plakate sedaj po svojem malem Jurčku. Toda potolažite se, ljuba mamica, in odpustite mi, da sem Vam skoraj hotel nekaj očitati! Vi ste vedno moja ljubljena mamica, in čeprav sem postal mravljinec, ostanem vendar za vselej Vaš otrok, Vaš Jurček! Tako neizmerno Vas imam rad, tako rad bi Vas videl in Vas poljubil na Vaše, od skrbi zavoljo mene ovenelo lice! O, ko bi imel vsaj kakšen spominek od Vas, ki bi bil vedno pri meni! — Toda, saj ga tudi imam! To banderce, ki mi je tako trdno prirastlo, je iz Vaših rok. Da bi pomagal štediti mamici,

sem nosil stare hlačke, ki so se vedno znova trgale, in tako nosim zdaj v spomin na svojo ljubo mamico to zastavico! Kako sem vesel, da mi je ostala! Kdo ve, morda mi prinese še srečo? Saj se vse, kar stori mati, zgodi v blagor njenih otrok, četudi ne razumejo tega.“

In Jurček se je smejal in jokal obenem in plesal od veselja radi platnenega priveska, ki mu je bingljaj zadaj.

Slednjič si je olajšal prepolno srce na ta način, da je od veselja zajokal iz vseh svojih stotriindvajsetih oči.

Sovražni napad.

Čez nekaj dni je bil naš Jurček-Kozamurček ponosen, močan mravljinec. Telo mu je bilo krepko, z dobrim uspehom je dokončal tudi šolo. Murka mu je dala odhodnico z besedami:

„Odslej ne potrebuješ ničesar več od mene!“

„Nikar ne govori tako!“ odvrne Jurček. „Tvoja ljubezen mi je potrebna vse življenje.“ — Zdaj je tudi vedel, da se vse mravlje tikajo med seboj, zato ni nikogar več vikal. Vsak dan se je za vajo boril s svojimi tovarišicami in si tako krepil ude; pri telovadbi je dobival vedno najboljši red. Zato ni nič čudnega, če je bil pri vsej družini na glasu, da je najboljši vojak.

Kadar je bilo treba izvršiti kako drzno podjetje ali stati na straži na nevarnem kraju, so vselej izvolili Jurčka, ki si je zavoljo tega tudi veliko domišljal. Nekega dne najde konopno zrno, in bistrumna glavica se kmalu nečesa domisli. Zgoraj in spodaj kakor tudi na obeh straneh izgrize luknje vanje, izvotli seme in si ga natakne kot viteški oklep. Prednji nožici pomoli iz luknjic, srednji par pa skrije v oklepu. Kadar je stal na zadnjih nožicah, je bil popolnoma podoben ponosnemu vojaku. Take uniforme mravlje seveda še niso nikoli videle; zato so jo sprva občudovale, kmalu pa se niso več zmenile za novotarijo, ker so morale misliti na bolj resne stvari.

Hude skrbi so zadnje čase vzbujale in motile mirno življenje naših miroljubnih in delavnih mravelj.

Črnice so namreč že več dni opazovale v okolici svojega mesta tuje mravlje, vohunke, ki so se vedle zelo sumljivo in vselej urno odnesle pete, kadar so videle, da so bile opažene. Njihovo čudno vedenje ni moglo pomeniti nič dobrega. In res, nekega vročega popoldne, ko se je večina naših črnice vsa utrujena hladila v kletni dvorani, zaori nenadoma strašen klic:

„Rdeče sangvineje prihajajo!“

Bile so stražarice, ki so nabijale na veliki boben in klicale na obrambo domovine. — Na ta poziv je planilo mnogo mravelj, vsem na čelu Jurček, v prvi hodnik. V otroški dvorani je nastala nepopisna zmeda, da je vse kar mrgolelo. Z največjo naglico je vlačilo na stotine pestunj jajčeca, ličinke in bube v najbolj globoke prostore, da jih otmejo spričo roparic. Na najožjem mestu hodnika so pa že zadele naše vojnice na trumo napadavk. Jurček je takoj izprevidel, da so domačinke na boljšem kot prodirajoči sovražnik. Sovražne vrste so si zaman prizadevale, da se prerinejo skozi vrsto pogumnih branivcev, ki so se jim besno upirali.

„Ko bi se bile le trenutke zamudile,“ je trdila Murka, „pa bi bil vdrl sovražnik v osrčje našega mesta!“

„Mi stojimo kot zid,“ je prisegel Jurček in potisnil eno izmed glavnih naskakovavk v ozadje. „Tukaj ne prodre nihče!“

Vendar pa ni bil zadovoljen s potekom boja. Zadržati sovražnika v tej soteski je bilo pač lahko, a zato se ni umeknil za ped nazaj. Ker na ta način ni moglo priti do odločilne bitke, je stvar pretila, da postane nevarna.

„Precej jih mora biti, kar ni sicer navada krvavordečih rusk,“ je menila Murka vsa v skrbeh; „zakaj, ko bi zadaj ne imele ojačenj, bi bile gotovo že zbežale.“

Jurček je premišljeval nekaj časa, pogreznivši se v težke misli.

„Murka,“ je rekel nato, „ali hočeš prevzeti obrambo tega hodnika?“

„To ni težko,“ odvrne, „ampak na ta način, kot stojimo sedaj, utegne trajati boj vse leto! Nobena stranka ne bo odnehala!“

„Bomo videli!“ zakliče Jurček. „Ali imaš dovolj dvajset mravelj, da zadržuješ sovražnika?“

„To je več nego dovolj!“

„Potem se le name zanesi!“

Jurček zapove dvajsetorici mravelj, naj ostanejo pri Murki, sam pa odvede prav prav tiho, ne da bi sovražnik le količkaj opazil, ves polk moštva nazaj proti onemu predoru, ki ga že poznamo iz dogodka o deževni glisti.

Jurčkov načrt je bil vreden slavnega vojskovodja. Na koncu predora je ustavil svojo četo; bilo je kakih sto izbranih mož. Sam se je podal na neko višino, odkoder je mogel videti pred mestna vrata. Murka je imela prav. Tam je stala pred obzidjem sovražna armada v dolгих vrstah in pritiskala na svoje tovarišice spredaj, ki so bile že vdrle v mesto. Jurček pride nazaj k svoji četi in zapove:

„Prodirati moramo kolikor mogoče mirno! Na-a-prej! Sto-o-paj!“

Jurček-Kozamurček postane general na bojišču.

Gotovo si že slišal, dragi moj, o pastirjih, ki pasejo z velikanskimi klobuki na glavi, noč in dan na konju, po neskončnih ameriških prerijah svoje črede. Neštetokrat so v nevarnosti pred „rdečekožci“, divjimi Indijanci, ki se zaljšajo s ptičjimi peresi in žive od napadov in ropov na druge ljudi. Pa tudi pri nas v Evropi spreminja lenoba pogosto ljudi v tatove in roparje. Podobne razmere najdeš tudi med žuželkami. Razvpita roparska družba med njimi so krvavordeče mravlje sangvineje. Divje, sirove, nezmožne poštenega dela so napovedale vojsko vsem omikanim mravljam; v manjših krdelih napadajo mirna delavska mesta, vdirajo v hiše, ropajo vse, karkoli dosežejo, celo živino, ušice in kaparje, ki jih odnašajo v svoje brloge. Najhujše je pa to, da izropajo iz delavskih družin tudi jajčeca in ličinke. Ali mar veste, zakaj? Da dobe delavke, ki se izležejo pri njih doma in si jih pridrže za sužnje! Te mravlje-sužnje morajo oskrbovati svojim roparicam vsa domača opravila, jim služiti in jih celo česati. Zato pravimo o krvavordečih mravljah, da so „mešano ljudstvo“.

Mimo domače vrste najdeš pri njih več ali manj, eno šestinko do tretjine števila gospodarjev, tudi tuje vrste, ki so sužnjice pri njih. Rdeče sangvineje sicer lahko delajo in zidajo in skrbе zase tudi same, vendar najdeš med štiridesetimi njihovimi gnezdi samo eno brez sužnjic! Gospodovanje in lenoba in boja-

željnost jim je tako prešla v meso in kri, da se jim hoče le vojske, kot nekdanjim Turkom, ki so hodili k nam plenit svoje bodoče pomagače „janičarje“. Za sužnje imajo najrajši črne fuske ali rufibarbe ali sive cinereje; le izjemoma si naropajo tudi zarod gozdne rjave rufe ali njene temnejše sestre, ki so pa vse zelo spretne in pridne za delo.

Lahko si mislite, s kakšnim divjim hrepenenjem so stale rdeče Indijanke pred mestom, v katerem sta vodila obrambo Jurček in Murka. Komaj so pričakovale trenutka, da vdero v trdnjavo. Kot zmagovavke niso baš hotele uničiti prebivavstva samega, pač pa se polastiti njegovega imetja. A nenadoma zaori nad njimi bojni krik:

„Pobijte roparje!“ Z vso svojo četo vdre Jurček od strani v sovražne vrste. Rdečke, ki nikakor niso pričakovale tako nenadnega napada, so se v trenutku razpršile. Zaman so poizkušale, da bi se zopet združile. Jurček je hitel s svojimi zvestimi, da loči sovražni tabor na dva dela; tako je prepredil, da bi se mogel sovražnik v redu braniti. Kjerkoli se je prikazal on, povsod je nastal med rdečkami strah in zmešnjava. Napad se je tako izvrstno posrečil, da ni mogel misliti sovražnik na nič drugega kot na beg.

„Zasledujte roparje! Ne prizanašajte nikomur!“ je bodril Jurček svoje. Popolnoma je bil pozabil, da je prastara navada pri mravih, da zasledujejo samo tiste roparje, ki neso v čeljustih kako jajčece ali ličinko, da jim otmo plen, pa niti za korak dalje ne. A hotel je nevede zanesti tudi med mravljince človeške navade, ki mnogokrat niso lepe. Dočim je zmagoslavni polk preganjal bežeče sovražnike, pa skoči Jurček sam urno k hišnemu vhodu in ga skrbno pokrije s suhim listom, tako da je ostala samo prav majčkena odprtina, skozi katero se je mogla s težavo preriti posamezna mravlja. Kajti sovražnice, ki so bile vdrle

v hodnik, so bile še vedno v njem. Nič niso opazile, da je bila njihova vojska zunaj poražena, in so zato poizkušale prodreti.

„Ti zločinci,“ je premišljeval Jurček, „so videli vhod in spoznali del našega mesta. Nevarno bi bilo za nas, ko bi ostali živi in odnesli s seboj načrte naše trdnjave!“ Z vso težo svojega telesa sede na suhi list, preži z odprtimi kleščami na odprtini in zavpije z mogočnim glasom:

„Jaz sem tukaj, Murka, zapodi mi potepine ven!“

Na hodniku nastane brezmejna zmešnjava. Rdečke, vse prežete od groze, da slišijo sovražen glas od tam, kjer so mislile, da jim varujejo zahrbtje lastne tovarišice, se neznansko urno obrnejo in planejo proti izhodu, za njimi pa Murka in njene hrabre tovarišice. Od vseh strani stiskane in porivane se sklenejo ob vhodu v klopčič, dokler ne najdejo z veliko težavo majčkene odprtine, ki jo je bil Jurček pustil odprto zanje. Druga za drugo so se morale preriniti skozi njo. A prav to je hotel Jurček. Že je stal na preži. Z odprtimi kleščami je planil na vsako rdečko, ki je kobacala ven, in ji v hipu odščipnil glavo. Pri tem krvavem rokodelstvu se ga je lotila neka omotična pijanost. Zdelo se mu je, da je brivec, pri katerem čakajo ljudje, da pridejo na vrsto, in kakor tu, je zakričal tudi on vsakikrat, kadar se je zvalila sovražna glava v pesek:

„Končano! Dragi gospod!“ Enajst sovražnikov je bilo na ta način že mrtvih, in pravkar se je pripravljaj, da zgrabi dvanajstega, ko mu zadoni nasproti:

„Stoj, oho, kaj vendar misliš!“

Bila je Murka, ki jo je hotel zgrabiti.

„Za božjo voljo!“ zakliče Jurček ves prestrašen. Grozno! — niti predstavljati si ni mogel, kakšno strahotno nesrečo bi bil skoraj povzročil v svoji divji gorečnosti.

„Oh, odpusti,“ je jecljal in se opravičeval: „Bil sem tako zaverovan v delo; le poglej okoli sebe!“

Čudeč se in z grozo v srcu je gledala Murka glave sovražnic. Niti ena ni bila ušla.

„Naj to stvar izvedem do konca,“ nadaljuje vneto Jurček; nato teka išoč okoli in nabere pred vhodom enajst trdnih smrekovih igel. Na vsako nabode po eno glavo in jih nasadi za ograjo pred mestna vrata.

„V bodoče“, je menil, „si bodo roparski vitezi prej dobro premislili, preden nas napadejo, če bodo videli to vrtno ograjo pred našo hišo.“

„Vendar se zopet povrnejo,“ pravi resno Murka. „Rdeče sangvineje so nespravljive sovražnice. Jutri doživimo nov napad.“

Iz daljave je bilo že nekaj časa čuti glasne vzklike. Prihajali so bliže in bili so vedno glasnejši. Bila je Jurčkova zmagoslavna armada, ki se je vračala domov od zasledovanja sovražnic. Ko ugledajo ti junaki svojega voditelja poleg nabodenih sovražnih glav, prično vriskati iz vsega grla, da ni bilo ne konca ne kraja:

„Hura, hura! Živel junak z belo zastavo! Živel naš Kozamurček! Živel naš general Kozamurček!“

Kakor grom se je razlegal veseli krik zmagovavcev po bojnem polju. Jurček je položil danes prvič poln zadovoljnosti desno prednjo nožico na svojo zastavo; mislil je pri tem na mamico in zamrmral po tihem v globoki ginjenosti:

„Ljuba, dobra mamica! Kako srečni bi bili pač Vi, ko bi zvedeli: Danes je postal Vaš Jurček general pri mravljah!“

Napad s strupenim plinom.

Še je vriskala navdušena mravska vojska svojemu vojskovodju, ko se začuje sredi med množico resnobni glas sivolase profesorice. Vse nenadoma utihne, ona pa mirno govori:

„Dobro je bilo vaše delo, ko ste branile našo domovino. Vojna pa je sama na sebi zločin. Tudi če se morate vojskovati iz pravičnih vzrokov, je vendar vojna tudi v tem primeru obžalovanja vredno zlo, je nesreča. Zato ni primerno, da se zdaj vdajate nebrzdanemu veselju zmagovavca; bolj umestno bi bilo, da bi bile žalostne radi tega, ker vam je tolpa roparjev z nasiljem prekinila mirno delo. Samo delo in nič drugega prinaša omikanemu narodu slavo in čast!“

Jurček je hotel ugovarjati naziranju učene gospe, ta pa se ni dala motiti in je nadaljevala:

„Vojna je in ostane za vse čase nesreča, tudi za zmagovavca. Le pogledjte krog sebe; koliko vaših tovarišic leži tu mrtvih in ranjenih! Ličinkam in bubam so pokradli vzgojiteljice! Mnogo močnih čeljustnih klešč, ki so bile posvečene delu za našo državo, je izgubljenih za vedno!“

Umna in modra Murka je bila popolnoma istih misli.

„Tako je,“ je rekla. „Misliti moramo na to, da nadomestimo mrliča s podvojeno pridnostjo. Zdaj moramo najprej očistiti hišo vsega, kar bi jo utegnili okužiti. Zato moramo pospraviti trupla naših junakov in padlih sovražnikov.“

Kmalu je bilo pridno ljudstvo zopet na delu. Mrtvece so spravili iz mesta na „pokopališče“, na suh kraj, kjer so kopičili tudi druge odpadke in smeti. Ker je bilo tamkaj nekaj senčnatih rastlin, jim je dejal Jurček, da so to vrbe žalujke. Povsod se je pričelo zopet staro, mirno delo.

Jurček si je hotel še enkrat ogledati vojno pozorišče. Vtopljen v svoje visoko leteče misli, se je potikal po okolici. Čutil je veliko zadoščenje zaradi pridobljene zmage, in častihlepje mu je jelo že polniti glavo z drznimi načrti o bojih in zmagah. Naslonil se je na travno bilko in se še bolj potopil v opojno sanjarjenje, rekoč:

„Naj le pridiguje profesorica, kar hoče; jaz čutim, da sem kot mravljinec rojen za velike reči. Prvi korak na poti slave je storjen; ni dvoma, da sem največji vojskovodja, kar jih je kdaj živelo med mravljami. In jutri nas bodo krvavordeče sangvineje zopet napadle, kakor je rekla izkušena Murka. To bo zame nova sijajna zmaga. In potem — kdo mi more zabraniti, da postanem vladar našega mesta in tudi kralj vseh mravljincev?“

V hipu zasliši v bližini čudno šumenje, kakor bi hotel kdo zasmehovati njegovo častihlepno sanjarjenje; obenem pa ga zagrne čudna megla in neznosen smrad se razširi naokoli. Prestrašen odskoči Jurček ter ugleda neznanega žužka. Njegov hrbet je bil črn, vrat in noge pa rdeče kot opeka. Brezobzirno mu je molel zadnji del telesa nasproti kakor kak topničar topovsko cev.

„Kdo te je učil takih sirovosti in nedostojnosti?“ zakliče Jurček ves besen.

Ne da bi odgovoril, mu pošlje žužek z istim šumom nov naboj v obraz.

Naš junak bi bil skoro omahnil in se zadušil. Toda besnost je tako vzklopela v njem, da je našel potrebne moči in planil na nesramnega predrzneža. Skočil mu je na hrbet in ga trdo zgrabil s prednjima nogama za glavo. Nameraval mu je z močnimi celjustmi odpreti glavo, kakor je bil storil pred kratkim s svojimi sovražniki.

„Za božjo voljo,“ je cvilila žival, „nikar me ne umori!“

„Žal mi je, a ne morem drugače! Kaj pa vendar misliš? Generala tako nakuriš!“

„Oh, mislil sem, da me hočeš napasti, in hotel sem se samo braniti!“

„Ha-ha-ha! To imenuješ obrambo? Ali mar vsi tvoji sorodniki ravnaajo tako?“

„Da, prav vsi.“

„Potem ste pač vsi skupaj ostudna družba. Kako vam je pa ime?“

„Puškarji smo, pravijo pa nam tudi bombardirji.“

„No, izvrstno! Toda tako bombardiranje je meni prebito malo všeč.“

In bliskoma se odpro Jurčkove močne klešče, da odstrižejo puškarjevo glavo.

„Usmili se me vendar!“ prosi bombardir.

Mahoma šine Jurčku dobra misel v glavo. Nagne se k žužku in mu zavpije na uho:

„Povej, puškar, ali mi obljubiš, da ne boš nikoli več streljal name, če ti darujem življenje?“

„Obljubim; za to ti dam častno besedo poštenega hrošča!“

„Hrošč si torej?“

„I seveda, ali ne vidiš? Poglej me vendar nekoliko bliže!“

Puškar razpne krila, jih razkazuje Jurčku in ga opozarja na posebne znake svoje vrste. Imel je dve izredno nežni in prozorni kožnati krili za polet, ki sta ležali skriti pod dvema močnejšima, roženima pokrovkama, kadar ni letal.

„Tako imamo urejena krila vsi hrošči,“ razlaga puškar. „Moje ime je sicer drugačno in učeno, vendar me vse zmerja za puškarja. Spadam pa v družino brzcev, izmed katerih imajo nekateri, kot n. pr. bakrenasti in vijoličasti krešič, prelepe pokrovke, ki se izpreminjajo v vseh barvah.“

„Bodite lepi, kakor hočete,“ pripomni Jurček, „olike pa nimate nobene!“

„Ti pač namigavaš na paro z ostrim vonjem, ki jo brizgam zadaj iz sebe?“

„Lepa para,“ zakliče Jurček, „hvala lepa za ta smrad.“

„I no, to je moje orožje! Varuje me napadavcev in mi pomaga loviti majhne žuželke.“

„Nesrečnež! Ti si me hotel pojesti, kaj?“

„Ne bom tajil; vendar moje orožje ti ni bilo kos. Kaj takega se mi doslej še ni primerilo.“

„Hvala Bogu! A čuj, kaj ti pravim: ali mi moreš preskrbeti in zbrati dvanajstero puškarjev, takih kot si ti?“

„Prav lahko! Pet jih stanuje z menoj pod istim kamnom, drugi pa bivajo v moji soseščini.“

„Izvrstno. Ali bi vam bilo prav, ko bi vam preskrbel jaz za kosilo kakih sto mravelj — morebiti še več?“

„O, in še kako!“

„Čuj torej! Jutri zjutraj ob prvem solnčnem svitu pridi s svojimi puškarji tjale pod oni bučni list. Saj ga vidiš, kajne?“

„Velja! Bodi brez skrbi; mi bomo točno na svojem mestu!“

„Tam ti dam jutri nadaljnja navodila. Z Bogom, prijatelj! Privedi s seboj vse moštvo in še to ti priporočim: prihranite vse svoje strele za jutri, krvavo jih bomo potrebovali!“

Po tem razgovoru se Jurček oddalji in je ves pogreznjen v misli in načrte. Držeč prednji nožici na hrbtu, je mrmral ves zadovoljen sam pri sebi:

„Svetovna zgodovina bo imela nekoč dovolj pisati o delih slavnega generala Jurčka-Kozamurčka! Ko bi me videl sedaj veliki Napoleon!“

Cesar Kozamurček I.

Komaj se je drugo jutro zdanilo, že zbere Jurček v veliki dvorani vse odrasle mravlje in reče z noslajočim glasom častnika, ki je že od nekdaj vaje poveljevali, brez ovinkov:

„Sporočam vam, da nameravam danes zjutraj napasti rdeče sangvineje in jim ponuditi bitko na planem.“

Profesorica zmajuje v skrajni nejevolji z glavo in resno ugovarja:

„Na ta način zapuščamo svoje dobro pravo in prehajamo k stranki krivice. Včeraj smo se vojskovali v pravični samoobrambi; danes pa naj postanemo sami zločinski napadavci?“

Z vso odločnostjo odgovori Jurček:

„Te stvari mora biti enkrat za vselej konec! Sicer vam ne daje slavna zmaga, ki sem vam jo priboril včeraj, nobenega poročstva za varno bodočnost.“

„O joj!“ svari dobra, modra učiteljica. „Ti nam naštevaš svoje zasluge in se bahaš s tem, da si izpolnil svojo dolžnost!“

„E kaj, dolžnost,“ odvrne Jurček nejevoljno, „da ni bilo včeraj mene, Bog ve, kako bi bilo danes z vami! Sicer pa, čemu besede? Jaz sem dal svoja navodila in v kratkem se dvignem s svojo vojsko.“

Zdaj pa skoči profesorica, trepetajoč od jeze po vsem telesu, pokonci in vzklikne:

„S svojo vojsko? S svojo vojsko! Blaznež, kdo ti je dal pravico nad življenjem in smrtjo tovarišic?“

Ali si popolnoma pozabil, da ne bivaš pri čebelah v panju, marveč da smo v naši državi vsi enaki, da ima sleherni enake pravice in dolžnosti?"

„Če smo vsi enaki,“ odvrne Jurček ošabno, „zakaj pa ni storil kdo drugi tega, kar sem storil jaz?"

Ne da bi poslušal druge ugovore, ne zmenivši se niti za odločni svet Murke, zapusti dvorano, povzdigne prednjo desnico in zakliče:

„Naj vam bo všeč ali ne, vojaki, ki so me videli včeraj v boju, mi zaupajo in pojdejo za menoj!"

In glejte — kdo bi verjel? — velika večina mravelj, pijanih od včerajšnje zmage, je sprejela z navdušenjem Jurčkov predlog. Naravnost ven skozi glavna vrata je odkorakal s svojo močno četo in si mislil:

„Nobenega dvoma ni, vojska mi je vdana. Lahko se zanesem na njeno zvestobo; in ko se vrnemo zmagoslavno nazaj, je državna prekucija neizogibna.“

Potem zapove:

„Stoj!"

Nato razpostavi svoje vojake v vrste in razdeli mednje razne službe in dostojanstva. To je storil prvič z namenom, da podžge njihovo častiželjnost, drugič da priklene nekatere posebno tesno na svojo osebo, končno pa tudi zato, da je mogel govoriti tale govor:

„Častniki, podčastniki in vojaki! Dokazali ste mi že svoj pogum in prav nič ne dvomim, da mi pomorete tudi danes, da stremo sovražnika.“

„Bog živi generala z rjavim praporom! Živel, živel, živel!“ so kričale mravlje v zboru, in Jurček je nadaljeval:

„Častniki, podčastniki in vojaki! Danes sem vam pripravil veselo presenečenje, ki nam zagotavlja zmago že vnaprej. Ostanite tukaj pripravljeni in pričakujte me! Čim se vrnem, gremo naprej na sovražnika!"

Po tem govoru izroči poveljstvo Glavaču in Kleščmanu, dvema zaslužnima vojakoma, ki ju je bil povzdignil za svoja pribočnika in ki jima je popolnoma zaupal. Glavač sicer ni bil nikakšen cvet razumništva, a bil je vrlo močan in vztrajen. Kleščman pa je imel grozne čeljusti in orožje; imel je le to napako, da ni bil nikdar sit. Noč in dan ga je mučila lakota. Ta dva hrabra vojnika sta bila podala svojemu voditelju Jurčku že toliko dokazov vdanosti, da se je na nju brezpogojno zanesel.

Jurček se poda k znanemu bučnemu listu, v čigar hladni senci je bila dobra profesorica svoj čas nastopila tako goreče za svetovni mir med mravljinci. Tukaj najde general Kozamurček hrošča, s katerim je bil prejšnji dan sklenil vojno zvezo.

„Dobro, da si tukaj!“ ga pozdravi. „Kje so drugi topničarji?“

„Tukaj so,“ odgovori brzec.

Jurček vidi pod listom zbrane tovariše svojega zaveznika, jih prešteje in zakliče vesel:

„Izvrstno! Vsi ti so, se razume, pod tvojim poveljstvom, kajne?“

„Tako je!“

„Zdaj pa dobro pazi! Jaz sem general, vsaj za enkrat je tako; pozneje, upam, postanem kaj več. Jaz sem general mravljincev in najvišji poveljnik. Moja vojska stoji tu blizu pripravljena in jaz jo odvedem na sovražnika. Čim trčijo prednje straže z njim skupaj, ga pritisnemo na to vašo stran, ali razumeš? Ko pride v območje vašega ognja, zapoveš ti takoj ‚ogenj!‘ — in: bum! bum! bum! zdrobite vse brez usmiljenja v prah!“

„Le zanesi se na nas!“ reče nadtopničar, „padali bodo kot snopi.“

„Dobro; zdaj pa dobro jutro in dober tek o pravem času!“ zakliče Jurček in hiti nazaj k svoji vojski.

„Kaj novega?“ vpraša Kleščmana in Glavača.

„Na povelje, gospod general,“ naznani Kleščman, „ne daleč od nas smo opazili praporček rdečih sangvinejk, ki je dozdevno prodiral proti nam. Ko so nas pa ugledale, so jo bežno odkurile.“

„Naprej tedaj! Moramo jih izslediti, nato jih obkolimo in potisnemo sovražnika tja k onemu bučnemu listu.“ — Z važnim obrazom pokaže mesto. — „Tam stoji pripravljeno moje topničarstvo. Bataljon! Na-a-prej! Sto-o-paj!“

Vojska je jela prodirati. Poleg Jurčka je korakala kot voditeljica mravlja, ki je natančno poznala pot od včerajšnjega zasledovanja. Pod takim veščim vodstvom se je seveda posrečilo v najkrajšem času odkriti sovražno armado, ki je bila videti, kakor, da že pričakuje boja.

Zvito je obšel Jurček sovražnika na tak način, da ga je mogel prijeti za hrbtom in potisniti v zaželeno smer. Nasprotniku se ni, kakor se je zdelo, niti sanjalo, kaj namerava sovražnik.

„Kako zabite so te mravlje!“ je zamrmral Jurček. „Niti pojma nimajo o vojni umetnosti!“

Ko je prišel ugoden trenutek, plane na rdečke ki se niso niti poizkušale ustavljati, ker jih je bilo kvečjemu kakih petdeset.

„Potisnite jih naprej!“ zakliče Jurček vojakom. Pa tega niti ni bilo treba. Kot da bi si ne mogle želeti nič boljšega, so se dale gnati proti bučnemu listu. Le tu in tam se je ozrla v divjem begu katera nazaj, da se prepriča, ali je sovražnik še za petami ali ne. Čim pridejo do bučnega lista, se začuje glasno povelje:

„Ogenj!“

Grmeč strel s polnim nabojem je sledil povelju. Rdečke so bile nenadoma zagrnjene v oblak dima, čigar oster in ostuden vonj jim je jemal sapo. Znova se ponovi povelje in znova se pokadi dim, ki je gostejši

in silnejši od prvega. Jurček ustavi svojo vojsko, pokaže svojcem goste megle dušečega plina in zakliče:

„Tam stoje moji topničarji, ki sprejemajo sovražnika s topovskim gromom!“

Zdaj so razumeli vsi, kakšno veselo presenečenje jim je bil pripravil Jurček k srečnemu izidu boja; v nebrzdanem navdušenju so odmevali med moštvom burni:

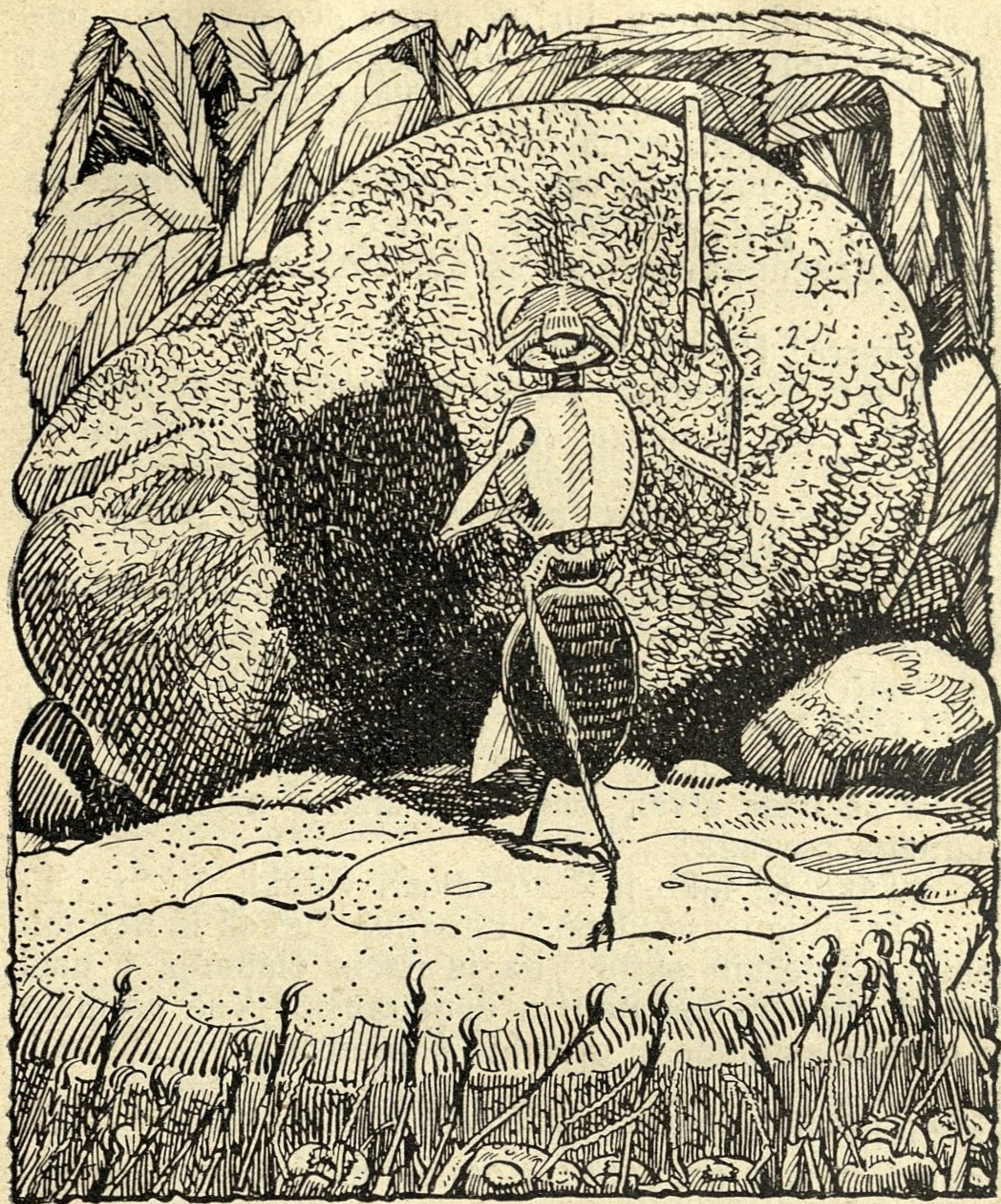
„Hurra! Hurra! Hurra!“

V tem je pa prodril grozni plin topov že do Jurčkovih čet. Zato je ukazal Jurček, naj zavije vojska na levo; dočim so se zvijale rdečke v smrtnem boju, odvede general svoje moštvo za kamnit nasip na varno, jih postavi v vrsto in nagovori:

„Častniki, podčastniki in vojaki! Preden smo se podali v to bitko, so se hotele nekatere stare mravlje ustavljati mojim načrtom z vsemi mogočimi trditvami. — In zdaj, glejte! Lep, sijajen uspeh venča moje delo! S pomočjo mogočnih zaveznikov, ki sem jih znal pridobiti za našo stvar, sem rešil državo neizprosnega, dednega sovraga!“

„Tako je, tako je!“ so klicali vojaki.

„Že dolgo opazujem,“ nadaljuje Jurček in lice mu temni od težkih skrbi, „da je način vladanja v naši državi silno nedostaten in enostranski! Vse premalo je osebne svobode in premalo napredka je pričakovati. Napredek in svoboda pa sta najbolj potrebna pogoja za življenje moderne mravlje. Ako so vse mravlje enake, potem se bomo morale tudi v bodoče boriti s klepetanjem starih ženic, z zastarelimi nazori in otroškimi strahovi. — Častniki, podčastniki in vojaki! Zato predlagam, da si izvolite iz svojih lastnih vrst mravljo, pogumno in duhovito mravljo, kateri popolnoma zaupate; da imenujete to mravljo za svojega glavarja, svojega kralja ali, če hočete, tudi za svojega cesarja!“

„Da, da, to napravimo!“ kriče vsi iz enega grla.
„Z eno besedo, biti bi moral mravljinec z bogatimi darovi duha in srca, kakršen sem n. pr. jaz; mravljinec, ki pozna vojno umetnost, kot jo poznam jaz; mravljinec, ki bi znal v danem primeru dobiti bitko kakor jaz! Mravljinca potrebujete, ki bi vas znal privesti

do slave, kakor sem storil jaz! Toda jaz sam se v vašo volitev ne vtikam prav nič. Vi ste prosti; izvolite si, kogar sami hočete in kdor vam je všeč!"

Po teh besedah se je delal Jurček, kakor da se hoče odstraniti, in je bil poln take neverjetne skromnosti, kakršne še ni videl svet.

Toda vsa vojska zagrmi soglasno:

„Jurčka hočemo! Našega Kozamurčka z rjavkasto zastavico!"

Naš junak si tega ni dal reči dvakrat. Dostojanstveno se vstopi pred svoje vojake, premeri vse vrste, pozdravljajoč četo za četo, in slovesno izjavi:

„Odslej se torej nazivam: Kozamurček I., cesar vseh mravljincev."

In vse ljudstvo je zaorilo:

„Živel cesar Kozamurček I., živel, živel, živel!"

Kolo sreče se zasučē.

Tako so se izpolnile Jurčkove sanje. Svojo častihlepnost je umel sijajno opravičiti pred samim seboj, ko si je govoril:

„Četudi nisem imel nikoli posebnega veselja do učenja, vendar sem bil vedno brihten otrok. Ker sem se pa izpremenil v mravljinca, je vendar popolnoma naravno, da sem postal pri teh majhnih bitjih tako kmalu cesar.“

Če je pa kdo častilakomen pohlepnik, ga prav gotovo zadene pravična kazen. Slavohlepje se namreč ne da nikoli zadovoljiti. Čim je namreč častilakomnik dosegel eno čast, koj si postavi drugo, še višjo. Tako tudi naš Jurček ni našel odslej več miru. Sen novega, višjega dostojanstva ga je mikal, za njim pa ga je vabila še večja slava in tako naprej brez konca. Nikjer ni bilo videti mesta tako visokega, da bi bil mogel reči:

„Zdaj mi je dobro! Zdaj sem popolnoma zadovoljen.“ — — —

„Cesar vseh mravljincev,“ je pravkar premišljeval Jurček, „to vendar ni prav nič drugega nego naslov, ki mi pristoji. Postati moram mnogo več! Mravljinici so samo del velike skupine kožokrilcev. Kaj ko bi postal poglavar vsega tega razreda? In potem, ko sem že sklenil zvezo s puškarji, bi utegnil raztegniti svojo oblast tudi nad razredom hroščev? In kdo bi mogel nadalje ugovarjati, ako bi postal cesar vseh žužkov sveta? Ali mar ni človek gospodar vseh živali?

Ako se torej že kak človeški otrok spremeni v žuželko, mora težiti najmanj za tem, da postane cesar vseh žuželk!“

A za zdaj se je bilo treba zadovoljiti z vsekako zelo vzvišeno stopnjo na lestvici slave, ki mu jo je bila zarisala bujna domišljija. Z glasom skromne priljudnosti reče svojcem:

„Prav, prav! Sprejemam naslov vašega cesarja; toda olika zahteva, da se vrnem z vami v svoje kraljestvo, da tam z vso slovesnostjo uradno proglasim svojo vzvišeno službo.“

Čisto tiho je pristavil sam zase:

„Kako debelo bo pač gledala profesorica s svojo nepotrebno latinščino! Ali se bo jezila!“

Z drznimi očmi pregleda še enkrat bojišče. Tam so se zabavali puškarji, ki so se gostili, glasno cmokajoč, z rdečimi mravljami, ki so bile poginile v dušecem plinu. A Jurček ni hotel za tak ostuden prizor zgubljati časa; stopil je na čelo armade in jo odvedel nazaj k mravljišču. Pred vhodom pa obstoji kot vkovan. Mraz ga spreleti.

„Kaj se je zgodilo?“ zakliče ves prepadel.

Biti je morala nesreča; to je pričal že nered zunaj mesta. Varstveni nasip okrog mesta je bil deloma porušen, vhod v notranje mesto tu in tam poškodovan. Poln strašnih slutenj zdrevi Jurček s svojim generalnim štabom v notranjščino. V veliki dvorani ga obkoli v njegovo neizmerno začudenje množica mravljincev, ki jih v prvem strahu niti opazil ni. A kmalu začuje prav razločno oster glas:

„Kvišku, vojaki! Skrbite, da ta drhal ne bo mogla več noter!“

Te besede in razni drugi nevarni znaki so nenadoma odkrili ubogemu Jurčku strašen položaj, v katerega je bil zagazil s tovariši vred: njegovo državo, njegovo lastno cesarstvo, so bile zasedle tuje mravlje.

A to niso bile rdeče sangvineje, ampak dosti groznejše in za vojno sposobnejše amazonke!

Cesar Kozamurček I. si je belil glavo na vse načine, da bi razvozlal to uganko, pa je ni mogel. A če opazuješ, dragi čitatelj, dlje časa življenje mravljincev in njihove boje, ti Jurčkove uganke ne bo težko ugeniti. Stvar je taka:

Rdeče sangvineje so vrle vojačice in poznajo način vojevanja kot malokdo. Poglavitno njihovo geslo je:

„Prodiramo posamič, udarimo skupno!“

Zato napadajo v manjših četah tako iznenada, da redno premagajo mnogo jačje vojske bolj strahopetnih črnih mravelj. Seveda se taka vojna taktika utegne tudi ponesrečiti; to pa takrat, kadar je narod črnih mravelj posebno številen. In tako je bilo včeraj v našem, to je Jurčkovem mestu. Danes so sangvineje ponovile napad po svoji tisočletni navadi zopet z manjšo četo — včerajšnja bridka izkušnja jih ni prav nič izmodrila! — ki se je seveda zopet ponesrečil, zlasti radi izbornega topništva Jurčkovih zaveznikov. Slučaj ali pa usoda je hotela, da so imele isti dan v svojem načrtu napad na nesrečne črnice tudi bojevite amazonke, ki so stanovale kakih trideset metrov proč. Ker napadajo amazonke vselej le z veliko armado in je bilo jedro črnih mravelj z Jurčkom na čelu odsotno, je jasno, da se je moral naval posrečiti prav korenito.

Dočim si je Jurček v svoji vzburjenosti zaman belil glavo, začuti dvoje tipalnic, ki sta ga vsiljivo obtipavali. Nenadoma se razlegne po dvorani rogajoč glas:

„Aha, ga že imamo, generala s konopnim oklepom! To je tisti junak, ki bi rad bojeval velike boje kot nekoč Napoleon ali v rimskih časih Hanibal!“

Ves besen zavpije Jurček:

„To je pa že preveč! Kaj to pomeni?“

„Tako! zveš, slavni vojskovodja! Včeraj so bile pri vas rdeče sangvineje, ki imajo izmed evropskih

mravelj poleg nas amazonk edine pravico, hoditi z orožjem v tuj zelnik po zelje, to se pravi, po ličinke in bube in jajčke. Tako je bila vsaj dosedanja tisočletna navada. Ti pa si nameraval ves svet postaviti na glavo in ustvariti iz svojega že stoletja zaslužnjega naroda novo kasto plemenitašev, ki naj bi napadali doslej edino upravičene vojskovavce same. Vse to smo zvedele po svojih ogleduhih in smo ti pripravile za to prav slavnosten sprejem tukaj v hiši.“

Res je bilo tako. Jurček se je spomnil, da mu je bil naznanil pribočnik Kleščman praporček (oddelek) rdečih mravelj, ki so se bile potikale v bližini. Seveda pa so bile ogleduhinje že toliko oddaljene, da revež ni mogel razločiti s svojim slabim daljnogledom, da to niso navadne krvavordeče mravlje, ampak mnogo lepše, rdečkastorjave amazonke, ki imajo vse drugače prožno telo, in — groza! — v ostrih kleščah strahotno orožje: meč in koso!

„Ko smo bile od svojih ogleduhinj zvedele vse potrebno,“ nadaljuje tuja poveljnica amazonka, „smo počakale, da odideš s svojo vojsko nad krdelce krvavordečih mravelj in se pomudiš z njimi. Ko si zasledoval tisto petdesetorico, smo pa me prikorakale z vso svojo vojno silo. Kakor je naša navada, smo napadle tvoje kraljestvo, ki si ga zapustil brez obrambe, in zdaj... No, pa saj boš kmalu slišal in videl, kaj se bo dalje zgodilo!“

S popolnoma izpremenjenim glasom ukaže zdaj govornica:

„Dobro zastražite tega ujetnika! Zvedele smo, kakšne vojne umetnosti je uganjal včeraj v boju zoper naše sestrične. Danes mu pokažemo, da smo se me amazonke nekaj naučile od njega. Ne nosimo zaman imena bojevitih žená, ki so po besedah grške pravljice živele svoje dni ob Črnem morju in se bojevale z vso Evropo in Azijo!“

Jurček je bil popolnoma brez moči spričo takega številnega sovražnika. Le predobro je kmalu razumel pomen zadnjih besed. Iz premikanja vojačic in iz glavnih povelj, ki jih je slišal, je sklepal, da ponavljajo amazonke isto zvijačo, ki jo je bil sam porabil včeraj zoper krvavordeče roparice. Dočim je majhen oddelek branil vhod, je korakala močna truma skozi „sloviti predor deževne gliste“, da napade Jurčkov polk od zadaj in ga zdrobi. Za trenutek je upal nesrečni general, da bodo njegovi vrli vojaki odbili napad; napeto je čakal, sapa mu je pojemala, in v velikem strahu je bil za svoje. Minute so se mu zdele večnost. Tedaj zasliši glas prejšnje govornice, ki je zadonel od zgoraj izpred glavnega vhoda:

„Zmaga, zmaga!“

Jurček ni imel nobenega upanja več. Njegova vojska je bila razbita, vse je bilo izgubljeno. Strt je sklonil glavo in po tihem, tako da ga ni mogel nihče razumeti, je zašepetal:

„Zdaj je konec cesarja Kozamurčka I.“

Mnogi izgube glavo zato, ker je eden nosil svojo previsoko.

Amazonke so se hotele po prestanem trudu za trenutek odpočiti in se okrepčati. Kako se je začudil Jurček-Kozamurček, ko je opazil, da so prišle za njim kot postrežnice in sužnje rdečebradke, ki so morale pitati zmagovavke iz lastnih ust, kajti slavne amazonke niso radi mnogih vojnih pohodov pozabile samo tega, kako je zidati mesta in vzgajati mladino, ampak so pozabile celo — jesti! Jurček je uvidel, da amazonke niso gosposki, neodvisni narod, ampak so popolnoma odvisne od svojih služabnic, ki jih zato tudi mnogo potrebujejo. Zato ropajo poleti dan na dan gnezda raznih mravelj, kar je opazoval švicarski mravoslovec Forel, ki je naštel v triintridesetih dneh kar štiriinštirideset napadov teh mravelj in cenil število od njih ugrabljenih tujih ličink in bub na več nego 30.000!

Koj po mali južini so šle amazonke zopet na delo. Zbrale so se v vojni posvèt. Vojačica, ki je imela, kakor se je zdelo Jurčku, čin in dostojanstvo generalice, je znova povzela besedo:

„Vojno smo dobile,“ je pričela, „sovražnik je strt, kot je navada pri nas, in polastile smo se njegove dežele. Ni nam treba prenašati njegovih jajčec, ličink in bub v svoje mesto. Ker nas je doma več nego dovolj in smo tudi tukaj gospodarice, bomo pustile tu svojo posadko ter ustanovile novo naselbino. Me smo velesila in moramo misliti tudi na kolonialno

gospodarstvo. V boju je izpolnila vsaka izmed vas na svojem mestu svojo dolžnost. Zato veljajo pravice zmage za vse v enaki meri. Mravi, ki se bodo razvili tukaj iz jajčec, ličink in bub in ki pripadajo k pasmi premaganega naroda, bodo naši državni sužnji, v blagor vseh brez izjeme.“

Dočim so amazonke besedam svoje generalice glasno ploskale v znak pritrdjevanja, je začutil Jurček nekako dolžnost, da primerja ravnanje te roparske glavarice s svojim lastnim ravnanjem. Prvikrat v življenju se je jasno zavedel strašne odgovornosti, ki mu je kot velikansko breme težila dušo. Navzlic vsem nasvetom starih, izkušenih tovarišic, samo zavoľo svoje častihlepnosti, je bil izzval sovražnika; od krvavega boja je želel dobiček le on sam, postal je cesar. Z eno besedo, on edini je povzročil vse nesreče in ves poraz tega dobrega, skromnega in pridnega ljudstva, ki si ni želelo nič drugega, kakor da bi moglo v miru živeti in delati.

Iz teh premišljevanj, od katerih se mu je bolešno krčilo srce, ga nenadoma zdrami rezki glas zmago-slavne vojskovodkinje:

„Vojne ujetnike ženite pred mestna vrata! Obsodbe naj se izvrše kar pod milim nebom! Tako si prihranimo delo, da bi morali prenašati trupla obsojencev.“

Ko bi se mogli zježiti mravljinu lasje in obledeti njegova črna koža, bi bil Jurček pobledel kakor zid in polila bi ga bila kurja polt, če bi bil otrok.

Dva vojaka sta ga vzela medse in odvedla ven; tukaj je mogel motriti sovražno generalico pri dnevni svetlobi. Bila je mravlja zares prav krepke postave in lepo umerjenih udov. Izraz njenega obraza pa je bil tako divji in drzovit, da bi se ga bila vsaka poštena mravlja prestrašila, ako bi jo bila srečala pri luninem svitu.

„Kako je škoda,“ je menil Jurček, ki mu je bil ob solnčni luči zopet zrastel pogum, „da ni pri nas mravljinčih v navadi policija in orožništvo. Ta bi bila prva zrela za vislice.“

Kostanjevordeča generalica ga ni razumela. Obrne se do svojih rabljev in veli:

„Pričnite posel z najstarejšo!“

Jurček se obrne in zagleda profesorico, ki je stala globoko zamišljena med stražo.

Ko je stara propovednica miru in sloge med bratskimi rodovi začula povelje rdeče generalice, je dvignila resno in dostojanstveno svojo duhovito glavo in spregovorila:

„Preden umrjem, se obrnem še enkrat do vseh mravljincev širne zemlje kateregakoli rodu in naroda! Vprašam vas: Doklej naj še traja to blazno sovraštvo med narodi, ki so bratje? Ali nimamo dovolj prilike in truda za boj proti skupnim sovražnikom, ki so med žužki tujih vrst? Pa tudi med sesavci jih imamo — spomnite se le južnoameriškega kosmatega mravljinčarja! — in zlasti med pticami-žolnami?! — Po notranjem ustroju svojih držav daleč nadkriljujete druge žuželke. Ne da bi združile vse svoje moči za skupno delo, ve, ki stojite po svoji duhovitosti in pridnosti edine na svetu nad žužki, da, živalmi sploh, pa se še uničujete! Zedinite svoje državice v eno samo veliko zvezno državo! Združite se vse mravlje vsega sveta! To je zadnja želja umirajoče, ki je dovolj dolgo živela in ki vas zdaj zapušča za vselej. Za slovo vas imenujem vse s sladkim imenom: bratje in sestre! In to ime naj pomeni: mir in odpuščenje!“

Jurčka so zelo pretresle besede, ki jih je bila govorila iz dna duše častitljiva starka, ta resnična prijateljica naroda. Kdo ve, če jih ni bilo tudi med amazonkami nekaj, ki jih je presunil in prepričal ta globoki in resni govor?

Toda, ali se je dal prepričati on takrat, ko so mu pridigovali, da naj bo pameten in moder? Ako nas kdo opozarja na možne nevarnosti, ki jih utegne izzvati naše ničemurno koprnjenje po velikih rečeh, govori največkrat gluhim ušesom; slepo drevimo kot norci za svojimi ničevimi željami. Ko pa pride nesreča in vidimo že posledice svojega ravnanja, tedaj — žal, šele tedaj! — se nam posveti v glavi, da pritrdimo modremu svetovavcu.

Ali torej mislite, da so amazonke, ki so bile dobile bitko in so bile vse omamljene od svojih uspehov, poslušale besede profesorice?

Generalica je dala znamenje, in sek! — je že ležala glava te nenadomestljive učiteljice in prerokinje miru na tleh in je bila prebodena od ostrih čeljusti sirovega rablja.

Podobno se je zgodilo z vsemi ostalimi vojnimi ujetnicami, kajti krvoločne amazonke so pomotoma mislile o njih, da so Jurčkove somišljenice in zato sokrivke.

Kako grozen in pretresljiv pa je bil za „cesarja“ oni trenutek, ko je med obsojenci spoznal svojo ljubljeno rednico!

„Murka! O, moja preljuba Murka!“ je zakričal v besni bolečini.

„Ne vznemirjaj se zavoljo mene!“ je rekla dobra starka. „Kar me v resnici peče, je le misel, da izgube naši otroci zlato svobodo in postanejo sužnji dosti manj izobraženega, četudi orožja bolj vajenega in številnejšega naroda.“

Jurček se ni mogel več premagati, skočil je iz vrste in vzkliknil:

„Ne, ne! Prizanesite vendar moji Murki! Jaz, samo jaz sem kriv vsega! Prisegam vam, ona je bila zoper vojno! Jaz sem hudoben in nepokoren in nisem hotel poslušati njenega sveta...“

Dalje ni prišel, nekaj amazonk je prijelo vzburjenega reveža, glava poštene Murke pa se je skotalila po pesku.

Jurček, ki je bil skoraj blazen od bolečine in ga je mučila pekoča vest, je kričal:

„Umorite mene, mene umorite!“

Tedaj se oglasi nekdo od zadaj:

„Stojte!“

Vsi se obrnejo, da vidiijo, kdo prihaja. Rdeča zaveznica amazonk, vsa prašna, prikrevlja na petih nogah, šeste ni imela več.

Vojno sodišče.

Peteronožna mravlja se stokajoč otrese prahu, stopi na sredo zborovališča in zakliče z glasom, ki se je tresel od jeze:

„Dobro bi bilo, da tega generala s konopnim oklepom prej zaslišite, preden ga pošljete v krtovo deželo.“

Jurčku se je bilo v prvem hipu zbudilo upanje, da se nemara izboljša njegov položaj, a ta zmota je trajala le malo časa.

„Kakor vidite,“ nadaljuje sangvineja, „sem jaz ena izmed tistih krvavordečih vojačic, ki so se hotele maščevati nad črnimi mravljami za včerajšnjo sramoto. Ker nas je bilo premalo, smo se morale umekniti premoči in smo šle na ta način na roke vaši slavni vojski, ki je imela potem lahko delo.“

„Izvrstno!“ pritrjuje amazonska generalica, „toda kakšne novice prinašaš? Kako, da prideš sama?“

„Oh,“ zavzdihne mravlja in grenka solza ji zdrkne po licu, „vse tovarišice so pomrle, vse so že davno prebavljene ...“

„Prebavljene? Kaj naj to pomeni?“

„Vprašajte rajši generala s konopnim oklepom! Ta dobro ve!“

Jurčku se je zdelo najbolj pametno, da molči.

„Le pomislite,“ prične tožiteljica iznova in njena beseda je izražala tokrat zaničevanje, „ta bedak se je šel vezat z dvanajstorigo puškarjev! Izdajavski so stali ob veliki bučni lopi in komaj se približamo na

strelno razdaljo, nas že jamejo obstreljevati s plinovimi bombami na tako strahoten način, da se zgrudi na mah vsa četa omamljena na tla. Jaz sama sem odnesla pete le po nekakem čudežu, sicer ne brez rane, a vendar vsaj živa. Ti zanikrni puškarji so planili na naše vojačice, da jih požro. Bili so že siti, ko pridejo do mene in mi iz objesti izrujejo eno nogo.“

Vzkrik srdite jeze je odmeval po tem poročilu med zbranimi sodnicami.

„Kaj!“ je zakričala generalica in se okrenila proti Jurčku. „Kaj takega si se drznil storiti? Ti, ki spadaš k pasmi mravov, ki nas psujejo, da smo barbarke in roparice?! Namesto da bi se vojskoval pošteno in odkrito, se zatekaš k tako podlim in ničvrednim zviščam? Celò tega te ni bilo sram, da si sklenil zvezo s hrošči, temi mravožrci!“

Jurček je hotel odvrniti:

„Tudi ljudje sklepajo v vojni zveze z drugimi, ki ne pripadajo k njihovi pasmi.“

Toda vedel je že in se prepričal, da zgledi iz človeškega življenja in človeških običajev ne vplivajo na mravlje prav nič.

„Me smo roparsko ljudstvo,“ zakliče rdečerjava generalica, „toda k takim podlostim se ne zatekamo nikoli!“

Šepajoča mravlja povzame znova:

„A vse to še ni nič posebnega! Vedite, da sem na svojem begu iz onega klanja srečala tega malo-pridneža z njegovo vojsko. Skrijem se za kamen in ujamem novost, da se je bil dal oklicati za poglavarja vseh mravelj — tudi amazonk — pod imenom: Cesar Kozamurček I.“

„Izborni! Kozamurček I.“ zakliče zasmehljivo generalica. „Ti si torej poskušal prevrniti naš družabni red, po katerem smo vsi mravljinici enaki, imamo enake pravice in dolžnosti?“

Mravlje, ki so stale v krogu okoli Jurčka, so bile pri tej novici vse iz sebe. Jurčku je bilo zdaj jasno, da med mravljinici ni mogoče živeti in shajati s človeškimi mislimi in nazori. Toda zanj tako ni bilo več rešitve! Pa kaj mu je bilo tudi na tem, ko je z grozo pregledoval vso nesrečo, ki jo je bilo povzročilo njegovo častihlepje! Čemu naj mu bo še življenje zdaj, ko so bili vzeli glavo njegovi ljubljani Murki in je bila izgovorila najboljša, največja učiteljica vseh mravelj svoje zadnje besede! Bil je pripravljen umreti. Toda njegovo vdanost je močno omajala generalica, ki je pričela takole:

„Čujte me vsi! — Ta blaznež je zakrivil nepopisne zločine, zato pa bodi tudi njegova kazen nezaslišana, da bodo pripovedovali o njej še pozni rodovi. Zgrabite ga, odščipnite mu polagoma vse noge, nato pa tipalnice! Njegova glava naj pade nazadnje, da bo mogel z lastnimi očmi gledati vso svojo kazen!“

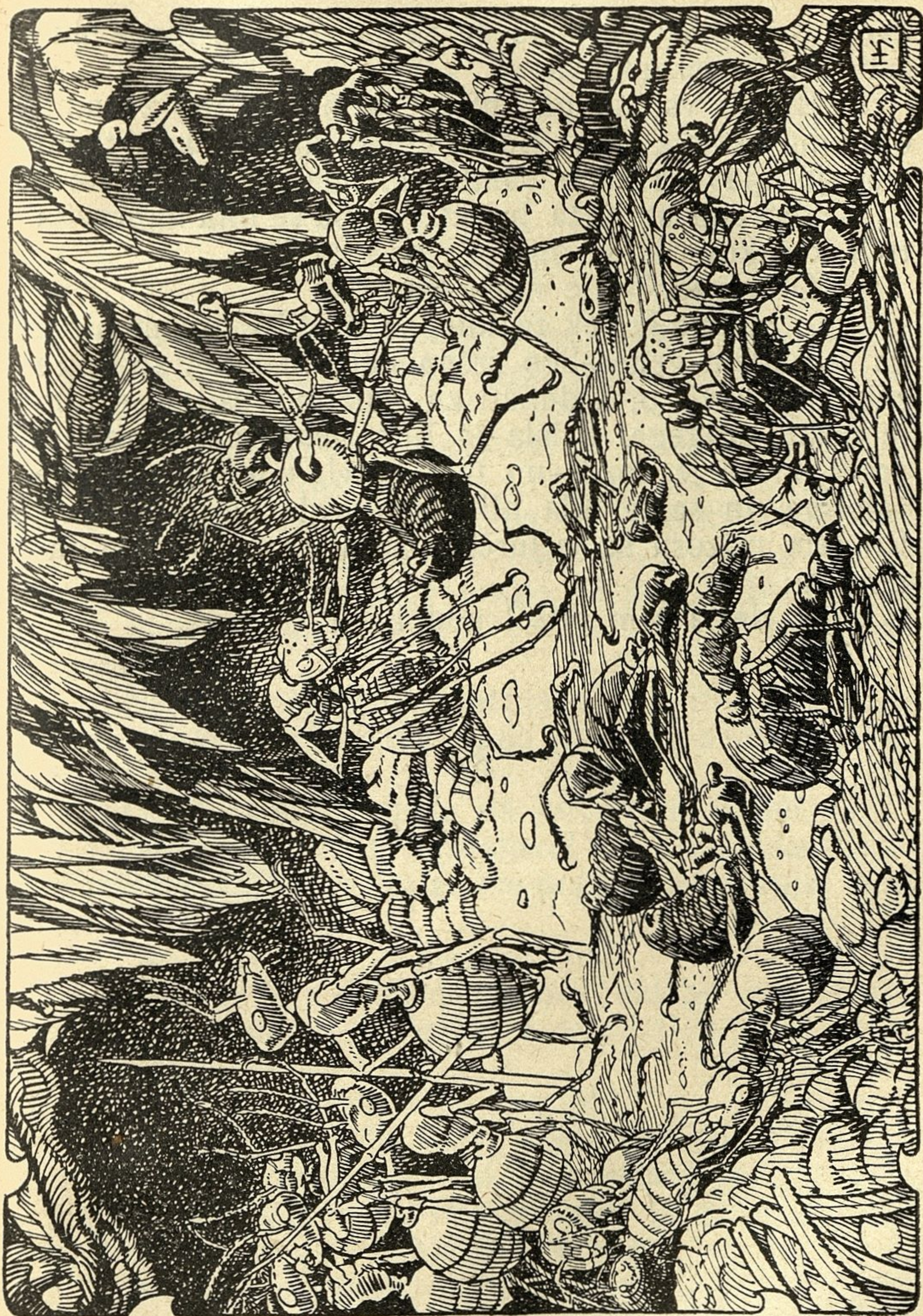
Ko si je Jurček prav živo predložil te strašne muke, bi bil skoraj omedlel. S težavo se postavi na zadnji nogi in glasno zaprosi:

„Res je, kriv sem; priznam vse svoje napake. Umorite me, a ne mučite me tako grozovito!“

Grohot od vseh strani je dobil za odgovor. Vržejo ga na tla. Dva rablja zgrabita njegovi zadnji nogi, vlečeta na vse kriplje, toda nogi sta se držali trdno in se nista dali izruvati. Dve drugi sta poskušali svoje moči na srednjem paru nožic, ki sta se odtrgali brez težave od telesa. Jurček pa je kričal v tem nečuvenem položaju na svoje krvnike:

„Morivci! ... Rablji! ... Krvniki! ...“

A glejte čudo! Izguba obeh nožic ni prizadela Jurčku nobene bolečine, tudi po tem okrnjenju je čutil, da ima še vse moči v sebi. Nato so hiteli rablji ruvati njegovi prednji nogi, a ti sta se držali, kot bi bili vsajeni v živo skalo, tako da je rdeča generalica

kar besnela, videč, kako se zaman trudijo njene služabnice, in je zaklicala:

„Butci, vsi skupaj niste za nič! Proč z vami, opravim sama z njim! Bomo videli, ali odsekam temu zlodeju glavo z enim samim mahljajem — ali ne!“

Predrzno se bliža Jurčku. Ni pa še bila napravila treh korakov, ko se opotoče in zakriči:

„O, gorje! To je moja smrt!“

Ko začuje Jurček ta klic, je mislil v prvem hipu, da je zadela generalico srčna kap, in hotel se je že zahvaliti božji previdnosti za nenadno rešitev. A bilo je nekaj drugega. Prišla je bila neka tuja osebnost vmes, ki se je dozdevno tudi hotela udeležiti strašne žaloigre, in se je bila bliskoma vrgla na generalico. Pri tem prizoru se je Jurčku zmračil obraz in je zamrmral:

„Iz dežja sem prišel pod kap!“

Morivka.

Novi prišlec je bila žuželka iz družine os-grebač. Stopicala je na visokih nogah, posebno zadnji par je bil neznansko dolg. V vnanih robovih goleni je tičalo mnogo bodic in zobcev, ki so bili videti kakor žage. Ta predrzna žival je bila planila meni nič tebi nič kot strela iz jasnega neba med visoki sodni dvor in pričela brez premišljevanja prebadati s svojim groznim želom mravlje drugo za drugo. Seveda pri tem ni delala med sodniki in obsojenci niti najmanjše razlike.

Nastala je splošna zmešnjava in rešiti so se mogle samo nekatere mravlje, ki so planile na vrat na nos nazaj v mravljišče.

Osa pa je že čepela na Jurčkovem hrbtu.

„Izgubljen sem!“ je zastokal nesrečni cesar Kozamurček I. Hitro pa mu zraste pogum, ko začuje, kako cvili osa:

„Joj, joj! Kako si vendar trd!“

Čutil se je v svojem krasnem oklepu popolnoma varnega, globoko je vzdihnil iz olajšanega srca in zašepetal:

„Blagoslovljeno seme konoplje!“

Osa se je vstopila sedaj predenj in ga ogledovala začudeno in nezaupno od vseh strani ter mrmrala nekaj nerazumljivega. Preizkušajoč je potezala želo iz nožnice in ga vtikala zopet nazaj, ali ni morda poškodovana njegova ostra konica. Toda orožje je bilo v najlepšem redu in ni imelo niti najmanjše

škrbine. Skoraj veselâ radi tega odkritja, vendar še vedno jezna na Jurčka, ga vpraša:

„Oprosti, pa bodi tako ljubezniv in mi povej, kako da moreš biti tako trd!“

Jurčku je bila izginila zadnja trohica strahu in odgovoril je že precej dobre volje in skoraj šaljivo:

„E, sem že dolgo tak! Že takrat, ko sem hodil v šolo, je večkrat poudarjal učitelj, da imam trdo glavo. Nekaj časa sem imam pa tudi trdo kožo. Toda, kdo si pa ti?“

„Sem grabežna osa-morivka!“

„Za božji svet!“

„Nič ne pomaga; ime mi je peščena osa. Pravijo nam morivci, ker lovimo muhe, pajke, gosenice in mravlje. Hvala Bogu, da niso vse tako trde, kakor si ti!“

„Čuj,“ reče Jurček ves iz sebe, „kar zadeva pajke, muhe in gosenice, ti nimam ničesar očitati; toda napadati mravljince, da ti povem resnico, je pa za omikano oso prav navadno pobalinstvo. Ali mar ne veš, da smo v sorodstvu?“

Spomnil se je namreč, da mu je rajna Murka nekoč pripovedovala, da spadajo vse ose, čebele in čmrlji v isti razred kot mravljinici, torej k velikemu in slavnemu narodu kožokrilcev, ki je za čuda močan in moder.

V pogovoru je nastal odmor, v katerem sta se jeli živalci, ki sta si stali še pravkar grozeče nasproti, gledati nekoliko vljudneje. Jurček je odkritosrčno občudoval svojo grozno nasprotnico, ki jo je ogledoval od vseh strani, in je prišel končno do zaključka:

„Morivka gori ali doli, toda njen nastop je vele-gosposki. Gotovo je iz dobre hiše doma.“

Osa je imela v resnici krasno obleko blesteče se rumene barve; bila je vitkega stasa, ljubka v vsem svojem vedenju, živahna kot kri in mnogo lepša nego

vse druge ose, ki jih je opazoval Jurček kot otrok, to je takrat, ko še ni nobene stvari opazoval pozorno.

„Kakšen životek!“ je pomislil naš s prestola odstavljeni cesar. „Zdaj šele razumem, zakaj se je včasih kdo pošalil, da imajo naša mama životek kot osa!“

Ob misli na mamo so se mu skoraj zablestele solze v očeh, obenem pa je začutil v srcu neugnano željo, hrepenenje, da bi zopet videl mamico, in zavoljo te misli, ki jo je zbudila tokrat osa, je vzljubil to živalco. Tudi osa je bila potolažena in je prekinila molk:

„Glejte, glejte, v sorodu sva si torej? Potem mi podaj nožico v znak, da skleneva mir.“

Ker je stal Jurček za trenutek nekako neodločno pred njo, nadaljuje osa živahno:

„No, no, ali si še vedno razkačen zavoljo mojega lova na mravlje? Če se ne motim, ste imele ob mojem prihodu opraviti baš s tem, da ste se prav po ‚bratovsko‘ morale med seboj. Meni se zdi, da je umor med sestrami bolj vreden obsodbe nego umor med bolj daljnimi sorodniki!“

Temu modrovanju se ni dalo prav nič ugovarjati, zato odvrne Jurček prav kratko in milo:

„Da, da, imaš prav. Ti si me rešila iz krempljev in klešč mojih mravskih bratov, četudi nisi nameravala tega. Navzlic temu pa ne smeš pozabiti, da smo mi mravljinici med vsemi kožokrilci najmočnejši, najrazumnejši in naj—, naj—, naj— ...“

Jurček ni imel več časa, da bi se domislil še tretjega pridevnika pohvale za svoje ljudstvo, zakaj osa je z bliskovito kretnjo nenadoma zapustila govnika in navalila na veliko, kosmato gosenco, ki je bila tako nesrečna, da jo je prav ta čas privedla pot mimo. Vse je bilo delo trenutka. Osa je izdrla bodalce iz nožnice in z nekaj vbodi tako omamila ubogo gosenco, da ni mogla več nadaljevati potovanja.

„Ali si jo do smrti?“ zavpije Jurček, ko priteče zraven. Osa je otresala z glavo in mrmrala skrivnostno:

„Kaj neki misliš? Saj nisem tako nespametna!“ Nato sede osa veselo brundajoč na hrbet svoje žrtve, jo pograbi s kleščami in prične vleči truplo, ki je bilo desetkrat težje od njenega, proti majhni peščeni jami; na njenem obronku je bila okrogla luknja, dobro varovana in prikrita s kremenčevim peskom, bilčicami in prstenimi drobci. Jurček je bil ves vzhičen, ko je opazoval žuželko, ki je bila tako močna in drzna. Šel je za njo korakoma, dokler nista prišla do roba jame. Tukaj je videl, kako se je osa spustila z gosenico naravnost navzdol, a še vedno jezdeč na njenem hrbtu. Prišedši do dna jame, spusti osa svojo žrtev, si otrese prah s kril in se obrne k Jurčku, ki je stal zgoraj na robu jame. Bal se je, da bi utegnila žrtev zmečkati oso pod svojo težo.

„Ali si se kaj udarila?“ jo vpraša.

„Prav nič ne,“ odgovori smejoč se osa. „A to sankanje navzdol je bil le lažji del mojega podjetja. Teže bo prenesti gosenico gor v hišo!“

Pri tem pokaže na hišni prag, ki je bil videti na jamskem pobočju. Jurček spleza previdno dol in pravi:

„Ti bom pomagal.“

Toda osa odkloni pomoč z dostojanstveno kretnjo.

„A-a!“ pravi posmehljivo, „vajene smo drugačnih muk in nam ni treba, da bi se trudil za nas najmočnejši in najduhovitejši narod kožokrilcev!“

Jurček je s težavo požrl bodico, ki je zadela tako boleče njegov ponos.

„Sicer pa bi ti bila hvaležna,“ pristavi osa, „ko bi na goseničico nekoliko popazil, dočim bom jaz nekoliko pogledala po hiši, če je vse pripravljeno za njen sprejem.“

„O, ali se mar bojiš, da uide?“

„To ne, toda pazi, da se nihče ne približa gosenci! Ali se morem zanesti nate?“

„Popolnoma!“

Veselo brenčeč smukne osa v svojo luknjico, in Jurček ostane pri gosenci za stražo.

Komaj pa je bila izginila osa, že prileti na trup gosence majhna, siva muha, sedi kot bi bila prilepljena in si da opraviti z nečim, česar si Jurček ni znal razložiti. Kričal je:

„Glej, da se mi izgubiš! Ta gosnica ni tvoja!“

Muha odleti z zasmehom in sika zločestno:

„Če ni moja, je pa last mojih otrok!“

Ko se takoj nato zopet prikaže osa, reče Jurček, pazljivo motreč gosenco:

„Niti dlačice ne manjka na njej! A povej mi vendar, draga moja, ali jo nameravaš pojesti čisto sama?“

„Pojesti! Za božjo voljo, kako prideš vendar na to misel? Saj gosence niti nisem umorila! Ona je le ohromljena. Ali ne razumeš tega? Če bi bila mrtva in bi tako vzela v svojo hišo, bi jela kmalu gniti, a to bi bilo zoper zdravstvene predpise.“

„Obdržiš si jo v hiši? Pa kaj vendar počneš s tem blagom?“

„Oh, to je vendar hrana za moje otroke!“

„Oho,“ zavpije Jurček preplašen, „prav to je rekla prej siva muha!“

Osa odskoči za korak in zakriči silno jezna:

„Siva muha, praviš? In precej razmršena na zadnjem delu, kajne? Oj, ta svojat! Goseničja muha tahina je morda celò sedla na mojo gosenco? Govori pri tej priči!“

„Toda ... I, seveda je ...“ je jecljal Jurček, ki mu ni moglo v glavo, kako da se more kdo zavoljo take malenkosti tako silno vzbujati. — „Samo za trenutek je posedela na gosenci, ker sem jo precej zapodil!“

„Oh, ta tatica, ta mi jo je pa zagodla!“ je huškala zdaj osa in preiskovala gosenco. „Jo že imam! Glej, to so njeni sledovi! In jaz sem se tolikanj mučila! A vse delo je bilo le za to potepinsko drhal! Kako zaničujem to zajedavsko sodrgo! Aha, najbrž je prežarica upala, da shranim gosenco v svoji hiši! Ha, ha, na ljubo zalim očescem njenih otrok! Oj, te nesramnice!“

Osa je bila tako razjarjena, da se Jurček ni upal ziniti nobene več. Stisnil se je v svojem konopnem oklepu in mrmral:

„Bog mi bodi milostljiv! Če bi se začela zdaj prepirati z menoj, bi bil izgubljen, tudi če bi se skril v črešnjevo koščico!“

Slovo. Zadnji „Z Bogom!“

Polagoma se je osa nekoliko umirila, a še vedno ni prenehala mrmrati:

„Ves trud zaman. Vse delo uničeno! Pričeti moram zopet iznova!“

„Oprosti!“ reče Jurček, pri katerem je bila radovednost večja od strahu, „razloži mi vendar, kaj imajo tvoji otroci in zalega sive tahine opraviti z ubogo gosenco izprevodnega prelca, ki spi tako mirno, kakor da se ni zgodilo prav nič?“

„Kako? Kaj? Pa jaz sem osvojila to gosenco in ji omotila živčevje edino in le zavoljo lastnih otrok!“

„Zakaj je pa potem že vendar ne preneseš v svojo hišo?“

„Ker mi jo je ugrabila muha za svojo zalego.“

„Počasi, počasi — meni se vrti v glavi! Kako bi ti jo bila mogla ugrabiti? Saj leži vendar gosnica še tukaj!“

„Ej, ti pa tudi ničesar ne veš! ... No, pa naj bo! Čuj torej, če nimam prav, da se togotim. Me ose-
naje zd nice lovimo razne živali, jim ranimo osrednje živčevje, da jih tako ohromimo in nesemo domov le zato, da polagamo vanje potem svoja jajčeca. Čez nekaj časa izlezejo iz jajčec ličinke ali žerke — naš zarod; ali razumeš? Ti najdejo tukaj polno skledo kar pripravljeno. Izjedajo namreč notranje dele ohromele žrtve, v katero jih je bila položila previdna mati. Pri tem delu pa naši otroci skrbno pazijo, da se lotevajo sprva le za življenje gosnice manj važnih

delov, tolšče in mišičja, in šele proti koncu imenitnejših organov, vzdušnic in srca. Na ta način ostane gostilničarka živa več tednov in hrana je sveža dotlej, da si izpredejo ličinke zapredek (kokonček) in se izpremene v bube, iz katerih prilezejo popolnoma razvite ose, ki žive v svetlobi jasnega solnca. Nekatere ose-najezdnice si love pajke, druge murne, jaz pa imam rajši gosenice, ker imajo več mesa. Doslej bi bilo vse v redu! Toda na svetu živijo tudi ciganske žuželke, kakor ta muha tahina, ki mora zavarovati življenje svojih potomcev na isti način. A ti strahopetci nimajo niti potrebne moči niti dovolj poguma, da bi si lovili pajke in gosenice, kakor delamo me. In kaj ti napravijo? Ti izdajavci se klatijo okoli naših hiš, izvohljajo vse, in kadar opazijo, da prinašamo domov brašno za svoje otroke, tedaj polagajo prav na skrivaj — ali nisi videl? — toda urno svoja jajčeca na naš plen! Ali zdaj razumeš? Ko bi ne bil ti sporočil, bi bila zdaj položila jaz svoje zdravo jajčece v gosenico, meneč, da sem poskrbela izvrstno za razvoj enega svojih otrok. A kaj bi se bilo zgodilo namesto tega v resnici? Jajčece sive tahine bi se bilo razvilo hitreje od mojega in njene ličinke bi bile použile vso gosenico, dočim bi bila prišla moja k prazni skledi in bi morala od lakote poginiti. — No, povej mi, ali ni to prostaško lopovstvo, ki ga uganjajo te muhe-zajedavke s tem, da naklanjajo brez truda svojim mladim sadove našega znoja? Glej, zdaj moram začeti vse od kraja: poiskati si moram drugo gosenico in jo privleči semkaj. A bodi. Otroci so prva skrb vsake dobre matere! — Zato pa pogum in na novo delo!”

Pri zadnjih besedah je bilo videti, kakor da se je razkadila zadnja sled jeze v njej.

„Na svidenje!” je rekla z odločnim naglasom. „Zdaj ni nobenega boljšega pomočka, kakor da zopet dohitimo izgubljeni čas!”

Razpela je krila in odbrenčala po svoji veseli navadi.

Jurček je še zaklical za njo:

„Na svidenje!“

Na dnu srca je čutil nekaj kot prijateljstvo do te trudoljubive živalce. Res je bila ta osa morivka in njeni lovski običaji naravnost neusmiljeni. A ni bila krvi žejna morivka iz hudobije; vse je delala le iz ljubezni do svojih otrok, kakor je postala tudi siva muha samo na ljubo svojih malih tatica. Prva, močna in drzovita, je jemala življenje drugim živalim, da ga je dala svojim lastnim otrokom; druga, sama nesposobna za junaški rop, je kradla v isti namen roparicam njihov plen.

Zatopljen v take misli, je bil zopet priplezal na rob jame. Zdaj se obrne proti svojemu, nekdam tako milemu mravljišču, ki mu je bilo sladka domovina, pa tudi pozorišče tolike nesreče, in zagleda dve podložnici svojega nekdanjega cesarstva, ki sta z velikim naporom vlekli bučno pečko. Začutil je, kako mu upada srce.

„O, prijateljici!“ jima zakliče, „ali me ne poznata več?“

„Glejte, glejte!“ odvrneta stari znanki brez najmanjšega znamenja kakega genotja in se ustavita.

„Kaj in kje pa delaš ti sedaj?“

„Oh, jaz živim v pregnanstvu,“ je grenko tožil Jurček. „A kako se godi vama? Kam neseta bučno pečko?“

„O, ti ljubi čas! V našo vas, kjer stanujejo naši gospodarji.“

„Kako? Vaši gospodarji? In vendar jo imenujeta še vedno svojo vas?“

„I, zakaj pa ne? Me smo njihove služkinje, tako je hotela usoda. Delamo in trudimo se zanje, toda zato smemo vsaj stanovati pri njih.“

Jurčka je vzburla topoglavost, s katero sta prenašali njegovi sestri svoje hlapčevstvo. Menil je, da zaslužita njegovo zaničevanje, in je zavpil za njima:

„Fej, umazani, suženjski duši!“

Ko je nadaljeval Jurček svojo pot, je premišljeval o grozних mukah, ki so jih trpeli svoje dni zamorski sužnji v Ameriki — tako je bil čital v „Stric Tomovi koči“. Ni pa pomislil, da se čutijo takozvane sužnjemravlje, ki se izvalé pri tuji družini, popolnoma domače, da torej ni nobene primere med zaslužnjnim človekom in mravljo. Sicer pa bodi stvar že taka ali drugačna, Jurček bi bil moral pomisliti, da je le on povzročil to žalostno zaslužnjenje svojih črnih rojakinj; le njegova nebrzdana, nespametna in brezsrčna častihlepnost je bila tega kriva. A nekaj mu moramo le priznati; njegov duh je bil v tem trenutku popolnoma zaposlen s plemenito mislijo. Gledal je sem in tja, kakor bi kaj iskal. Nekoliko korakov od mravljišča obstoji; začul je namreč čudno hreščanje, kakor da žre kak pes kosti. Jurček se obrne proti ropotu in zakriči osupel in prevzet od groze. Pred njim so ležali ostanki njegovih pokvečenih soujetnic, ki so bile morale dati svoje življenje. Vse navzkrižem so ležale, glave so bile odtrgane od trupa, in sredi tega prežalostnega kupa mrtvih trupel so sedele tri mravlje in se — grozno je izreči besedo — gostile! Med veselimi burkami so žrle ostanke svojih bratov in sestra.

„Nesrečnice!“ je zakričal Jurček, „torej so tudi med mravljinici hijene in šakali!?“

Res živijo tudi med mravi propalice, ki so tako globoko zašle, da žro mrličé. Takih vzorcev sramote je na srečo silno malo.

Jurčka je to zločinstvo tako raztogotilo, da se je navalil besno na te tri kanibalske razuzdance, ki se mu od samega iznenadenja niti upirati niso utegnili. Vsi trije so se zgrudili pod njegovimi udarci.

Zdaj šele si je ogledal natančneje ostanke svojih hrabrih tovarišic. Ob tem groznem prizoru se mu je bolešno krčilo srce. Plakajoč se je vrgel sredi teh mrtvecev na kolena in klical v bridki žalosti:

„Odpustite! Odpustite! O, ko bi bil vendar poslušal opomine modre profesorice! O, ko bi bil ostal skromen in marljiv kakor ve, predrage! Koliko nesreče sem nagrmadil na vas! Murka, ljuba mati in učiteljica, tudi ti si mrtva! Ko bi bila pri nas mravih taka navada, bi ti postavil najlepši spomenik iz marmorja, da bi ga moral občudovati ves svet. Vanj pa bi dal vklesati z zlatimi črkami napis:

MURKI,
svoji dobri rednici,
bivši cesar Kozamurček I.

Cesar Kozamurček najde v šiški prijateljico.

„In kaj bo zdaj?“

To je bilo vprašanje, ki je belilo Jurčku glavo, ko je šel zopet na pot, vprašanje, na katerega zdaj ni znal odgovoriti. Popolnoma sam, izgubljen v širnem svetu, brez družine, brez prijateljev! To je bil žalosten položaj ubogega žužka, ki je bil malo prej izvoljen za prvega cesarja mravelj.

„Pa kaj,“ je mislil Jurček, „tudi Napoleon I. je moral doživeti, da so ga pregnali na otok sv. Helene!“

Vendar je bila ta zgodovinska primera le slaba tolažba. Ko je šel znova čez jamo, v kateri je imela peščena osa svoje gnezdo, je žalostno motril hišo svoje prijateljice, ki je bila že zaklenjena, in šepetal:

„Oh, vsak ima svojo hišo! Samo jaz ne najdem nobene luknje, kamor bi mogel nasloniti glavo ponoči!“

Pri teh mislih mu nenadoma šine v glavo spomin, ki ga napolni s tolažbo in veselim upanjem.

„Kaj nimam tudi jaz svojega doma? In v tem domu stanujeta vendar moja mama in stric France! O, ko bi ju mogel najti!“

Misel je bila dobra; prav gotovo! A komaj jo je Jurček vzljubil in se jel igrati z njo, že so se uprle njenemu uresničenju tako ogromne težave, da je grenkobno vzkliknil:

„To je blaznost! Kako bi mogel jaz, reven, majčken mravček, ki mu je vsaka drobna travna bilka kakor drevo, vsak grmiček cel gozd, vsak kremenček ogromna

skala, vsaka kepa prsti cel hrib; kako bi mogel najti kraj, ki ga ne morem videti, ki ne vem o njem, v kateri smeri leži!?"

Tako se je plazil ves óbupan naprej, kamor so ga nesle trudne noge same od sebe; prišel je do podvznožja velikega hrasta.

„Ko bi splezal do vrha,“ si je mislil, „kdo ve, ali se mi ne posreči od ondod odkriti svoje hiše?!“

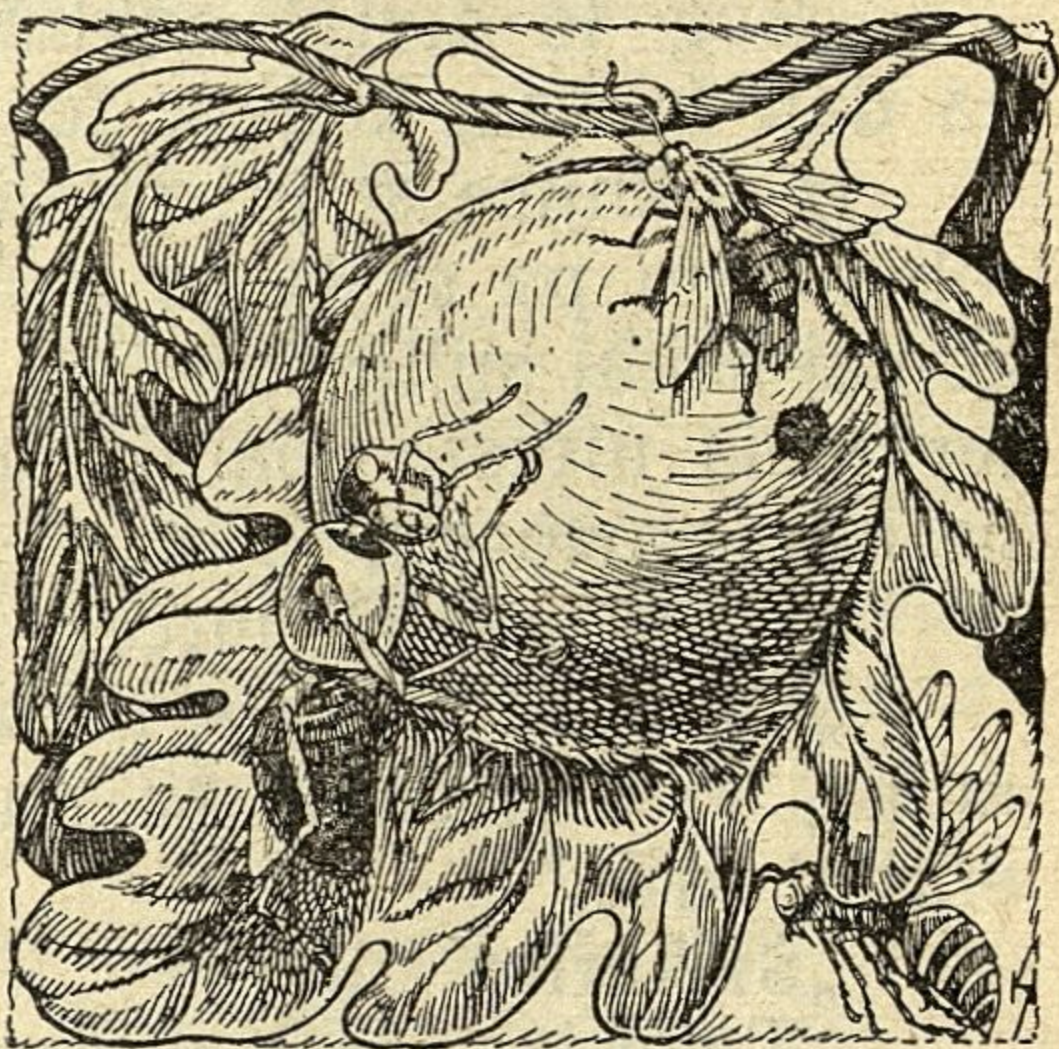
Pogumno spleza po deblu navzgor. Samo misel na dom mu je dala moči za ta napor, o katerem bi bil menil pred nekaj trenutki, da ni sposoben zanj. Nič čudnega ni to, če pomisliš, da že dolgo ni imel nobenega grižljaja v ustih!

Ko je bil že precej visoko, postoji ter se ogleduje krog in krog: nič! Pleza dalje do najvišjih vejic in listov ter zopet gleda v daljavo:

samo zmeden svet! Zdaj je jel umevati, da je z mravskimi očmi nemogoče razločevati predmete na daleč.

Iz žalostnega razpoloženja, ki ga je bila spravila ta nova izkušnja vanj, ga vzdrami čuden šum. Prihajal je čisto od blizu, biti je moral na istem listu, kjer je stal sam. Ozre se in spozna, da stoji poleg šiške, one znane rdečkaste kroglice, ki jih pogostoma vidiš na hrastovem listju in s kakršnimi se je časih večkrat igral.

Jurček zleze na to šiško in ni bil malo začuden, ko opazi, da prihaja šum prav iz te krogle. Škripalo je v njej, kot bi vrtal tenak sveder po trdem lesu, recimo, po pušpanu. Jurček steče okoli in okoli krogle in jo

preiskuje kar najnatančneje. Ker ne najde na površini niti najmanjše odprtine, se vpraša, kakšna skrivnost bi pač utegnila biti znotraj. Nenadoma začuje za hrbtom lahen glasek, ki je nekako utrujeno začivkljal:

„Končno sem vendar tukaj!“

Jurček se urno obrne. Premajčkена glavičica je kukala iz luknjice v šiški, se majala sem in tja in opazovala z živahno radovednostjo vse krog sebe.

„Oj, kako lep je svet!“ izpregovori glasek, trepetajoč od veselja.

„Bog te živi!“ zakliče Jurček, „a pridi vendar na dan in vsa, kolikor te je!“

Iz luknjice se pririneti dve nožici, ki se oprimetu robu, nato pa se takoj prikaže vsa živalca. Merila je komaj nekaj milimetrov po dolžini; bila je sive barve ter imela nitaste tipalnice z dvema paroma neznansko nežnih, prozornih krilc.

„Oho!“ zakliče Jurček, „pozdravljena, mala muha!“

„Oprosti!“ odvrne mala stvarca, „jaz nisem majhna muha, ki ima samo en par kril; jaz sem šiškarica s štirimi krili.“

„Šiškarica torej?“

„Tako je; spadam v veliko skupino kožokrilcev!“

„Potem si moja daljna sorodnica. Kot ljuba sestrična mi boš gotovo rada pojasnila, kako si mogla prodreti v to kroglico.“

„Prodreti? Saj nisem prodrila vanjo, hočeš pač reči, kako sem prišla ven iz nje?“

Začuden jo pogleda Jurček:

„To je pa čisto nekaj novega! Kaj more kdo prilesti iz krogle, če ni poprej zlezel vanjo?“

„Poslušaj! Pri nas šiškaricah je taka navada: naša mati — to ti lahko povem, ker mi je znano iz moje lastne narave — naša mati torej zleže jajčece na hrastov list, ki ga poprej nabode s svojim leglom; iz tega legla se obenem prikaže jajčece na dan. Vbod

napravi prav na listu, zato list oteče, nabuhne, tako da se napravi majhna kroglica. Ta se redi, narašča in se preživlja s hrastovim sokom. V tem pa se razvije iz jajčeca, ki je v kroglici, ličinka, ki dobi v kroglici dovolj hrane, pa tudi prijazno stanovanje. Tukaj ostajemo čez leto lepo na varnem in jemo, potem pa se izpremenimo v bubo in preobrazimo v popolno žuželko. Zdaj moramo seveda prevrtati kroglo od znotraj navzven počasi, prav počasi, dokler si ne napravimo ceste, po kateri pridemo na dan, kar sem pravkar storila jaz. Toda lahko mi verjameš, da je treba prebito močno glodati!“

„Kaj je tako trda, ta tvoja hišica?“

„Stopi vanjo in prepričaj se sam!“

Jurček si tega ni dal reči dvakrat. Smuknil je skozi vratca, ki jih je bila izvrtala šiškarica, in zdaj je razumel velikansko delo, ki ga je bila izvršila njegova nova prijateljica. Sredi lesnate šiške je bila namreč sobica, ki je imela mnogo trše stene nego je bil vnani obod krogle; te stene so bile trde kakor črešnjeva koščica.

„In ti si mogla prodreti tako trdo zidovje!“ je vzkliknil Jurček začudeno. „Prisrčno ti čestitam!“

„Hvala za ljubeznivost! Ko bi ti vedel, kako srečna sem zdaj! Ali razumeš? Da sem bila zaprta tu notri, ni prav nič prijetno. A če se zavedaš, da prideš nekoč na dan, da ti zrastejo krila in boš živel v zraku ko ptica . . . Oj, kako velika, kako težko pričakovana nagrada je to za dolgo jetništvo!“

„Kako si srečna!“ zastoče Jurček žalostno. „O, ko bi jaz imel krila!“

Bliskoma mu šine v glavo misel, ki je razsvetila kot žarek upanja senco njegove žalosti. Z utripajočim srcem se tesno privije k šiškarici in ji reče:

„Čuj, ljuba prijateljica, imam veliko prošnjo . . . Ali bi hotela biti tako prijazna . . . Sicer si šele komaj

rojena — pa vendar: lahko pričneš svoje življenje z dobrim delom . . . Obetam, da ti tega nikoli ne pozabim! Ali hočeš?”

„Preveč govoriš! Povej mi vendar, prosim, kaj pravzaprav želiš?”

„Imaš prav! Rad bi našel človeško hišo z vinsko trto ob pročelju. Če poletiš naokoli, jo morda ugledaš.“

„A kako naj spoznam človeško stanovanje, dragi moj? Jaz, ki sem pravkar prišla na svet!”

Ta opomba je bila popolnoma opravičena, in Jurčka je stalo mnogo truda, preden je vsaj približno pojasnil mladi žuželki, kakšna je njegova hiša. Slednjič se mu je zdelo, da si šiškarica prav predstavlja to hišo, zato je samo še pristavil:

„S svojimi krili se popelji na ogled v vse smeri; potem se vrni k meni nazaj, da mi poveš, ali se ti je posrečilo odkriti mojo hišo, ki bi jo tako rad videl! Ali mi hočeš storiti to veliko uslugo?”

„Poizkusiti hočem! Saj že tako težko čakam, da preizkusim svoja krila!”

In — ena, dve, tri — se dvigne mlada šiškarica z lista ter odleti v lepi, širni svet.

Cesar Kozamurček I. pa ji zakliče v slovo:

„Če se nama posreči, ti prisegam večno prijateljstvo in te izvolim za svojo osebno tajnico!”

Na potu k materi.

Koliko časa je čakal Jurček na svojem listu? Bil bi v zadregi, da si ga vprašal natančneje; ni namreč imel nobene ure pri sebi. Toda zdelo se mu je cela večnost. Ko se je šiškarica končno vrnila, ji je zaklical:

„No, kako?“

„Mislim, da ni slabo,“ odvrne, sede na list in povzame: „Zdi se mi, da sem odkrila nekaj, kar ustreza tvojemu opisovanju.“

„Oh, ali res? Je li daleč od tod? Ali je na to stran ali na ono stran? Kje je?“

„Dovoli mi minuto počitka, da si oddahnem! — Čuj, hiša, ki sem jo videla, leži v isti smeri kakor list, na katerem sediva.“

„Tako, tako, tamle torej!“ je pokazal Jurček s svojo prednjo desnico. Jurček si vtisne prav temeljito v glavo smer, nato pa zakliče:

„Zdaj grem ... Ljuba šiškarica, kako sem ti hvalen! In še se vidi va kajne?!“

Objame jo, se vljudno poslovil in stopa počasi — po istem potu kakor prej gor — po hrastu navzdol.

„Počasi?“ slišim vpraševati sto mladih bravcev. „Kako? Tako silno je hrepenel priti domov, pa bi bil hodil počasi?“

Prav zato, dragi moji, je hodil počasi, ker se mu je mudilo. Saj veste, da živi marsikak otrok, ki je poln dobre volje. Če mu rečeš: „Skoči urno tja ali tja!“ že zdrevi in kriči: „Tako pridem!“ Ko pa dospe dirkač do pol pota, se mora obrniti nazaj; v svoji

gorečnosti je bil namreč popolnoma pozabil vprašati, čemu in kam naj pravzaprav gre. Prevelika naglica ni dosti prida, mnogokrat je prav ona kriva, da prideš prepozno. Ko je bil Jurček še otrok, je začenjal vsako reč s hitrico in brez glave. Kot majhna mravljica pa se je bil naučil: „Najprej premisli, potem delaj!“ Ne da bi bil torej zdrevil s hrasta kot hudournik, je šel lepo korakoma po cesti, se oziral vsak trenutek nazaj, natančno opazoval vsako ped pota in računal, koliko proge je bil že prehodil. Tudi pot, ki je bila še pred njim, je precenil s toliko natančnostjo in previdnostjo, kakršno menda poznajo samo ta majčkena bitja. Zato je bil pa tudi uspeh njegovega računanja in premišljevanja sijajen. Ko je stopil na zemljo, je stal z obrazom natančno v tisti smeri, ki jo je imel list zgoraj na drevesu. Zato mu ni bilo treba drugega, nego iti naravnost naprej, in tako se je držal smeri, ki mu jo je označila šiškariča. — Poln hvaležnosti je čutil naš malček, da je imel tudi on čudovito razvit čut žuželk za orientacijo (razgledbo). S tem čutom je upošteval najneznatnejša znamenja in spoznaval pot po še tako drobnih znakih, ki jih človek sploh zaznati ne more. Vendar je pa obžaloval, da je moral porabiti toliko časa za pot s hrasta.

„Kakšna škoda,“ je rekel, „da žuželke nimajo navade, postavljati kažipote ob svojih cestah!“

Ko gre naprej, mu pride zopet na misel, ali ni morda on vendarle poklican v to, da prinese svetu žuželk več napredka in omike. A kmalu si izbije te sanje iz glave in zasleduje z vnemo poglavitno smer svojega potovanja, rekoč:

„Naj so kažipoti ali ne! Domov k mamici hočem in ta cesta naj se poslej imenuje ‚Cesta moje mamice‘.“

Solnce je bilo v zatonu. Krog in krog je opazal Jurček marljivo gibanje raznovrstnih žužkov, ki so vsi hiteli domov, preden bi se stemnilo.

„Tudi jaz“, je premišljeval samotni popotnik, „grem zdaj domov.“ Ta spomin na rojstno hišo je znova oživiljal njegove trudne nožice, potovanje se mu ni zdelo več tako negotovo in nevarno. Tudi lakote ni čutil več tako močno. Nenadoma pa ga zdrami iz veselega premišljevanja vrišč iz bližine. Iz pridušenega stokanja in nasilnih groženj je sklepal, da se bije tukaj boj za življenje in smrt.

Obrne se tja: osa je tlačila z vso silo črnega murna k tlom. Ta se je branil z vsemi šestimi in cvrčal na pomoč. Že mu je hotela osa zapičiti v oprsje svoje strašno bodalo, kar zasliši krik: „Stoj!“ in vsa osupla obstane.

Bil je Jurček, ki je zakričal. Njegov glas je bil sreča za murna. Ko je namreč napadavka, zbegana radi nepričakovanega krika, nekoliko popustila kremplje, se je posrečilo na smrt prestrašenemu murnu izmuzniti se izpod nje in doseči s tremi skoki svojo luknjo. Zato pa plane osa vsa besna na Jurčka. Toda zgodilo se ji je kakor nekdanj peščenj osi: morilno želo je zdrsnilo ob konopnem oklepu in Jurček je rekel smejoč se:

„Draga gospa morivka, to pot se Vam je nekoliko ponesrečilo!“

„Pa kaj se vtikaš v moje zadeve, ti pritepeni tujec! Tri murne imam že doma, samo enega mi še nedostaja; že sem ga srečno imela in ti si kriv, da mi jo je popihal.“

„Kaj nimaš treh dovolj?“

„Nikakor ne! Prav štiri potrebujem za svoja jajčeca. Če ne dobim štirih, nimajo moji otroci dovolj jesti. Zavoljo tvoje radovednosti moram začeti zdaj lov iznova.“

„Oprosti, gospa morivka, ubogi muren se mi je smilil. S svojo divjo silo obvladaš gotovo kmalu kakega drugega. Bodi zdrava in oprosti mi še enkrat!“

Jurček nadaljuje svojo pot. Dvoboj med oso in murnom in razgovor s prevarano zmagovavko ga ni prav nič zmotil v njegovi smeri.

„Ko bi ne bilo mene,“ je mrmral sam zase, „bi bil muren zdajle že v večnosti! Te ose grebače so močne kot satan. Na zunaj se jim to prav nič ne pozna. Vendar moram še bolj občudovati svojo prijateljico šiškarico. Kako majčkena je, in vendar si je mogla napraviti pot skozi kroglo, trdo kot kamen in kost!“

Jurček potuje in potuje naprej, ne da bi se utrudil. Gnalo ga je hrepenenje, da bi prišel do svojega smotra, in „Cesta moje mamice“ je bila zelo dolga.

Kmalu opazi drugo bitje, ki je potovalo po isti cesti kakor on, toda na mnogo laгодnejši in hitrejši način. Bila je žuželka ličnega stasa, dolgega, temnosivega in tenkega telesa, bledorumene glavice, pegastih prsi, s štirimi lahkimi, kot tenčica nežnimi krili. Z njimi je poletavala od grma do grma in se vedla, kakor bi česa iskala, pa ne mogla najti.

„O, dragi moj kačji pastir!“ je nagovoril Jurček, dvignivši glavo, „koliko bi pač rad dal, ko bi imel krila kot jih imaš ti!“

Krilata žuželka ga gleda s svojimi izbočenimi očmi in se glasno zasmije:

„Pa jaz vendar nisem kačji pastir!“

„Kaj pa si potem?“ vpraša Jurček in obstane.

„Če že hočeš vedeti — sem v ozki zvezi s tvojimi sorodniki.“

„Veseli me, da slišim to; potem lahko občujeva kot stara znanca!“

„Naj bo!“ odgovori žuželka ne posebno vljudno. Pri teh besedah sede na travno bil, se ne zmeni za Jurčka in se pazljivo ozira krog sebe.

Jurček se ji še bolj približa; hotel je videti, kaj pravzaprav namerava.

Zdelo se je, da si je krilata žuželka po nekoliko močnih naporih zopet odpočila. Iztegnila je život, se zasukala okoli sebe in ljubeče ogledovala kupček jajčec, ki so bila prilepljena na bilki. Merila so komaj tri milimetre, bila rumene barve, le na debelejšem koncu nekoliko rdečkasta.

„To je izvršeno,“ reče zagonetna živalca in ogleduje vsa zadovoljna svoje delo. „Naše življenje je tako kratko; pa če smo poskrbele za svoje potomstvo, lahko umrjemo brez skrbi. Moji otroci bodo živeli.“

Jurček, ki je doslej nem od samega začudenja stal zraven, se ni mogel več premagati in je zaklical:

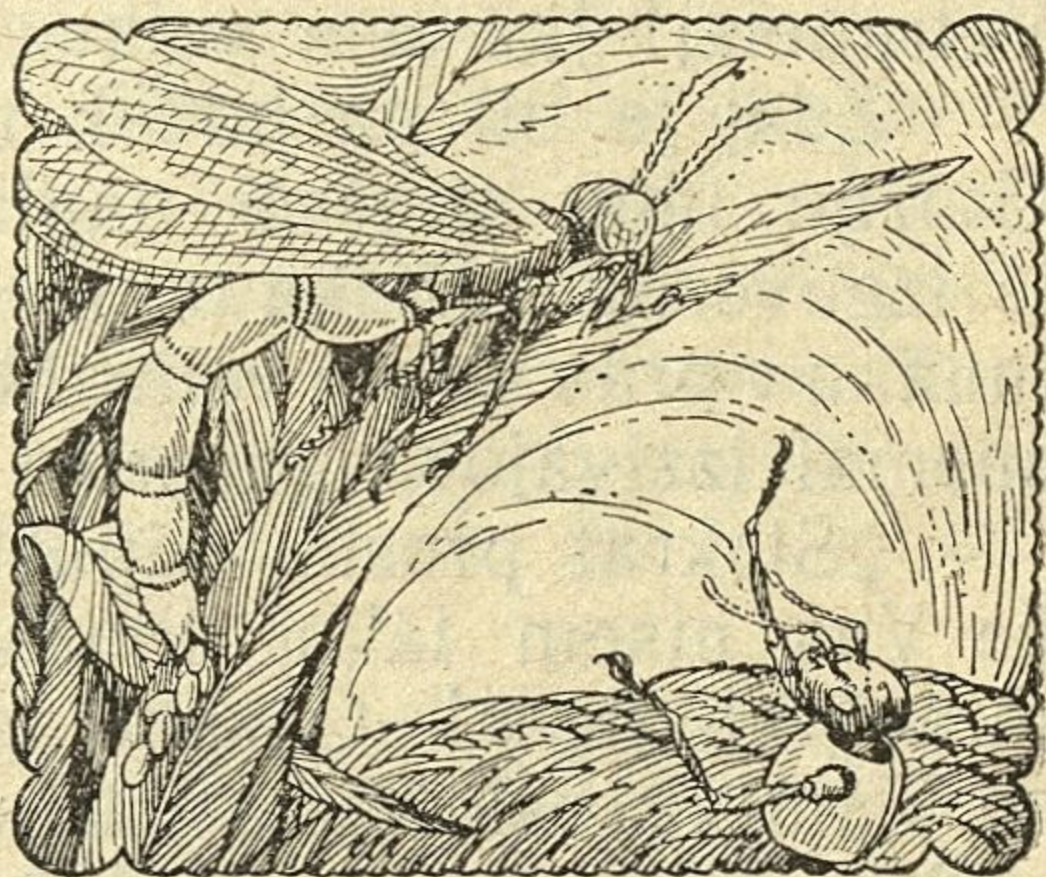
„Priznati moram, da si vrla mati!“

„Hm, seveda sem,“ odvrne s prejšnjim zbadljivim naglasom. „In nemara bi bilo zate bolje, ko bi ne bila taka!“

„Ne razumem te; toda če nočeš biti kačji pastir, ali smem morebiti vprašati, kdo si?“

„Toliko ti lahko povem: jaz v svoji mladosti silno ljubim mravlje. Ne vem pa, ali tudi one mene tako ljubijo.“ Nato nadaljuje, motreč Jurčka: „Pa le pojdi naprej v božjem imenu! Jaz se moram pomuditi še tukaj, da spravim svoje otroke na varno. Želim jim samo to, da bi srečali v svojem življenju prav mnogo tako dobrih mravljincev, kakršen si ti. Ti moraš biti po mojih mislih izborna mravlja.“

Čuden naglas poslednjih besed je dal stavku neugoden pomen, tako da je postalo Jurčku kar težko pri srcu. Ali pa so morebiti izrazile prav posebno vpljudnost? Jurček je hitel, gnan od notranje sile,

jadrno naprej, niti na misel mu ni prišlo, da se mora zahvaliti za poklon. Molče je stopal v težke misli zatopljen in si zaman prizadeval, da bi prodrl v skriti pomen onih besed. Ko je bil že precej daleč, začuje glas za seboj:

„Ali bi v resnici rad vedel, kdo sem?“

Jurček se urno zasučje in ugleda na travni bilki, ki se je šibila nad njim, žuželko, kojo je bil krstil za kačjo pastirico.

„Zdaj, ko sva daleč proč od mojih jajčec in bi jih ti zaman iskal, da jih uničiš, ti lahko povem: Vztrepetaj! Jaz sem volkec!“

Zdaj je bil pa Jurček na vrsti, da se je smejal. Grozno ime, strašeči naglas in svečanost, s katero je izgovorila žuželka to ime, vse to je spravilo našega junaka v prav dobro voljo. Globoko se je klanjal in posnemal izzivajočo govorico volkčevo ter se poslavljal:

„Stokrat prosim odpuščenja, gospod mravski lev, če Vas nisem takoj spoznal! Na svidenje, gospod mravljini tiger! Gospod povodni konj, priporočam se Vam za oskrbnika Vašim mladim volčičem, kadar prilezejo iz svojih jajec! Če le ne polomijo prezgodaj lupin s svojimi groznimi zobmi!“

Navzlic svojim plesnivim dovtipom se je pa Jurček le dobro zavedal neprijetnega vtiska, ki ga je bilo to ime napravilo nanj. Kot v megli se je spominjal, da je slišal, ko je še živel v mravljišču, pogostoma svarilo mravelj, odraslih kakor tudi mlajših: „Varujte se volkca!“ Šele zdaj v prognanstvu je našel naš ubogi cesar z lastno smrtno nevarnostjo razlago za skrivnost, ki je tičala v besedah njegovega čudaškega potnega tovariša.

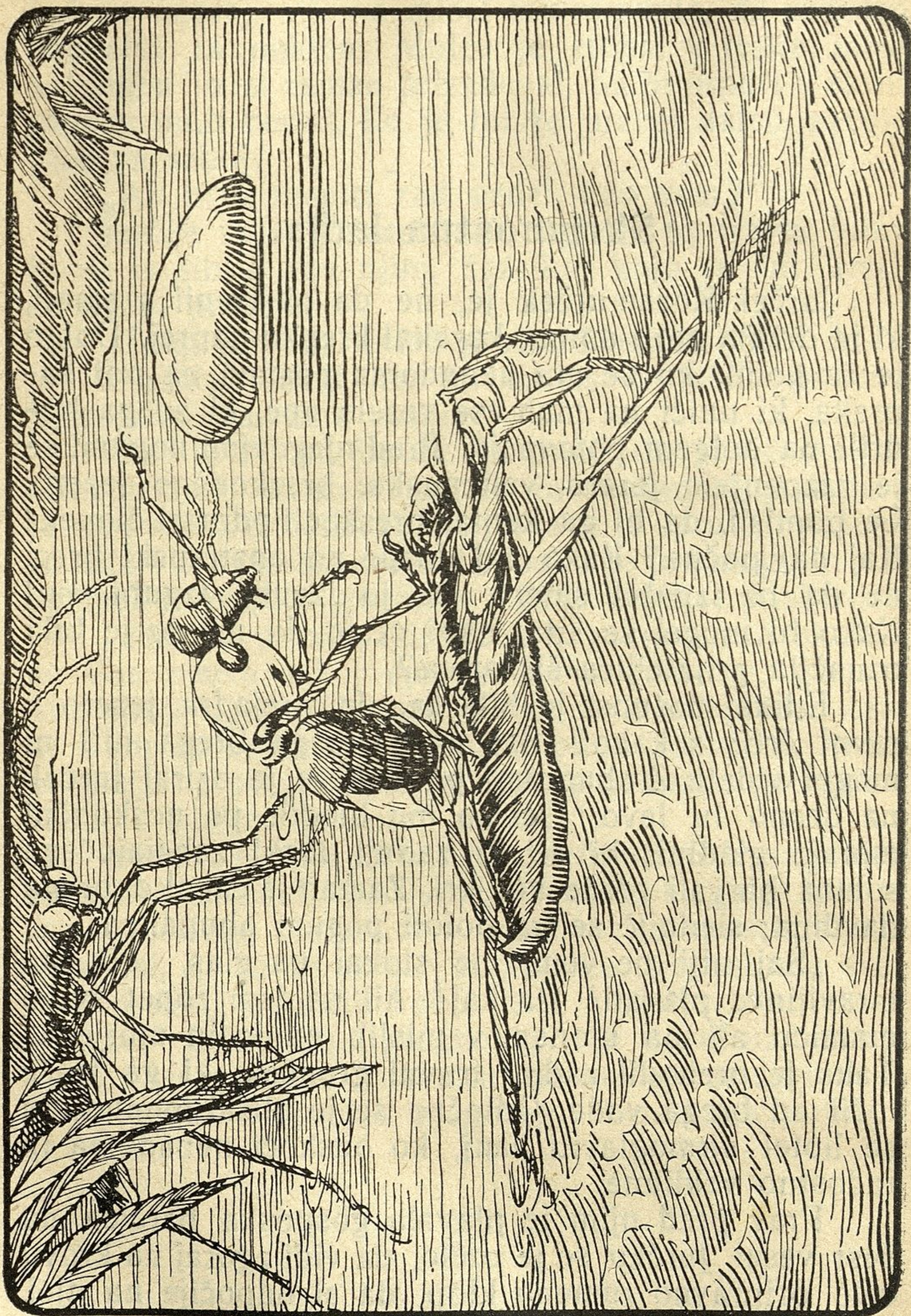
Skrivnostna ladja.

Jurček-Kozamurček je, ne da bi krenil s smeri, ki je držala proti domu, korakal krepko naprej. Dolgo je že hodil, ko se mu nenadoma postavi na pot zapreka, ki uniči na mah vse vesele upe, ki so ga bodrili na dolgem potovanju. Pred njegovimi nogami se je razpenjalo jezero, velikansko, brezkončno jezero. Le pomisli, da bi ga komaj preskočil odrasel človek! Kaj naj počne? Kako naj dospe na onstranski breg, ne da bi izgubil smer? Če jo izgubi, izgubi vse! Kako bi mogel še kdaj najti cesto, ki mu jo je bila označila prijateljica šiškarica?

Edina možnost je bila ta, da prejadra jezero v ravni črti; a kako? Saj nasprotnega brega niti ni mogel videti. Z obupnimi pogledi se je oziral Jurček na desno in levo. Oči so mu blodile po neskončni morski gladini, ki so jo zadnji žarki zahajajočega solnca barvali rdeče kot kri. Zaman je čakal dobrega navdiha; slednjič se ga poloti pogum obupanca.

„Saj niti ne vem,“ je stokal na glas, „ali zna mravljinec plavati! Pa kaj! Ali najdem zopet svojo mamico ali pa utonem v mislih nanjo in umrjem.“ Tako je prehodil zadnji travni grmiček, ki ga je še ločil od brega vode. Odločno se je bližal tolmunu in se hotel strmoglaviti vanj, ko odskoči nenadoma in radostno vzklikne.

Prav pred njim je plavala gosposka barčica na šest vesel. Jurčku se je zdelo, da vidi zgoraj na krovu celò pripravno rumeno klop, da si odpočije na njej.

Vse je kazalo, da je čakala barčica nalašč nanj in ni imela nobenega drugega namena, kakor da ga reši grozovite zadrege. Lahko boste razumeli, da Jurček ni dolgo premišljal. Ker je bil brod nekoliko proč od brega, je iznašel Jurček mahoma vojno zvijačo, s katero bi se lahko spustil doli na krov, ne da bi utonil ali se vsaj premočil do kože. Urno spleza na dolgo travno bil, ki se je nagibala čez vodo. Dospe na vrh, natančno premeri razdaljo med seboj in ladjico, spravi s težo svojega telesa bilko na guganje, in ko je nihal nad barčico, se spusti dol in skoči prav na ono mesto, kjer je bil videl rumeno klopco.

„Zdaj pa čvrsto veslajmo!“ zavpije Jurček in poskuša pograbititi vesla. Pa mu ni bilo treba. Kakor da ni skrivnostna ladja čakala nič drugega kot njegovega povelja, se iztegne zadnji par vesel s čarobno silo prav na široko, pljuska s krepkimi udarci ob vodo in odnese barčico z največjo naglico na odprto morje.

Morska vožnja, ki se je bila pričela na parobrodu, se konča na konju.

„Oj, to je pa parnik!“ zakliče Jurček-Kozamurček, ko se je peljal z neznansko brzino venkaj na morje.

Kot da ju poriva nevidna roka, sta drseli vesli v enako mirnih udarcih gor in dol, in Jurček je bil prepričan, da proizvaja gonilno moč parni kotel, ki tiči nekje v trebuhu ladje, ki je imela obliko vitkega čolniča.

Ko je stal Jurček na svojem brzoparniku, je videl, kako je drčala mimo cela množica drugih ladij najčudovitejše oblike. Prikazovale so se čestoma nenadoma na gladini vode, pa zopet zagonetno izginjale v globočino. Ves srečen radi tega krasnega prizora pozabi za trenutek na svojo mater. Častihlepne sanje mu znova omrežijo možgane.

„Kaj,“ si je mislil ves napihnjen, „ko bi dal tukaj kot admiral, pred kojim vse trepeče, potopiti nekoliko sovražnih ladij na dno morja?“

Poln novih vojnih načrtov se izprehaja ves zamišljen in kot star pomorščak s širokimi, zibajočimi se koraki po krovu gor in dol. Na nekem mestu opazi celo vrsto cevčic, ki so bile druga tik druge. Pozorno jih ogleduje in v glavi se mu posveti:

„Aha, tu imamo govorno trobilo, nekakšen ladijski telefon!“

Glavo skloni nad eno teh cevčic, in ker je bila odprta, zakliče v notranjščino parnika:

„Hal-lo-o-o! Strojniki, kurjači, pozor!“

Neki glas odgovori:

„Hal-lo-o-o! Kdo tam?“

„Tukaj admiral Jurček-Kozamurček! Vsi možje na krov! Urno gor!“

Za trenutek je zavladala tišina, nato pa je zadonel odgovor:

„Gor naj pridem? O, kaj še!“

S silovitim sunkom sta se iztegnili dolgi vesli. Ladja se je vzpela najprej pokonci kot nebrzdan žrebec, nato pa švignila poniglavo v globočino. Jurčka je potegnila za seboj s tako vihro, da je imel komaj dovolj časa za misel:

„Aha, podmorski čoln je to!“

Poln prisotnosti duha se oklene cevi, ki mu kot trobilo ni bila služila posebno uspešno. Obenem mu pa strahoma pride tudi na misel, da to podvodno potovanje na krovu ne more trajati dolgo, ne da bi pri tem desetkrat utonil. Zato izpusti svojo oporo in brca kot besen, dokler se mu ne posreči priti na površje. Toda obilna voda, ki jo je bil pogoltnil, strah in presilni napor, vse to je tako izčrpalo njegove moči, da se je čutil popolnoma nezmožnega za nadaljnjo borbo. Meneč, da je izgubljen in že blizu omedlevice, je mrmral kot zadnjo molitvico samo še besede:

„O Bog in moja ljuba mamica!“

Iznenada pa začuti Jurček, kako drsi senca nad njim. Urno iztegne lakti, zagrabi nekaj in se oklene tega nečesa tako trdno, kakor se more samo tisti, ki se potaplja.

Od zgoraj pa je zaklical nekdo:

„Oho, kdo me vleče za nogo?“

Ubogi Jurček zbere pri teh besedah svoje zadnje pojemajoče sile in ves svoj pogum, meneč:

„Če je to noga nekoga, potem zna ta nekdo gotovo hoditi po vodi! In prav takega potrebujem zdaj; torej le pogum!“

Po dolgi, črni nogi spleza više in više in vedno bolj mu rasteta moč in pogum. Kot po čudežu pride nad vodo in se požene spretno na hrbet neznane bitja, ki se otepa in kliče:

„Pa kdo mi vendar pleza po hrbtu?!“

„Jaz sem,“ pravi Jurček in sede v kobal, „to se pravi, mravljica sem, oborožen z dvema nabrušenima kleščama, v kojih imenu te prosim prav vljudno, da me urno poneseš na breg!“

Glas, s katerim je govoril Jurček, je prepričal njegovega nosača, da je mravljinec pripravljen na vse drugo samo ne na potop; in da ne trpi nobenega ugovora. Zato nadaljuje čudna stvar vodno pot brez vsake opazke. Jurček opazuje pri tem svojega povodnega velbloda. Bila je to temna žuželka dolgega, tenkega telesa, glava sama je tvorila tretjino telesne dolžine, dolgi sta bili tudi tipalnici. Šestero enako dolgih nog je štrlelo daleč proč od trupa in so bile tudi nenavadno dolge.

„Blažene tvoje noge!“ reče Jurček z znatno prijaznejšim naglasom; „bodi vesel, da ne potrebuješ podmorskega čolna za prevoz! Toda oprosti, kako ti je ime?“

„Vodni drsavec ali mlinar mi pravijo,“ odvrne žuželka odkrito. „Sicer imamo drsavci tudi krila, a njihova uporaba nam ne dela posebnega veselja. Zato jih uporabljamo kvečjemu takrat, kadar hočemo poleteti čez kopnine v drugo vodovje. Ker letamo največkrat ponoči, nas večina ljudi še ni videla letečih.“

Pri teh besedah razprostire živalca nalahno roženi črni pokrovki, ki sta ležali na njenem hrbtu. Pod njima pa se prikažeta dve tenki, kožnati, pravi krilci, ki se jima umakne Jurček s spretno potezo.

„Ne bom se bahal,“ nadaljuje mlinar, „toda v moji družini so člani, ki so še večji mojstri kot jaz. Ti tekajo proti toku deročih potokov, kot n. pr. po-

točni drsavec velia, drugi pa se igrajo z nevarnimi valovi tropičnih morij; tak junak je n. pr. morski drsavec halobates v Indijskem oceanu.“

Jurček je bil že davno opazil, da ima opraviti z visoko izobraženim gospodom, in čutil se je primoranega, da se opraviči zavoljo prostaško-predrznega načina, s katerim je bil zahteval prosto mesto na njegovem hrbtu. Tako se je razpredel med konjem in jezdecem prisrčen razgovor. Jurček je pripovedoval do pičice natanko svojo pustolovščino, ki jo je doživel na začarani ladji, ki ga je bila potegnila za seboj v globočino.

Mlinar je razborito kimal s svojimi tipalnicami in rekel po kratkem premisleku:

„Na vsak način je bila to hrbtoplovka in nihče drugi.“

„Kaj, tako se imenuje skrivnostna ladja?“

„Ne, ne, tako je ime žuželki. Spada kakor jaz k povodnim stenicam in živi v stoječih vodah. A dočim hodim jaz samo po vodni gladini, se potaplja ona v globočino, kjer lovi po blatnem dnu druge majhne vodne živalce, ki jih mori s svojim strupenim kljuncem; vse stenice so namreč kljunate žuželke. Kadar pride na površje, drži spodnjo plat telesa navzgor. Takrat lahko vidiš njene rumene prsi, kocinast trebušček in njenih šestero razkrečenih nog, izmed katerih ji služi zadnji, najdaljši par za veslanje. Na vrh prihaja pravzaprav samo zavoljo zraka, kajti tvoje namišljene telefonske cevi so le kocinice, s katerimi nabira zrak.“

„Kaj mi poveš!“ se zgrozi Jurček, ki je ves osramočen uvidel svojo velikansko zmoto.

„Prav tako je, kakor sem rekel, in čudil se boš še bolj, ako ti povem, da ima hrbtoplovka tudi krila, ki so močnejša od mojih, in da ume izborno letati!“

„Oj, oj, kako čudovito bitje, polno predpravic!“ zakliče Jurček. „Vozi kot podmornik, obenem je pa tudi vodno letalo ali hidroplan.“

Tako sta kramljala in se prijetno zabavala, dokler ni dosegel mlinar s svojim jezdecem brega. Ves vesel skoči Jurček s povodnega konja na suho in zakliče:

„Predragi moj, izkazal si mi uslugo, ki ti je ne pozabim, če doživim tudi tisoč let. Imenuj mi vendar razred, h kateremu spadaš!“

„Spadam k plemeniti družini kljunatih žuželk, in sicer raznokrilcev. Mi drsavci tvorimo svojo posebno vrsto, takisto tudi hrbtoplovke.“

„Dobro, dobro! Bog živi vse vodne drsavce in tako poštene mlinarje, kot si ti! Če pa srečaš hrbtoplovko, ji povej, da z nič hudega slutečimi romarji, ki se ji zaupajo, pač ne gre ravnati tako, kakor je njena navada!“

Mlinar se prijazno smehlja, nato pa se zasučé kar najbolj po gosposko in odhiti od brega z dolgimi, urnimi koraki. Jurček zasleduje še dolgo z vlažnimi očmi črno senco, ki se je dotikala s svojimi dolgimi nežnimi nogami neslišno vodne gladine. Potem pa, ko mu je bil že davno izginil izpred oči, se ozira Jurček samotno krog sebe in zakliče močno potrto:

„Kaj pa zdaj?“

Pri čmrljih.

Kaj bi počel zdaj, ubogi pregnanec, tako sam, v temni noči, zapuščen, v neznani pokrajini? Ni poznal smeri svojega pota, revež niti ni vedel, ali je pristal po svoji morski vožnji res na onem bregu, kamor je hotel priti; ali je pa morebiti prišel celo tja nazaj, kjer se je bil vkrcal?

„Ko bi mogel najti vsaj kak kotiček za prenočišče!“ je vzdihoval Jurček-Kozamurček.

Dolgo je preiskoval okolico. Slednjič najde na nekem gričku luknjo in zleze vanjo prav po tihem. Pri tem je previdno tapljal naprej s tipalnicami, klešče pa je imel pripravljene za vsak slučaj.

Bil je tu močno zavit, širok in dolg predor. Pri nekem ovinku tega podzemskega hodnika, ki se je vil kakor kača, začuje iznenada zategnjen globok glas, ki je zbudil v njem stare spomine in vso njegovo pozornost.

„Nobenega dvoma ni,“ govori sam pri sebi, „tu notri stanuje godec, ki je pravi umetnik na svojem basu ali pa na berdeju, če sodeluje pri tamburaškem zboru.“

Kmalu pa zasliši poleg prvega glasbenega mojstra še drugega, tretjega, četrtega in petega godca, in pod širnimi oboki temne votline je odmevala svečana harmonija glasov v najnižjem basu, tako da je menil Jurček:

„To je več nego glasbeni umetnik! To mora biti konservatorij ali visoka šola za basovsko glasbo!“

Ves očaran od prelepe melodije, zakliče Jurček takoj po prvem odmoru:

„Izvrstno! Sijajno! Da capo! Še enkrat!“

Po tem navdušenem ploskanju je nastopila za trenutek mrtvaška tišina. Nato pa so si dajali vrli muzikantje drug drugemu posamezne glasove, kakor da hočejo natančneje uglasiti svoja godala.

Jurčku je ta godba zelo ugajala, stopil je bliže in govoril prijazno in ljubko:

„Sem majhen, reven žužkec in prosim slavno gospodo prenočišča za to noč!“

Tedaj se oglasi eden resno in slovesno izmed goslarjev:

„Bratec, le naprej!“

Z iztegnjenimi tipalnicami vstopi naš emigrant (pregnanec).

Domači stanovavci mu pridejo naproti. Natančno ga preiskujejo s tipalnicami, da ga spoznajo; preiskava je morala biti za Jurčka ugodna, kajti isti glas, ki ga je bil prej povabil, ga nagovori:

„Le odpočij se pri nas po svoji volji in nič se ne boj, kajti gostoljubna hiša čmrljev ne pozna izdajstva.“

Jurček se zahvali ves ginjen; stisne se v kotiček in raztegne z vso slastjo svoje uboge, utrujene ude, ki so morali toliko prenesti.

Ponoči je imel naš junak priliko, slišati različne koncerte na basu. Opazil je tudi, kako so hodevali brlogarji neprestano s težkimi koraki sem in tja, zraven pa vedno brenčali. Lahko si torej mislite, kako radovedno je pričakoval belega dne, da si more ogledati te čudovite muzikante pri svetlobi.

A še preden je prišel čas, ko vstajajo pošteni žužki, je opazil Jurček nekaj posebnega. K vhodu palače se je postavil eden brundajočih domačinov in „trobental“ na ves glas s svojimi krili. Marsikdo bi

mislil, da je prevzel ta trobentač vlogo budilke pri ljudeh. Toda Jurček se je sam prepričal, da čmrlji ne potrebujejo nikogar, da bi jih budil; spoznal je, da trobentač samo zrači stanovanje in nadomešča s svežim zrakom tistega, ki se je izpridil ponoči. — Saj imajo take žive ventilatorje tudi čebele, ki jih lahko opazuješ tudi podnevi, kako vetrijo s krili pred žrelcem.

Ko se je zdanilo, je videl Jurček četo lepo rejenih, kot obla zaokroženih živali. Bile so od glave do peta, to se pravi, do konca zadka, močno kocinaste. Črni kožušček se je lepo lesketal, imel na vratu (oprsju) in hrbtu rumeno progo, na zaokroženem zadku pa je prehajal v nežno belino. Na oprsju nosijo te živali dva para kril kakor ose.

„Kakšni ljubki medvedki so to!“ si je mislil Jurček-Kozamurček.

Zares je bilo na njih nekaj medvedjega, in vendar so bile to žuželke milih in vljudnih običajev, zelo skrbne za svoje otroke, polne ljubezni do svoje družine, neutrudne delavke, ki so od jutra do večera obiskavale vrbo in osat, mrtve koprive in plazeči se skrečnik, da nanosijo domov dovolj nektarja za mlado zalego.

Da čmrlji niso posebni stavbni mojstri, je opazil Jurček na prvi pogled. Oni, ki žive v zemlji, si izbero kako zapuščeno mišjo luknjo ali krtino, ki je še niso zasedle mravlje, ali kako drugo votlino v zemlji in med kamenjem; drugi sezidajo gnezdo med travo in mahom.

Pa čeprav umetnost v čmrljevem gnezdu ni na višku, pa vlada v njem tem večja sloga in prijateljstvo. V državi čmrljev delajo vsi; možje in žene živijo enako preprosto, pošteno življenje. Ti dobri čmrlji! Vedno žive v miru med seboj, vedno godrnjajo in vedno so do vseh poštenjakov vljudni in dobri,

čeprav so na videz tako medvedji. Iz tega lahko spoznaš, prijatelj moj, da tudi ljudi ne smemo ceniti in presoјati samo po vnanjosti. Tudi pri ljudeh se skriva mnogokrat pod preprosto raševino blago, plemenito srce; obratno pa nas zunanja lepota pogosto vara in je v notranjosti podla. Jurček je imel priliko, da se prepriča o tem celò tukaj med čmrlji. Med poštenimi domačini so namreč pohajkovali neki pritepenci, ki so bili gospodarjem sicer zelo podobni, a niso imeli na golenih ličnih košaric, da bi donašali v njih tečnega peloda iz cvetic. Ne da bi pridno delali zunaj, so se rajši doma mastili ob znoju domačink. Samice so legle v njihove zibke svoja jajčka in prepuščale domačinkam tudi vso skrb zanje. Kako rad bi bil hvaležni Jurček opozoril svoje gostitelje na veliko škodo, ki jo imajo od tega čmrlja-zajedavca, po imenu psithyrus! A videč, da se domačice niti ne zmenijo zanje, si je mislil:

„Kar te ne peče, ne pihaj!“ in pustil je zadevo pri miru. Sam pa je sklenil s svojimi gostitelji odkritosrčno prijateljstvo in našel kmalu priliko, da spozna vse njihove lepe lastnosti, med katerimi radodarnost gotovo ni ena izmed poslednjih.

Toda baš, ko je hotel izraziti svojo hvaležnost za izkazano prijaznost, se prikaže pri vhodu palače kosmata, krilata žuželka v prelepo blestečem se črnem žametu, ki se je izpreminjal na vijoličnomodro. Njeno velikost je cenil Jurček na kakih petnajst do dvajset milimetrov. Bila je precej podobna čmrlju, a njena govorica jo je izdajala, da spada v drugo družino. Ponižno je prosila:

„Dajte vendar ubogemu, brezposelnemu znoscu majhno podporo!“

Nato je pripovedovala živalca svojo zgodbo:

„Moje ime je znosec, Nemci mi pravijo zidarka, stari omikani Grki in Rimljani pa so me skupno

krstili za halikodoma muraria; to pa zato, ker zidam (grški: domeo) iz kamenčkov (grški: haliks) po zidovju (murus po latinsko) svoje stavbe. Že cela dva vroča dneva sem izdelovala gnezdo, ki sem ga prislonila na zunanjo steno neke človeške hiše. Pa ti pride sorodnica ene onih zloglasnih vrst, ki jih žal tako dobro poznamo — ime rajši zamolčim! — in hoče deliti z menoj posest, ki sem si jo pridobila jaz sama s tolikim trdom! V divjem boju za svoje pravice sem bila premagana, in predrznica se je polastila mojega, že skoraj dodelanega gnezda. Močno zdelana sem morala bežati in zdaj nimam v sebi niti dovolj moči, da bi si nabrala nekoliko medu; zato se obračam do vas, dobri čmrlji, da mi poklonite majhen prigrizek!“

Prevzeti od njenega pripovedovanja ji pripravijo dobri stanovavci takoj izdaten zajtrk, ki ga je bil deležen tudi Jurček in se ga močno razveselil, kajti v njegovem želodcu je že renčalo, kakor bi bili v njem vsi basi gospodarjev.

Po jedi odlete vsi čmrlji, da nabero zunaj zopet novega medu.

Znosec se je bil gostiteljem prav iz srca zahvalil in je hotel tudi iti naprej. Tedaj pa stopi k njemu Jurček, ki ga je bila močno prevzela njegova žalostna usoda, in pravi:

„Čuj! Tebi se je zgodila krivica in jaz jo hočem, če pojde po sreči, popraviti.“

Spomnil se je bil namreč, kako mu je njegova dobra mamica stokrat zabičavala, da je dolžnost vsakega poštenjaka, da se potegne za slabotnejšega, kadar je ta izpostavljen sirovi sili močnejšega, in da brani za vsako ceno ogroženo pravico nasproti slehernemu zatiravcu.

„Kje je tvoje gnezdo, ki so ti ga zaplenili?“ vpraša Jurček.

Čebela zidarica ga hvaležno pogleda, a zmaje žalostno z glavo in pravi:

„Če ga nisem mogla braniti jaz sama s svojim ostrim bodalom, potem je malo upanja, ljuba mravlja, da bi mi ga mogla osvojiti ti. Vendar te hočem poučiti za vsak slučaj. Moje gnezdo sloni na pročelju neke hiše, ki leži tik pred nama v tejle smeri. Je še precej daleč odtod. Spoznaš jo po veliki trti, ki se vije ob njenem zidu prav do podstrešja.“

Tako govoreč odleti zidarica s trpkim vzdihom in ni več slišala Jurčka, ki je od same vzburjenosti komaj izustil vprašanje:

„Ali je trta muškatelka?“

Dve žuželki najdeta zopet svoj dom.

Prav gotovo je morala biti muškatelka; hiša, na kateri je bila sezidala čebela zidarica svoje gnezdo, je morala biti njegova rojstna hiša!

„Zakaj neki?“ vprašate. No, zato, ker je bil povpraševal Jurček po gnezdu halikodome iz tega namena, da bi storil dobro delo. Dobro delo pa prejme vselej svoje plačilo. Pa še drugi vzrok je: Jurček-Kozamurček je bil mislil na svojo mamico, se spomnil njenih opominov in bil zdaj ves vnet, da jih tudi v resnici izpolni. Če se pa vede otrok tako izvrstno, mu mora gotovo iti vse po sreči.

„Poslavljam se“, reče Jurček čmrljem, „s hvaležnim srcem od vas. Vi ste ljubeznive božje stvarce in vaša dobrota je tako velika, da časih niti sami ne veste, kako prinašate mnogim nesrečnikom tolažbe s svojimi dobrimi deli. Zakaj, glejte, usmiljenje, ki ste ga izkazali ubogemu znoscu, je prineslo tudi meni neizrekljivo srečo, da bom v kratkem našel svoj dom. Zato vam dolgujem dvakratno hvaležnost!“

Jurček je imel prav. Ljubezen do bližnjega ima to čudovito moč, da segajo njeni učinki dlje, nego slutijo oni, ki delajo dobro. Zato tudi žanje človek, ki v resnici ljubi svojega bližnjega in izkazuje potrebnim usmiljenje, toliko zahvalo; blagoslov revnih in trpečih rosi nanj, ga osrečuje kakor potnika vonj cvetja, ne da bi mogel sam doumeti, kako si je bil zaslužil toliko notranjega veselja. Zato se poda Jurček poln zaupanja in poguma na pot, ki mu jo je bila

pokazala divja čebela; ne da bi se kje mudil, koraka krepko naprej.

Cesta je bila dobra in nobena ovira mu ni stopila tokrat na pot. Ko je bil potoval skoraj ves dan, je bil končno pred svojo rojstno hišo.

Da, bil je zares njegov dom! Ni ga zlepa peresa, dragi prijatelji, ki bi moglo popisati, s kakšnimi občutki je stopal Jurček po onih dveh stopnicah, po katerih je bil prišel tistega znamenitega julijskega dne z latinsko slovnico v roki v družbi bratca in sestrice!

„Kaj počneta Nejček in Rožica?“

To je bilo pereče vprašanje, ki mu ni vedel odgovora. Če stopi v hišo, morda kaj pozve o tem. Pa naj je bilo to njegovo hrepenenje še tako veliko, najprej je hotel izpolniti svojo obljubo čebeli, ki mu je, četudi nevede, tako neznansko dosti koristila.

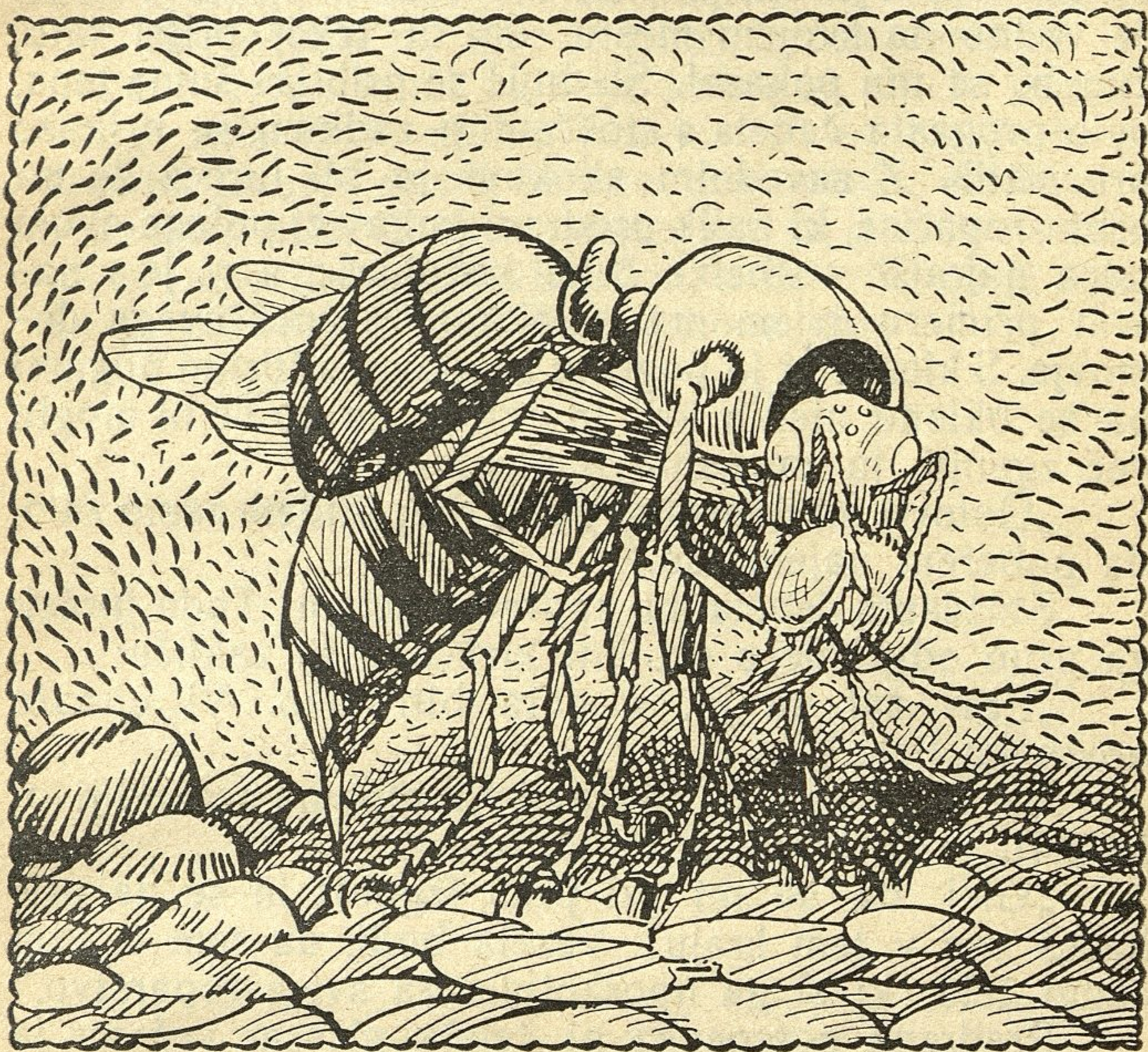
Zdelo se mu je kot nekaka zaobljuba, ki jo mora izvršiti. Spleza torej po zaprtih vratih navzgor, zdrevi vse navzkrižem po pročelju hiše in išče gnezdo, ki ga je hotel osvojiti. Čisto pri vrhu pod streho opazi gnezdo, ki ga je morala zgraditi zelo spretna in krepka zidarka. Bilo je iz gline in je bilo videti od zunaj kot slabo upognjena vodovodna pipa, ki je rastla iz zidu. Pravkar je hitela noter kosmata žuželka, ki se je bila nalezla v gostilni „pri petelinčkih“ (*corydalis cava*) prav pošteno njihovih dobrot in jih nesla spraviti za svoje male. Na vso moč urno steče Jurček k vhodu cevi in zakliče vanjo:

„Ali je kdo doma?“

Takoj mu odgovori od znotraj jezno hreščanje in zmerjanje. V trenutku se prikaže tudi pravomočna posestnica na pragu lično izdelane hišice.

Da ni stopil naš junaček urno v stran, bi ga bila žuželka, vsa besna od jeze, gotovo prekopicnila na tla. Gnezdo, do katerega je bil prišel Jurček, je bilo

namreč lastnina čebele kožuharice ali pozidne antofore (*anthophora parietina*). To vam je krepka žuželka, pri tem pa do skrajnosti nezaupljiva in jezno-rita. Pa kako bi tudi ne bila taka, ko oprezajo v bližini njenega doma vedno razni leni zajeduhi, med njimi

zlasti dobro oborožena melekta, ki prevara skoraj vsakega s svojim kislím obrazom, kot bi niti ne mogla misliti kaj hudega. Zato je dobila ime: čebela žalujka. Ne daleč ugleda Jurček drugo stavbo, ki je bila videti od zunaj kot pest blata, prilepljenega na zid. Vesel, da mu ni treba več drezati v sršenovo gnezdo hude antofore, si ogleduje junak to novo zgradbo; ko se

spomni opisa, ki mu ga je bila dala halikodoma o svoji hiši, spozna, da je zdaj našel, kar je iskal. Odkril je skriti vhod, nastavil uho in zaslišal, kako znotraj nekdo šumi. Opaše se s potrpežljivostjo, pripravi ostre klešče, se vstopi k vratom in čaka. Solnce je bilo že za gorami, a Jurček je stal, zvest svoji moški besedi, še vedno na svojem mestu, da bi takoj prijel tatu, čim bi se mu pokazal. Slednjič se približa šum; lepa, belo-progasta čebela s stožčastim zadkom se prikaže pri vratih. Z zavednim skokom je bil Jurček že na hrbtu roparice, ki nalik predrzni kukavici polaga svoja jajca najrajši v zibelke čebel kožuharic, a se je v našem primeru izjemoma polakomnila znoščevega domovja. S kleščami jo pograbi za glavo, s štirimi nogami pa se oklene njenih kril in telesa, in ko se ni mogla več zgeniti, jo zasmehljivo nagovori:

„Gotovo mi dobrotno oprostite; pridem samo zato, da poberem najemnino.“

Stožčasta čebela mu zapreti z želom. Toda Jurček ga urno odgrizne s svojimi kleščami in zakliče:

„Prav žal mi je, a mora biti tako. Vi nimate orožnega lista.“

Na ta način jo je napravil popolnoma neškodljivo; izpustil jo je in rekel zaničljivo:

„Glej, da se mi pri priči izgubiš in se ne prikažeš več v tem kraju! Vesela bodi, da sem ti vzel samo želo, ki si ga uporabljala za svoje roparstvo.“

Predrzna potepenka ni želela ničesar več ter je odletela; v tem pa je zaklical neki glas:

„Draga mravlja, daj, da te objamem!“ Bila je halikodoma, prava lastnica gnezda. Ta je bila odletela od čmrljev na pročelje hiše, da si zgradi novo gnezdo. Opozorjena po glasnem prepiru, je bila slučajno priča vsega prizora med Jurčkom in hudobno roparico.

„Ali zdaj vidiš, da sem izpolnil svojo obljubo?“ reče Jurček. „Pojdi zdaj brez strahu v svojo hišo,

poštena zidarica! Tvoja sovražnica si ne bo nikdar več lastila sadov tvojega truda.“

Nato spleza naša pridna mravlja po zidu navzdol in gre k hišnim vratom.

„In muškatno grozdje?“ — utegne vprašati marsi-kak čitatelj in sline se mu pocede ob misli nanje.

No, ostalo je, kjer je bilo. Jurček zares ni imel nobene druge misli in želje kakor to, da bi pomagal ubogi zidarki do njenih pravic. Ko se mu je to posrečilo, je imel samo še eno hrepenenje, da bi prišel v domačo hišo. Zato mu danes niti ni prišlo na misel, da bi pokusil dražestni muškat, s katerim se je nekoč, ko je bil še otrok, sladkal dan na dan.

Kako težko je priti v lastno hišo, če nimaš ključa od vrat.

„Končno vendar!“ je zamrmral bivši cesar Kozamurček ves ginjen, „slednjič utegnem vendar reči: Doma sem!“

Toda, kakor ste gotovo že davno opazili, je imel naš prijatelj to slabost, da je vzel vsako stvar preveč lahkó. Tudi tokrat je moral, žal, kmalu izkusiti, da ni tako lahko priti v zaklenjeno hišo, pa čeprav še tako majhni živalci.

Najprej povejmo, da je bil umeril mizar vrata tako natančno, da ni bilo najti niti ob tečajih niti spodaj ob pragu tudi najmanjše špranjice. In vendar jo je iskal Jurček neznansko skrbno.

Poizkušal je priti skozi luknjo v ključavnici; pa tudi tukaj ni šlo, ker je znotraj zakrival luknjo ščitec iz medi in se je moral Jurček hočeš nočeš vrniti, dasi je bil dolgo plezal po ključavnici sem in tja.

Tedaj mu pride na misel, da bi zopet splezal po zidu navzgor, da vidi, ali bi se ne dalo priti skozi okno v hišo; ta načrt je pa hitro zavrgel.

„Tudi okna so gotovo neprodušno zaprta,“ je pomislil, „kajti v tej uri spe vsi v naši hiši.“

Ves obupan teka naš Kozamurček pred vrati sem in tja. On, ki je bil svoje dni toliko sanjaril o bodoči veličini, si je želel zdaj prvikrat, da bi bil še mnogo manjši, nego je bil že tako. Tu opazi pri luninem svitu v vratih prav majhno luknjico, kakršno vrta v les trdoglav ali mrtvaška ura.

„Poizkusimo, morda se mi pa po tem potu posreči priti v svojo hišo,“ meni sam pri sebi in se takoj loti dela.

Ker je bila luknjica silno ozka, je glodal s kleščami ob robu tako dolgo, da je mogel zlesti skozi. Čim dalje pa je šel, tem širši in lagodnejši je bil hodnik; to je bil temen, zavit rov, ki je držal zdaj poševno navzgor, pa zopet navzdol in je bil poln žaganja, ki ga je bil gotovo nakopičil skrivnostni stanovavec tega kraja. „Bog ve,“ si misli Jurček, „kdo je tisti čudni modrina, ki ga veseli vrtati moja vrata!“ Tako koraka, vedno previdno tipajoč s tipalnicami naprej, da se izogne kakemu morebitnemu presenečenju. Ko je bil prehodil že precejšen kos poti, se ustavi. Pred njim je ležalo nekaj mehkega, nežnega, kar mu je zaprlo cesto. Obenem zasliši v temi glas, ki pravi:

„Oho, kdo me praska od zadaj?“

V tem trenutku se zateče Jurček, četudi se vam zdi za njegovo naravo skoraj nemogoče, k modremu premisleku.

„Ta gospod“, je govoril sam sebi, „je sicer zadaj zelo nežen; toda njegova betica mora biti neznansko trda, drugače bi ne mogel vrtati v hišne duri. Zato bo najbolje, da se pogodim z njim, preden se more obrniti.“

In zagrabilvši neznanca s štirimi nožicami, ki jih je še imel, ga obenem nekoliko vščipne s kleščami in govori zvijačno:

„Oprosti, prav ponižno prosim, če te morda motim!“

„Av, av, ti me hočeš umoriti!“

„To bi se že utegnilo zgoditi; toda verjemi, da ne storim rad kaj takega.“

„Dovoli mi vsaj, da se obrnem!“

„Ni prav nič treba, tudi tako lahko izpregovoriva nekaj besedic.“

„Pa kdo si vendar ti in kaj hočeš tukaj?“

„Glejte, velespoštovana gospa, jaz sem skromen, majhen mravljinec; vendar imam, kakor ste gotovo opazili, dovolj moči, da Vas razkosam z enim samim ugrizom na dve enaki polovici.“

„Za božjo voljo!“

„Ne bojte se! Kar hočem zvedeti od Vas, je v prvi vrsti tole: Ako Vam jaz ne storim nič žalega, ali smem upati, da tudi Vi ne obrnete svojega orožja proti meni? Pri tej priliki naj Vam tudi razodenem, da zelo spoštujem Vaše obrtniško orodje in da Vam prav odkrito čestitam zavoljo njega.“

„Obljubim ti, da ti ne storim nič žalega.“

„Mi daste častno besedo žuželke?“

„Prisegam ti pri veliki skupini kožokrilcev, h katerim se prištevam.“

„Oho, glejte, glejte!“ zakliče Jurček presenečen. „Potem se lahko pogovoriva v največjem zaupanju, kajti tudi jaz spadam k isti družini.“

Ko je čutila neznanka, da je prosta, se je takoj obrnila, in Jurček je začutil namesto mehkega telesa glavo pred seboj, ki je bila trda kot rog in oborožena z groznim svedrom.

„Zdaj bi te lahko zdrobila v moko,“ je prijazno rekla posestnica te glave, „toda dala sem častno besedo. Razen tega pa stojim pred novim, važnim razdobjem življenja in zato ne maram snesti besede.“

„To je zelo pameten sklep.“

„A razloži mi, kako si vdrl v moje stanovanje?“

„Vdrl sem v tvojo hišo zato, da bi mogel priti v svojo. Z eno besedo: na vsak način moram priti skozi ta vrata!“

„Za enkrat je to popolnoma nemogoče. Hodnik se namreč tukaj konča.“

„Oh, ali bi ti ne mogla prevrtati vrat tukaj naravnost? Saj si tako spretna in dobrega srca!“

„To bom morala res storiti in vedno bliže prihaja tista slovesna ura. Bog daj, da bi šlo vse po sreči!“

Skrivnostne besede neznanke v tem temačnem hodniku so zbudile v Jurčku brezmejno radovednost; ker ni mogel več molčati, je vprašal:

„Povej mi vendar še enkrat, s kom imam pravzaprav opraviti, in razreši mi uganke, ki mi jih zastavljaš ves čas, odkar imam čast govoriti s teboj!“

Neznanka je za trenutek pomolčala, nato pa rekla slovesno:

„Ime mi je borova lesna osa in sem sestrična po vsej Evropi in tudi deloma po Aziji dobro znane velike lesne ose. Nagon, ki ga imamo vse žuželke, mi pravi, da se bliža ura moje spremembe, to je: preobrazbe. Dobro se zavedam, da postanem kaj kmalu velika, lepa žuželka, ki bom švigala po zraku kot živ aeroplan. Že dolgi dve leti bivam tukaj notri v ječi. Moja mati me je položila kot majhno jajčece v posekano jelko in jaz uboga ličinka sem morala, komaj uzrši luč, pravzaprav temo tega sveta, vrtati in tesati, vrtati in vrtati brez konca in kraja. Čim bolj sem rastla, toliko prostornejši je moral biti tudi moj hodnik. Po velikanskem delu sem slednjič pri tem, da začnem uživati tudi sadove svoje pridnosti. Skoraj bom zaspala, se izpremenila v bubo in prišla iz nje kot popolna žuželka. Da pa morem na prosto, si moram napraviti prej izhod, ker nazaj ne morem iti. Hodnik namreč, ki sem ga izkopala, ko sem bila še majhna, je zdaj, ko sem velika, mnogo preozek zame. Vidiš torej, kako po pravici trdim, da stojim pred najvažnejšim trenutkom svojega življenja!“

Jurček ni mogel prikriti svojega občudovanja za tega spretnega svedrača. Ker si je pa hotel nadeti sijaj žužka, ki je videl mnogo sveta, je rekel:

„Vendar te moram opozoriti, da sem srečal v življenju že krepkejše glodavce od tebe. Imam celo pri-

jateljico, šiškario, ki ume vrtati krogle na hrastovem listju, ki so trše od črešnjevih koščic.“

Lesna ličinka se smehlja samozavestno, se obrne okoli in jame glodati iznova. Les, ki ga je strgalo jekleno strugalo žuželke, se je kadil kot droben dež žaganja, hodnik pa se je urno širil in daljšal.

Nenadoma pa prekine ličinka delo; Jurčku se je zazdelo, kot bi mrmrala:

„Ne, to bi bila lopovščina!“

Nato zopet vrta besno naprej, iznenada pa zakriči:

„Joj mene, nesrečnice!“

Jurček hiti k njej. Uboga ličinka je bila dospela do konca lesne plasti in mrmrala nerazumljive besede.

„Pa kaj se je vendar zgodilo?“ izprašuje Jurček ves v skrbeh.

Ona pa je povabila glavo in odgovorila s slabotnim glasom:

„To ni les, kar mi zapira izhod!“

Jurček preiskuje steno in uspeh te preiskave ga je spravil v obup: on sam in njegov živi sveder sta stala pred notranjim železnim obojem duri!

Cesarja zamenjajo z bolho. Konec lepih sanj.

Presneto neprijeten, da, turoben je bil položaj!

Uboga ličinka se je bila mučila dolgi dve leti, da si pripravi izhodišče za uro svojega vstajenja, preobrazbe; in glejte si, zdaj, ko je imelo priti najlepše, ti zadene na železen oboj!

„Kaj bi bilo početi?“ vprašuje bojazljivo Jurček in srce mu bije glasno. Osina ličinka pa se otrese togote in pogumno zakliče:

„Le ne obupati! Treba je pač znova prijeti za delo, toliko bolj, ker ne smem izgubiti niti trenutka!“

„Ali se vrneš nazaj in poiščeš novo pot?“

„Nazaj? Kaj ti pride na misel! Lotim se kovinskega okova in ga preglodam,“ odgovori ponosno in trmoglavo.

Jurček jo gleda ves osupel. Še večje pa je bilo njegovo začudenje, ko zasliši rezek šum, kakor bi stružila pila urno in enakomerno neko kovino. Mogočni Bog, ličinka je vrtala železo! Ko bi bil vedel naš prijatelj, da so opazovali sloviti naravoslovci, kako so preluknjale te žuželke po več centimetrov debele svinčene in celo jeklene stene topovskih krogel, potem bi se pač ne bil čudil tako neizmerno.

„Ta lesna osa zna še vse kaj več kot moja prijateljica šiškarica,“ zakliče Jurček; „železo je kaj drugega kot lesene kroglice. „Ljuba prijateljica,“ se je šalil, „ti bi zares lahko z glavo prodirala najdebelejše zidove, ne da bi si razbila lobanjo.“

„Šalo vstran!“ odgovori izmučena ličinka skoraj brez sape, „meni gre zdaj za življenje in smrt. Da bi umrla tukaj v temi v trenutku, ko bi se morala dvigniti prosta v zrak, to mi ne gre v glavo!“

„Ali misliš tukaj pričakati svojo preobrazbo?“

„Da, a za to potrebujem miru; kajti skoraj postanem buba in vstanem iz ovojka popolnoma izpremenjena. A zdaj — vrata so odprta! Ali nisi hotel iti v hišo?“ Z vljudno kretnjo mu pokaže luknjico, ki je pomenila zanjo vrata v življenje.

„Hvala ti!“ je zaklical Jurček iz vsega srca; „hvala! Če ti bom mogel kdaj koristiti, mi bo v veliko veselje!“

„Me veseli; a zdaj potrebujem le miru. Z Bogom!“

Jurček zleze skozi luknjico in steče po notranji strani vrat nizdol, dokler ni bil na tleh domače hištrne. Komaj je začutil rodna tla pod nogami, je že jel od samega veselja plesati in prepevati:

„Oj hišica očetova, Bog živi te! — Zdaj spet se midva vidiva, Bog živi te! — Doma sem, doma!“ je vriskal, „pri svoji ljubi mamici!“

Kako je hrepenel, da bi jo zopet ugledal! Tekal je po temi na vse konce in kraje, da bi našel vrata spalnice. Neka zapreka mu zastavi pot. Bil je ogrizek jabolka, ki je bil obležal tukaj po nemarnosti enega izmed otrok. Jurček bi bil prav lahko šel s svojimi nogami čez to oviro, toda nekdo ni bil zadovoljen s takim preziranjem: njegov želodec! Ta je godel tako silno, kakor bi hotel ponoviti basovski koncert, ki ga ni slišal več, odkar je bil tako sijajno zajtrkoval pri dobrih čmrljih. Zato lačni mravljinček ni mnogo premišljeval, ampak se je jadrno lotil večerje, pri čemer so se mu zbudili stari, krasni spomini. Z veliko slastjo je žvečil svoj oblizek in modroval:

„Jabolka so mi bila vedno slaščica, toda če hoče kdo vedeti, kako okusni so celo ogrizki, mora postati mravljinec.“

Dolgo časa je sedel „pri mizi“ in se gostil; saj pa tudi od ranega jutra ni imel ničesar v ustih. In ker se je bil tako moško uprl izkušnjavam muškateljke, mu moramo njegov tek, zlasti še po takem vzburjenju v temnem hodniku, le iz srca privoščiti. Mimo vsega tega se mu zdaj tudi ni bilo treba bati, da bi izgubil smer; zato je sklenil, da preživi vso noč na sladkem ogrizku. Ko se zdani, pa bi obiskal sobe.

Slednjič prodre slaboten žarek svetlobe skozi špranjo pri zaprtih oknicah. In ko zasliši Jurček škripanje bližajočih se korakov, zapusti urno ostanke svoje bogate večerje. Sobarica Albina je prišla, kakor vsako jutro, odpirat okna. Tedaj začuje Jurček čuden šum, obenem pa krik strahu. Kaj se je neki zgodilo? Kdo izmed naših cenjenih bravcev ugane to?

Stvar je enostavna: Skozi luknjo v okovu vrat je priletela precej velika žuželka. Telo se ji je lesketalo kot modro jeklo, imela je rdečkasta bedra, rumena krila in nenalomljene tipalnice, ki so bile obrnjene naprej, samo na koncu so se vihale malce navzgor.

Albina je zakričala pri tem nepričakovanem obisku. In dasi je živalca popolnoma brez nevarnosti za človeka, je pograbila brisačo, ki ji je tičala za pasom, in drla neusmiljeno za redkim vsiljivcem, ki je v smrtnem strahu iskal izhoda. Jurček je v hipu spoznal svojo lesno oso in slišal, kako je klicala v obupu:

„Mravljinec, če si tukaj, pomagaj mi!“

Takoj je vedel prijatelj, kaj mu je storiti. Kot blisk spleza po Albininem čevlju do nogavice, prodre med dvema pentljama z glavo skozi in vščipne Albino na vso moč prav v trenutku, ko je hotela potolči z brisačo ubogo žuželko. Deklica je v drugič glasno zakričala in spustila cunjo iz rok; preplašena borova osa pa je zletela skozi odprto okno in zaklicala:

„Mravlja, ti si mi rešila življenje! Nikoli ti ne pozabim tega!“

A kaj je bilo plačilo za njegovo dobroto?

Albina se je drgnila z vso silo po nogi in se jezila:

„Te preklicane bolhe!“ — — —

Jurčku se je kar zabliskalo v glavi in — odprl je oči: Bil je zopet nekdanji človeški deček!

Po golih stegnih ga je grizla četa drnovščic, ki se jih je urno otepal.

Zopet je imel na sebi svoje stare, oguljene hlačke in platence je štrlelo iz njih kot svoje dni: urno ga pobaše v skrivališče.

Ko si drgne oči in gleda krog sebe, vidi, da je pri mahovnati skali v pečini, kjer je žuborel studenček kot vedno.

Kolikor hitro so ga le nesle noge, je tekel v hišo, kjer so sedeli pri mizi oče, mati, striček France, Nejče in Rožica.

S poljubi in objemi se je vihravo pomešal v njih sredo; veselo so ga pozdravljali in izpraševali:

„Pa kje si bil vendar, za božjo voljo, tako dolgo? Vsi smo mislili, da si se nam izgubil!“

„Oh, mamica, bil sem v kraljestvu mravelj in pri čmrljih sem prenočil. Le pomislite, nekoč sem jezdil na vodnem drsavcu čez obširno jezero in bil celo v nevarnosti, da me pohrusta volkec!“

„Ha, ha!“ se smeje striček France. „Jurček sanjari o mrčesu, s katerim dela naš prijatelj, gospod profesor iz mesta, znanstvene poizkuse!“

Pri zaničljivi besedi „mrčes“ je bilo Jurčku, kakor da ga je nekaj zbodlo. Nehote se je ozrl krog sebe, če ni v bližini kake mravlje ali čebele.

Da ste videli te dobre ljudi, kako so se mu vsi od srca smejali! Še mati jim ni branila! Rekla je celò:

„Ljubi otrok, zgodbe si izmišljaj in pripoveduj šele potem, ko narediš izpit! Od jutri naprej se mi pridno uči in pusti bajke, preden ne končaš!“

Poparjen je Jurček molčal. Oh, nihče mu noče verjeti! Zato je presedel več tednov pri svojih knjigah, in glejte, kmalu je napravil izkušnjo s prav dobrim uspehom. Ni se bil zaman šolal pri pridnih mravljah!

Kadar je pripovedoval ob zimskih večerih čudovite reči iz življenja raznih žužkov, so ga poslušali vsi z največjim zanimanjem in se čudili nazornosti, s katero je umel poročati.

Tedaj je mnogokrat menil stric France:

„Naš Jurček je kakor ustvarjen za slovitega naravoslovca! Okužil in očaral ga je mestni profesor s svojim bogatim znanjem.“

Jurček je ob takih prilikah previdno molčal.

Nikoli ni črhnil nikomur o tem, da je bil nekoč cesar pri mravljah in da je imel svojega generala-pribočnika; tudi ni nikdar očital Albini, da ga je bila zamenjala za bolho.

Meni pa je v zaupni urici izdal vso svojo skrivnost in samo zato, dragi prijatelji, sem vam mogel pripovedovati to čudovito zgodbo.

Kazalo.

	Stran
Trije tički na počitnicah	5
Jurček postane mravljinja jajčece	9
Veselje in neprijetnosti mravjega rojstva	11
Kraljica mravelj	17
Niti deček niti deklica	23
Čast delavcem!	28
Je li otrok modrejši od mravlje?	36
Kačo prepeljejo	42
Jurček-Kozamurček — vojak	47
Prijatelji in sovražniki	51
Stavbni mojstri	59
Pri kravicah	61
Mravlja, ki jo od latinščine boli trebuh	67
Jurček-Kozamurček razkrinkan	73
Bela zastavica	77
Sovražni napad	81
Jurček-Kozamurček postane general na bojišču	84
Napad s strupenim plinom	88
Cesar Kozamurček I.	93
Kolo sreče se zasučje	100
Mnogi izgube glavo zato, ker je eden nosil svojo previsoko	105
Vojno sodišče	110
Morivka	115
Slovo. Zadnji „Z Bogom!“	121
Cesar Kozamurček najde v šiški prijateljico	126
Na potu k materi	131
Skrivnostna ladja	137
Morska vožnja, ki se je bila pričela na parobrodu, se konča na konju	140
Pri čmrljih	145
Dve žuželki najdeta svoj dom	151
Kako težko je priti v lastno hišo, če nimaš ključa od vrat	156
Cesarja zamenjajo z bolho. Konec lepih sanj	161

Prejeto od urada
za upravljanje imovine
upornikov

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIČNICA

00000485946

690

L 9.20

